

ELŐFIZETÉS

HELYBEN:

Egy évre 24 korona
Egy hónapra 2 korona

VIDÉKEN:

Egy évre 28 korona
Egy hónapra 2 k. 40 f

HIRDETÉSEK:

4-hasdos petit sor egyszer 20 ft,
minden következőnél 16 fillér.

Nyitár petit sora 40 fillér.

ARADI KÖZLÖNY

POLITIKAI NAPILAP.

SZERKESZTŐSÉG:

Aradi és csanádi egyetértő

vasutak palotájában.

TELEFON-SZÁM: 157

KIADÓHIVATAL:

Aradi Nyomda Részvénytársaság.

József főherceg-ut 22. sz.

TELEFON-SZÁM: 154.

Arad, 1912.

FŐSZERKESZTŐ
STAUBER JÓZSEF

Kedd, november 19.

Tisza beszámolója.

Arad, november 18.

— Igéretemet teljesítettem.

Beszámoló beszédét ma ezzel fejezte be Tisza István. Az ígéret ugyancsak az aradi választók előtt hangzott el, a múlt év őszéjén. A politikus fogadalma volt az, arra, hogy a parlament munkaképességét igyekezni fog a béke minden eszközével s ha ezzel nem sikerül, elszánt harccal visszaszerezni, biztosítani. A harcot, amelyben Tisza a vezér szerepéhez jutott, megvívta. És a mikor a nemzet annak eredményeit kihasználhatja, Tisza István gróf aradi választóihoz tér vissza, mintegy azok ítélete elé tárva cselekvését.

A beszámoló beszédében, a melyhez Tisza István gróf egyéniségére való tekintettel kár lenne a magasztalások lobogóját és az áradozás dicséretvirágait lengetni, bennünket aradiakat, a nagy politikát távolabb szemlélő és abban csak közvetve résztvevő polgárokat ez a rész ragad legjobban magával. Tisza István gróf politikai tökéletességében ez a képviselői hivatásnak ideális felfogását mutatja. Bizonyára Tisza István gróf szorult legkevésbé arra, hogy politikai elhatározásaira választóitól irányítást várjon és még kevésbé érezheti szükségét annak, hogy azokra felhatalmazást kérjen. És mégis ő jár elől a választók bizalmának megbecsülésében, a mikor komoly pillanatokban, fordulatok előtt választói elé megy, a kiket a politikai helyzet felől tájékoztat és a kikkel a jövő programját, a bekövetkező eseményekben való állásfoglalását ismerteti. Eljövén és elmúlván az előrelátott események, Tisza István gróf újra választói közé jön és a nélkül, hogy hálát, elismerést várna, a férfiu nyugodt önértékeléssel mondja el: az ígéretet, a melyet mint e város képviselője tettem, beváltottam. És a választók kitörő lelkesedése, ujjongása felelt erre és fejezte ki a választók büszkeségét, hogy az a történelmi változás, a mely a magyar parlamentben bekövetkezett, két aradi beszámoló közé esett, annak hőse Arad város képviselője volt és hogy a megharcolt harchoz az aradi választók helyeslő tapsai, lelkesedése adta az első ösztönzést.

A mi ezt a befejezést megelőzte, az a komoly és felelősséget érző államférfiak olyan megnyilatkozása volt, aminőre nemcsak Magyarországon, hanem Európában is kevés példa van. Olyan beszéd volt, amely minden szavának súlyát megmérte, amelyet az ellenfelekkel való vita heve se ragadott az objektivitásából, amelynek egy szavából se ütött ki a hatáskeresés és amelyre nem ártásként mondható el, hogy minden betűjével és minden hangjával a nemzet sorsát akarta szolgálni.

A balkáni háború és a belső politika kapcsolódottak egybe Tisza István gróf beszámolójában. Nem, mint egymástól különálló és véletlenül egymás mellé került részek, hanem a belső összefüggés súlyos és jellemző részeivel összekapcsolva. Ezen érvek között nagy visszhangot keltett, amikor Törökország pusztulásában annak az országnak sorsát világítja meg, amely a béke áldásainak kihasználására kínálkozó időt meddő szóvitákkal tölti.

A balkáni kérdéssel szülő rész kétségtelenül az egész európai közvéleményben nagy figyelmet fog kelteni. A balkáni keresztény államok törekvéseivel szemben abban fejezte ki a monarchia álláspontját, hogy mi örömmel látjuk a balkáni államok terjeszkedését, amíg az a maguk önállóságának, függetlenségének erősítésére irányul, csak az ellen lehet szavunk, ha ezek az államok idegen hatalmak szándékainak dróton rángatott eszközei. — A történelem messze jövődjébe néző szemmel választotta meg, hogy miért kell Magyarországnak Románia álláspontját erősíteni, azét az államét, a mely végső szeme a Keleti tengertől a Fekete tengerig húzódó láncnak, amely a szláv áradatnak Európában ellenáll. Megcáfolta az ellenzéki képviselők vádját, hogy Albánia önállóságával mi Ausztria kereskedelmi érdekeit szolgáljuk. Ezeknek az érdekeknek igazi szolgálatot a koalíció tett, amelynek kormányja a „szerződés” szóért föláldozta az annabergi csatlakozást.

— Amíg lesznek vad vagy félvad törzsek, akik érdekeiket odaadják egy üveggyöngyért, addig mindig lesznek kereskedők, akik üveggyöngyöket kínálnak, — mondta s ez az ötlet csakugyan jellemzi, mennyi erkölcsi jogcime van a koalícióból maradt ellenzéknek, hogy az „osztrák érdekek szolgálatát” kifogásolja.

Ezután rátért azokra az összejövetelekre, ahol az ellenzék tagjai a külpolitikai helyzetről hihetetlenül könnyelmű, tájékoztatlan és a nemzet érdekeinek ártani képes nyilatkozatokat tesznek. *Baba parlament*, — így nevezte, kitörő derűtlenség között az ellenzék Royal-beli tanácskozásait, és ez az elnevezés bizonyára megmarad arra az időre, amíg ennek a torzszülöttnek, a játék-módra, felelősség nélkül és léhán üzött politikai intézménynek emléke megmarad. És amilyen éles és megérdemelt gunnyal illette a baba-parlamentet, ugyanolyan őszintén adta meg az elismerést politikai ellenfelének, *Andrássy Gyula* grófnak, aki nem állt be ezekbe az éretlen vitákba és akinek „komoly férfias viselkedése az első fénysugár, amelyet az ellenzék működésében tapasztalunk.”

És itt érintette Tisza beszédében legközelebből egymást a háborús bonyodalom és a belső politika. Ilyen helyzetben úgy-

mond, nem lehet itt megállni, hanem *abba kellene hagyni a játékot*, amelyet kezdtek. Most már senkise kételkedhetik benne, hogy milyen komoly szükség volt a véderő-javaslatok megszavazására, amelynek az obstrukció útját állotta. A közvélemény sokat érthet Tiszának e szavaiból:

— Hol állanánk most, ha ezeket a törvényeket három-négy év előtt szavaztuk volna még és azok hatása kellően érvényesült volna, — és hol állanánk, ha a parlamentben még ma is obstrukció akadályozná meg a katonai javaslatokat!...

A katonai készenlét mellett a nemzetnek a *politikai készenlétre* van szüksége, — folytatta, amikor az ellenzékkel, főképp *Andrássy Gyula* gróffal való éles polémia-ba fogott. A kérdések egész sorát intézte az ellenzékhez, kérdéseket, amelyek önmagukban adják a bizonyítékot arra, hogy a képviselőházban 1912. június 4-én történt és azután következő események szükségszerű és más nemzeteknél is előfordult következményei voltak annak, hogy az obstrukció betegsége a parlamentet ellepte és azt erős, vagy még erősebb eszközökkel kellett irtani. Akik ebbe nem akarnak beleenyugodni, azok kivételes nimbuszt tulajdonítottak maguknak s azt hitték, hogy mihelyt ezek az erős eszközök az ő személyüket is érintik, megmozdul a föld. Miután látják, hogy ez nem történik meg, végül nem marad egyéb hátra, hogy a történetekbe megnyugodjanak.

Ami különben most már közömbös a parlamentre nézve. Ha az ellenzék sztrájkol, mondta Tisza, ez csak annyit jelent, hogy megtagadja saját kötelességei teljesítését; ez azonban a többséget se nem akadályozhatja, se pedig föl nem menti attól, hogy a maga kötelességét teljesítse. *„Veletek, ha lehet, — nélkületek, sőt ellenetek, ha kell, — idézte a történelmi híres magyar mondást Tisza István.*

Ennek a kötelességnek pedig a legközelebbi időben komoly, a nemzet jövődjére erősen kiható munkát kell végezni; a *választói reformot*, a melynek javaslata néhány hét múlva a képviselőház elé kerül. A készen levő javaslatra való tekintettel Tisza István gróf röviden nyilatkozott erről a kérdéssel. De ezekből a nyilatkozatokból is megítélhető, hogy kik veszik komolyabban, a nemzet sorsát becsületesen mérve a választójog kérdését: azok, akik *Fejérváryt* hazaárulónak mondták, mert két millió hatszázezer embernek akart választójogot adni és most követelnek egy hasból vett számot, két millió négyszázezer szavazót, — vagy pedig a jogkiterjesztésnek óvatossággal hívei, akik most is százezrek előtt nyitják meg a jog forrását és olyan szellemi cenzust teremtenek meg, amely a magyar demokrácia fokozatos és ép azért egészségesebb kialakulására ad módot?

Csak kimagasló részei voltak ezek Tisza beszámolójának, a melyet a lelkesedésnek, az elementáris hatásnak ritkán, megnyilatkozó jelei kísérték. És ha Tisza szeptemberi beszámolója a parlament megváltó eseményeinek volt kiinduló pontja, a mai beszéd bizonyára új alapot teremt a magyar politikának: olyat, amely a külpolitikai bizonytalansággal szemben a belpolitikai egyensulynak támasza és a melyen a parlament felelősségének tudatában, komoly higgadtsággal valósíthatja meg a jövő Magyarországa kapuját megnyitó választó-reformot.

Városatyaválasztás.

(Az első kerületben Pálmai Lajos dr., a második kerületben Reiber Emil győzött.)

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, november 18.

Tegnap, vasárnap folyt le Aradon az első és második kerületben megüresedett egy-egy mandátum betöltésére kiírt városatyaválasztás. Mindkét kerületben a munkapárt jelöltjei győztek.

Részletes tudósításunk itt következik:

Az első kerületben.

Az első kerületi választás helyiségének a városháza rendőrségi részén levő katonatügyosztályi teremtel jelölték ki és itt már nyolc óra után megjelentek a pártok bizalmi emberei, majd pedig Steinhardt Mór dr. választási elnök, Angel István dr. választási jegyzővel. Amikor a választási elnök megjelent, nyomban bejelentették a pártok jelöltjeiket: Pálmai Lajos dr. közjegyzőt a munkapárt és ifj. Müller József aradi iparost a függetlenségi. Steinhardt Mór dr. elrendelte a titkos választást és a bizalmi férfiak jelenlétében lepecsételte az urnát. A bizalmi férfiak munkapárti részről Tolnai János dr., Tenner József és Kilenyi Zoltán dr., a függetlenségi pártból Söfalvi György és Berczy Dezső voltak.

A választás körül ezzel a pártirodák vették át a tevékenységet. Egyelőre nem volt szükség nagyobb korteskedésre mert mindkét oldalról gyors egymásutánban érkeztek a szavazók, akiket már a városháza előtt és onnan végig be a szavazási helyiségig megostromoltak a Müller és Pálmai szavazólappal felfegyverzett kortesek.

Benn a teremben pedig szorgalmas választási székdek jegyezték a szavazatokat és kalkuláltak azokat arányát pártjuk javára. Az első órában száznál többen szavaztak le és ugyanilyen gyorsasággal folyt a szavazás a második órában is, úgy, hogy féltizenegyig már 211 szavazatot adtak le. Zavaró incidens idáig nem történt, csendben és rendben érkeztek az első kerület választó polgárai és az urna egymás után nyelte el a szavazó lapokat.

Bár a választás titkos volt, a pártok vezető emberei mégis igyekeztek megállapítani, hogy hány fehér lap belseje rejtí Pálmai dr. nevét és hány Müller Józsefét. Ezt az igyekezetet Söfalvi György kifogásolta is:

— Kérem, — mondotta — a választási elnök ur úgy tartja az urna fölött a szavazólappokat, hogy keresztül lehet látni rajtuk és akárki elolvashatja a lapon levő nevet.

— Nem tehetek másként — válaszolt Steinhardt dr. — Ha az urnába akarom dobni a szavazólappot, hát föléje is kell tartanom. Különben akkor már ugyanis beadták a szavazatot, nem lehet megmászítani.

— Nem tehetek másként — válaszolt Steinhardt dr. — Ha az urnába akarom dobni a szavazólappot, hát föléje is kell tartanom. Különben akkor már ugyanis beadták a szavazatot, nem lehet megmászítani.

Ez a kis felszólalás volt a délelőtti egyedüli incidense. — Féltizenegy után különben meglanyhult az érdeklődés, de csak negyedórára. Csakhamar annál sűrűbben szállították a pártirodák a szavazókat. Az aradi Lloyd, amelynek legtöbb tagja az első kerületben lakik, csaknem az utolsó emberig felvonult és Pálmaira szavazott. Másfél órán keresztül jóformán csupa Pálmai szavazatot adtak be és délből, amikor már négyszázan felül volt a szavazatok száma, még az ellenpárt is úgy kalkuláltak, hogy száz-száznegyven többsége van Pálmai Lajos dr.-nak. Tolnai János dr., aki fáradhatatlanul intézte a választási helyiségben a Pálmai tábor vezényletét, már éppen déli pihenőre akart távozni azzal a tudattal, hogy biztos bár küzdelmes a győzelem, amikor Nagy Sándor dr. nyitott a terembe és titkos szavazás ide, titkos amoda, harsányan kiáltott:

— Éljen Müller József! Most jövőnk mi függetlenségi! Én kezdem a sort!

— Kezdte is, mert átnyújtotta a lobogó Müller szavazó-lapot. De a folytatásig nem jutott el. Angel István dr. választási jegyző elől hátra és visszajáról hatszor is átböngészte a választási lejtromot: Nagy Sándor dr. nevére nem akadott benne.

— Sajnálom, az ügyvéd ur nem választó ebben a kerületben — konstataulta Steinhardt Mór dr.

— Nem-e? — csodálkozott Nagy Sándor

— No akkor megyek a második kerületbe Barabásra szavazni.

— És mi lesz a gárdával, azokkal, akik most jönnek Müllerre szavazni? — kérdezte Krenner Zoltán dr. Azok is így szavaznak le, mint Miska bácsi?

— Jó, jó, — szolt vissza az ajtóból Nagy Sándor — majd hozok én írást a polgármestertől, hogy itt szavazok.

Fél egykor Priegl István dr. nak adta át a választási elnök a választás vezetését és a déli időben gyengén szílingózó szavazókat.

Egy teljes óra alatt, háromnegyed egytől háromnegyed kettőig mindössze harminc szavazó dobta be az urnába a cédulákat. A teremben levők azonban biztatták Angel István dr. jegyzőt:

— Majd két óra után, akkor megint következnek a tánc!

Eljött azonban a két óra, de a szavazók, legalább nagyobb mennyiségben még mindig nem mutatkoztak.

Steinhardt dr. újra elfoglalta az elnöki széket s Angel dr. távozott most ebédelni. Helyét Vajda István dr. nak adta át. A szavazók azonban még mindig csak igen gyéren jelentkeztek. Ugy két óra tájban megjelent Nagy Sándor dr. kis fiával s bejelentette, hogy mégis csak az első kerületben fog szavazni. A polgármester ugyanis igazolta s az erről szóló írást már hozzák is a kortesek.

Steinhardt dr. Nagy Sándor fiához fordult:

— Hát te öcsém kire szavazol le?

A leendő Justh-párti képviselő büszkén önérzetesen vágta ki:

— Barabásra!

Az általános derűtlenség közepette valaki félhangosan jegyezte meg:

— Sok ilyen szavazatot kívánok neki!

Az érdeklődés még három óra után sem nőtt. Lassanként előkerültek az órák s valaki bemondta az első terminust:

— Még huszonhárom perc!

Egy kis vita következett ezután, hogy kinek az órája hiteles, míg Angel dr. bejelentette, hogy a hivatalos az ő órája. A szavazatok ötszáznyolcvan körül jártak.

— Vajon elérjük-e a hat százat? — vetette fel a kérdést valaki.

— Egész biztosan! Kettő az egyhez, adom! — felelt egy hazard szellemű ur.

Közben lassan gyűltek a szavazatok: ötszáz-kilencven kilencvenkettő-négy-hét-nyolc-kilenc, míg végre alig néhány perccel négy óra előtt leadta

Két feleség.

Írta: Sz. Szigethy Vilmos.

Vuics Pázónak husz lánc földje volt, az egész falu természetesen találta következőleg, hogy Pázó állandóan részeg. Mert úgy van az valamiképen, hogy a szegény ember borba fojtja a bánatát, mivel nincs semmi kilátása rá, hogy vagyont szerezzen a semmiből, a gazdag pedig iszik, mert van mit elinnia.

Pázót is, bár innen volt még a harmincon, majdnem tönkretette a jólét, meg az unalma s amikor megjelent a dudás muzsikán, rendszerint dülöngelt egy kicsit.

A tánchelyen a Kirtyánszky leányok voltak a legszebbek, az ő szépséges szemüregért mártogatták egymásba a legények a bicskát. Sugar lövésű, széles vállú lányok voltak, egyformán is szépek s akadtak, akik csak intőlagosan gyönyörködve bennük olykor észzetévesztették őket.

A huszholdas Vuics Pázó szorban többet mondhatott nekik, mint valamely ágról szakadt, jöllehet Pázó egyet hajtott állandóan.

— Tetszel nekem, te Szavéta! Ha egyszer egészen elmegy az eszem és már nem tudom, hogy mit csinállok, te leszel a feleségem.

Kirtyánszky Szavéta megrizálta a derékát, egy keletre magát kacérkodva, szíven beleha-

rapott az ajka szélébe, ami bizonyos megfontolást jelent.

— Ugyan, mi az ördögöt csinálnék én olyan férjjel, aki nem tudja, hogy mit csinál? Erigy haza, Pázó, aludd ki magad, mert szeretnélek egyszer már józannak is látni.

— Mindegy — motyogta a legény, — egészen mindegy. Azért mégis csak te leszel a feleségem, vagy legföljebb Miléva.

Miléva a másik Kirtyánszky leány volt, ép úgy tudta riszálni a derekát, akárcsak Szavéta, táncban csak olyan fáradhatatlan, orcafehérségben hajszályaig ugyanaz.

Ilyenkor közelebb billeget a legényhez és a szemébe vágta a maga pillantását, hogy Pázó ettől még bizonytalanabbnak kezdte maga alatt érezni az anyaföldet.

— Voltaképen melyikünk tetszik neked jobban: én-e, vagy a néném?

Vuics Pázó motyogni kezdett, a gondolatait szedte rendbe, jobban mondva csak akarta, mert azok teljesen földniva, nekiesilajodva, úgy szágúdoztak, mint a szétkergetett csorda.

— A fene tudja, de nem én. Bizony istenemre mondom, hogy nem tudom.

Öreg Kirtyánszky Omár, édes apja a leányoknak, szegény szellemember létére nem bánta volna, ha valamiképen eldül már a probléma: akár így, akár úgy. Kezdték a gyerekek a terebére vándorolni s mi lesz belőlük, ha behunyja a

szemét. Azonfelül válogatóságok voltak a kisasszonyok, a maguk fajtájához nem akartak menni, mert minden leánynak van olyan boldos vágya, hogy ha egyszer asszony lesz, a hideg vízbe sem szívesen dugja a kezét.

Egy kis gazda — van vagy öt holdja — ajánlattal lépett egyszer Szavéta elé, hogy szökjenek meg, de a leány nem mutatott semmi hajlandóságot az ilyen romantika iránt.

— Össze van növe a két szemöldöke, mesélte később a rogyálon. Mindig félnem kellene tőle, valahányszor rátekintek.

Farsangon aztán bátorságra kapott Pázó, elment a leányok apjához.

— Kirtyánszky bácsi, szeretem a szépséges virágszáladat, el akarom venni feleségül.

— Hát jól van fiam, egészen szép és helyes a szándékom, mert végtére is majd leszoksz egyszer az itálról, azonban melyik leányom kell?

Pázó megvakarta a fejét és egészen előre hajolt a széken, ahol éppen állt. Nem tiszteletlenségből telepedett le az ezidőkutáni apósa előtt, inkább kényszerűségből, mert meleg volt a szoba s forgott vele a világ.

— Melyik leányomat szeretted, Pázó? — kérdezte az öreg.

— Jaj, éppen az a lényeg, hogy nem tudok közülük választani, egy gondoltam azért, hogy mind a kettőt elveszem.

voksát a hatszázadik szavazó: Rákóczi Lajos nyugalmazott vasuti hivatalnok. Távozóban volt már, amikor biztatni kezdték:

— Várjon egy kicsit, kap még egy arany-órát!

Közvetlen Rákóczi után még egy szavazó jött, majd ismét kettő. Egy kezdő humorista félve szólt közbe:

— Talán a hatszázhatot is elérjük.

De erre már nem került a sor. A hatszáz-harmadik szavazat leadása után az elnök a szavazást befejezettnek nyilvánította s a bizalmifé-
fiak jelenlétében felbontotta az urnát.

Az első összeolvasás után — amelynél csak a leadott szavazatokat számlálták meg — egy kis meglepetés érte a választás vezetőit: az összeolvasás szerint csak hatszázket szavazat volt az urnában, míg a jegyzőkönyv szerint hatszázharman szavaztak le. Amikor aztán az összehajtott cédulákat szét is bontották, kiderült, hogy kettő egymásba akadt s ez idézte elő a tévedést.

Az összeolvasás nem járt nagy izgalommal. Körülbelül előre lehetett tudni az arányt s maguk a Müller-pártiak is biztosak voltak, hogy Pálmai 70-80 szavazattal győz. Feltételezésük valóban bizonyult, mert az összeolvasás megállapította, hogy a leadott 603 szavazat közül

üres volt	1
Pálmaié	339
Mülleré	263
összesen	603

s így Pálmai hetvenhat szótöbbséggel megválasztott. A közönség éljenzéssel vette tudomásul az eseményt s Pálmai és Steinhardt dr. választási elnököt ünnepelve oszlott szét.

Reiber Emil győzelme.

— A második kerületben. —

A II. kerületben feledhetetlen emléktű Nesvera Aladár halála által megüresedett mandátum birtokáért két erős egyéniség nevével megindult harc a munkapárt teljes győzelmével fejeződött be. Reiber Emilt, az Osztrák-Magyar Bank aradi fiókjának főnökét városi képviselővé választották 444 szavazattal, míg ellenjelöltje, Barabás Béla 289 szavazatot kapott.

A munkapárt pompás harci készsége és szilárd szervezettsége következtében ebben a kerületben a választási küzdelem igen élénk és intenzív volt. Reggel kilenc órakor, a választási aktus megnyitásakor, már teljesen zsúfolt helyiség-

ben jelentette ki Reicher Károly választási elnök, hogy elrendeli a szavazást. A polgárok érdeklődése egy pillanatra sem lankadt, a szavazás a délelőtti folyamán egy pernyi megszakítás nélkül állandóan igen nagy tömegekben történt. A Kazinczy utcai polgári iskola előtt sűrű embercsapatok tartózkodtak állandóan és megkell említeni, hogy noha mindkét párt erejét megfeszítve dolgozott jelöltjei érdekében az egész nap folyamán még csak rendőri figyelemre sem volt szükség.

A lelkes és fényes győzelmében bizó munkapárti vezetőség irodája a Weitzer János utca 8. számú házában rendezkedett be és olyan precizitással hajította végre a kidolgozott haditervet, hogy a párt elismerésére bőven rászolgált.

A választási eljárás megkezdése után nyomban sűrű egymásutánban léptek a lepezsései urna elé a szavazók. Az első szavazó lapot Adler Samu adta le. Reicher elnök, Kosztka Emil helyettes elnök és Zubor Andor tb. főjegyző gyorsasággal, higgadsággal és korrekten intézték a fontos aktust és minden incidens nélkül, minden párt megelégedésére és elismerésére méltóan hajtották végre.

A munkapárt agitációja következtében már a délelőtti folyamán megjelent az urna előtt a szavazók zöme. Csak az okozott némi nehézséget a szavazásnál, hogy a lajstromok nincsenek a praktikus szükségnek megfelelően teljesen a betűrend szerint összeállítva az egyes betűcsoportokon belül. Már évek óta tapasztalt kellemetlenség a hosszas névkeresés, ami sokszor egy egy percre megakasztja és zavarja a munkát és az elnök előtt álló igen nagy csoportokat sokszor idegessé, türelmetlenné teszi.

Tizenegy órára háromszáz polgár élt alkotmányos jogával. Zsúfolt és hangos volt az időtájt a szavazó helyiség, melyben az elnök erős és csengő hangja is alig volt már hallható. Egyszerre nyílik az ajtó és megjelenik a terem küszöbén a választási mozgalmak egykori népszerű vezéralakja, a sajnos, most évek óta tartó betegség által a közszereplésben akadályozott Szalai Arnold dr. lesovadt alakja. Két ember vezeti a beteg embert, akinek megpillantására egyszerre megnémult a zaj és mindenki arcára a csodálkozás kifejezése íródik. Érezte az egész terem, hogy Szalait a törhetetlen pártűrség vezeti az urna elé és minden testi gyengeséget legyőzve erős függetlenségi meggyőződését követi, hogy pártja jelöltjét

szavazatával segítse. A járásban gátolt férfiúnak Reicher elnök székét adat és megkérte Kosztka Emil elnöktársát, hogy Szalai dr. szavazó lapját hozza el, nehogy az urnához kelljen fáradnia. Megelőzik az elnököt ezért a tapintatos előzenyiségeért. A szavazólap leadása után kísérői karjaira támaszkodva távozik a beteg a szavazó helyiségből.

A folyosón álló választók megélik és pártkülönbség nélkül igen melegén üdvözlők.

— Hogy állunk — kérdi Szalai dr. a Barabás párt egyik főkortesétől.

— Nem valami jól — feleli ez.

— Hej ha én, egészséges lennék! — sóhajt a függetlenségi párt egykori választási fővezére. És lesóványodott arcán néhány könnyecsképp gördül végig....

Dél felé érte el az általános érdeklődés és izgalom a tetőpontját. Nagy csoportokban érkeznek a kerület választóinak jó részét alkotó tisztviselők a szavazásra. Megjelent négyezrediknek Müller Károly, aki mikor leadta szavazó lapját, egy friss ibolya csokrocskát nyújtott át az elnöknek.

— Nem akarlak megvesztegetni druzsám — szól nevetve Müller.

— Hogy még a gyanu árnyékát is elkergetsem, válaszol az elnök, megosztom a választást vezetőikkel a csokrot. És többeknek jut ezen a réven egy-egy szál választási ibolya a gomblyukába.

A választók igen nagy tömegében délre már türelmetlenkedők is vannak. Megpróbálják egyesek, hogy az előttük állók kikerülésével ők jussanak hamarabb az urna elé. Egyik Zuborhoz fordul:

— Főjegyző ur kérem, protezsáljon az elnök urnál, vegye el a szavazó lapomat.

— En is protekcióból ülök itt ezt nem lehet albérletbe adni — válaszol Zubor.

Mielőtt még a Barabás párt vezetői ebédelni mentek volna, slágert csináltak: Priegl István karonfogva vezette az urnához Seress Ferenc táblabíró, a törvényszék felebbviteli tanácsának elnökét. Dél felé — talán az éhségtől — némi izgalom volt. A terem zsúfolásig megtelt és a legjobb torku emberek is hiába kiabáltak, hogy elhallgattassák — a kiabálókat. A háború kitörésekor ilyen képe lehetett a budapesti börtének. Voltak azonban higgadt emberek is. Peldául egy egyszerű, de becsületes kortes csöndesen, a fal mellé lapult és a kalapját a szájára takarva, sonkás szömlét majszolt.

Lui József öreg molnár nyakig lisztesen boiyongott a teremben, ahol ugylátszik tájékozatlan volt, mert nem az elnök asztalához ment, hanem a katedrához, ahol egy újságíró örökitette meg a választás epizódjait.

— Szavazni akarok — mondja a molnár az újságírónak.

— Hol a cédula?

— Nincs.

Három Reiber-párti kortes is ott termett ekkorra és a kezébe nyomták céduláikat. Az öreg molnár kiakarta bontani a cédulát, de a kortesek ráripakodtak:

— Nem szabad kibontani! Hiszen ez titkos szavazás.

Luit aztán odavezették a szavazó-urnához és nagy ünnepélyességgel dobta be a Reiber-cédulát. Amikor kifelé ment, örömmel kiabálta:

— Messze lakom, de mégis bajjöttem, csak hogy Barabásra szavazhassak.

A zaj és tolongás csaknem elviselhetetlen volt. Kovács Antal rendőrhadnagy már belerakedt a sok figyelemre:

— Aki nem viselkedik csendesen, azt kivezetem.

Egy óra felé csillapult a forgalom. Mert hi-

— Elmenj már te bolondos pasa, hát még mit nem akarnál?

Pázó tudott néha indulatba is jönni.

— Adod, vagy nem adod. Külön egyik sem kell, csak így együttesen.

Agg Kirtvánszki tudta, hogy itt hasztalan az okos szó, mert az nem olyan koponya, mint a többi, hogy be fogadjon neki nem tetsző dolgokat, viszont egy huszholdas gazdát kár volna elszalasztani!

Megfogta a legény lajbiját és közelebb húzta magához:

— Te Pázó, ami azt illeti, — mondta ravasz mosolygással — én beleegyeznék, esetleg a papot is rá lehetne venni, de mit szólnak hozzá a lányok?

— Hát mit?

— Ez az, amit nem tudok. Ravaszul, sokkal inkább ravaszul kell az ilyesmit csinálni. El is gondoltam már a módját, hallgass meg türelmesen. Te most a farsangon elveszed Szavétát. Férfi és feleség lesztek annak rendje szerint. Őszig aztán látja Miléva, milyen anyagi jó dolga van testvérkéjének, addigra elped utánad és te boldoggá fogod tenni azzal, hogy ő lesz a második feleséged. Addig a világért sem szabad a tervről tudnia, hiszen ismered jól a leányokat, félkalpag valamennyi.

— Vics Pázó a nyakába borul az öregnek.

— Milyen okos vagy te bátyó! Tyű, ha nekem annyi eszem lenne!

Később eszébe jutott még valami:

— Igen ám, de hátha te meggondolod akkorára az egészet és nem adod ide Milévát is?

— Esküszöm szent Miklósról, hogy oda adom, ha kívánod!

A lakodalmom tehát hamarosan megvolt s már egy hét múlva úgy elverte Szavétát a korcsmából hazakerülő urat, hogy az napokig nyomta utána az ágyat. A verés kijárt egybéként később is. Eleinte megmaradt a csodaszép gömbölyödő menyecske a heti rendszerrel, aztán napokra váltotta föl az időt s mire aratásba fogtak, már utálta az italt.

— Ejnye, de bolond voltam én eddig! — mondta egyszer. Részegen sose láttam meg, milyen szép a feleségem! Csak ne volna olyan hirtelen keze!

A földet jó termést hoztak azon a nyáron s hogy eljött az ősz, betakarítva minden a kamarákba, kukoricamorzsolás táján azt mondja öreg Kirtvánszki:

— Pázó fiam, hát a második feleséggel mi lesz?

Pázó szerelmes tekintetet vetett az aszszonyára és mert tréfálni is illik olykor, különben elsavanyodnék az egész világ, azt felelte:

— Bátya, ez az egy is sok. Mit csinálna velem egy másik is? Képzeld csak el, mit csinálna!

szen szép dolog az alkotmányos küzdelem, de a vasárnapi ebédnek még sem szabad kihúlni miatta. Kevéssel egy óra előtt jött szavazni *Fábián Lajos* törvényszéki elnök és *Tisch Mór* dr. főorvos. Ugyanakkor jött *Műlek Lajos* dr. közjegyző is. Kevéssel ezután megjelent *Urbán Iván* főispán is s miután meggyőződött róla, hogy a jogrend nincs veszélyeztetve, nyugodtan eltávozott. Ekkor már üres lett a terem és a hiányzó szavazókat a választási elnökség, meg a bizalmi férfiak pótolták. A nyugodt perceket fölhasználták arra, hogy le-szavazzanak. *Kosztka Emil* elnök vette át a vezetést és délután két óráig anekdotázással töltötte az időt. Ha *Nagy Sándor* dr. ügyvéd meg nem jelent volna, elalszik az egész elnökség.

— Idejöttem szavazni — mondja *Nagy Sándor*.

— Hiszen az első kerületben lakik, — szól az elnök.

— De ott azt mondták, hogy abból a választói listából hiányzik a nevem. Talán itt föl vagyok véve.

Megnézték a lajstromban: nem volt benne a *Nagy Sándor* neve. Busan ballagott át megint a városházára, de azonnal ott se engedték lezavazni. Kiderült, hogy — helytelenül — egyetlen kerületben sincs fölveve. Ezen nagyon elbusult a kitűnő ellenzéki vezér és bánatában elment a Lloydba. Ott legalább szabad a választó polgárnak — szavazni. Ámde *Nagy Sándor* nem hagyta a jussát, mert az első kerületben mégis leszavazott. (Hogy hogyan: azt már tudja az olvasó.)

Két óra után újra megelégnék az élet az iskola helyiségében, úgy, mint a juniusi vizsgák idején. (Most a nagykorúak vizsgáznak.) Lihegve jött *Bauer Károly* kereskedelmi tanácsos, akinek csak az arca látszott ki a bundából.

— Direkt a szőlőből jövök — mondja — és csak azért jöttem be, hogy ellensúlyozzam a fiamat. Ő ugyanis *Barabásra* szavazott, tehát én *Reiberre* szavazok, nehogy esetleg a fiam szavazata döntse el a választást.

Leszavazott és egyenesen a szülőbe ment.

— Jobb odakint — magyarázta az öreg ur — nem hallja az ember azt a sok hazug frázist, amit a városban hirdetnek!

Nagyon mulatságos volt az öreg *Holec Ferenc* szabómester szavazata. Hat munkapárti kortes vezette a terembe. Kocsin hozták.

— Csakhogy itt vagyok — sóhajtott az öreg, majd pedig a munkapártiak nagy csodálkozására elkiáltotta magát:

— Én nyíltan szavazok! Éljen *Barabás Béla*! Megjelent a teremben D. külvárosi választó is, aki az egyik *Reiber*-párti főkortest megszólította.

— Én 50 koronáért leszavazok *Reiberre*.

A kortes tréfásan szólt:

— Nekem csak 10 koronáig van felhatalmazásom. De menjen be a Városi kávéházba, amíg a dolgot megbeszelem a pártvezetőséggel. Majd érte megyek, ha megkaptam a pénzt.

D. fel is ment a Városi kávéházba és türelmesen várt, várt, várt. Egészen hajnalig. Akkor megjelent a felesége és hazavitte.

Volt persze visszautasítás is. *Opitz Jakab* 76 éves Angyal utcában lakó háztulajdonos helyett le akar szavazni *Opitz József*, a fia aki 35—40 éves. Elutasították.

A *Reiber* párt irodája előtt elhelyezett autó és fiakker tábor két óra felé mozgósítják, hogy minden embert idejére az urna elé állítsanak. Nagyszerűen működik ez a választási apparátus és az egész idő alatt szemmel láthatólag ez a párt fölényesen megtartotta az elsőbbséget.

Három óra tájban a *Sarkad* városrészi polgárok nagy csoportja jelenik meg testületileg *Barabás* párti kortesek által vezetve. Ez a függetlenségi csüggedt lelkét kissé felvillanyozta. Azonban ekkorra már eldőlt a kerületi mandátum sorsa. Háromnegyed négykor ismét *Reicher* veszi át az elnöklést és felszólítja a teremben levőket, hogy szavazzanak, mert következik a választás befejezése.

Kovács Ferenc nyugalmazott tanító az utolsó szavazók egyike. Kitűnik, hogy nincs a lajstromban. Négy óra előtt egy perckor adja le utolsóként lapját *Kaiser Lipót*.

Pont négy órakor berekeszti az elnök a szavazást, megállapítja, hogy az urna pecsétjei sértetlenek, feltűri azokat és kezdetét veszi a skrutinium. Ekkor ismét megtelik a terem érdeklődőkkel, akik feszült figyelemmel várják a szavazó lapok megszámlálását.

Félőtre ez is befejeződik és az elnök megállapítja, hogy összesen 736 szavazatot adtak le. Ebből *Reiber Emil* 444 szavazatot, *Barabás Béla* 289 szavazatot kapott. Három lap üres volt, azt a tulovatosok adták le. Egy lapon ez állott: *Takács István Barabás Bélára*. Az elnök a szavazatot beszámítja *Barabásnak*. Egy szavazatot kapott *Almásy T. Pál*.

Zugó éljenzés fogadja a munkapárt fényes diadalát.

Megemlítjük, hogy a legutóbbi városatyja választáson 758 szavazó-lapot számláltak össze. A legtöbb szavazatot akkor *Ottenberg Tivadar* kapta. 395-öt, legkevesebbet *Almásy T. Pál* 324 et.

Lövöldöző

rendőrőrmester.

— Véres attak a Deák Ferenc-utcában. Izgalmas zavargások. —

— Az *Aradi Közlöny* tudósítójától. —

Arad, november 18.

A mai izgalmas napon sajnálatos incidens is volt. A tömeg *Tisza István* bevonulása után egy ideig még a *Fehér Kereszt* előtt hullámozott, majd a rendőrség és csendőrség könnyű szerrel szét oszlatta az egybegyűlteket.

Ezután a *Deák Ferenc* utcában csoportosultak kisebb-nagyobb tömegben. A rendőrség többször megkísérelte, hogy tapintatos módon szét oszlassa őket, de a tömeg, amely jórészt suhancokból, utcagyerkőcökből állott, ismét újra és újra összeverődött. Két óra tájban szállingóztak hazafelé a gáji küldöttség tagjai, akiket a tüntetők, akik ezalatt a *Deák Ferenc* és *Lázár Vilmos* utca sarkán verődtek össze nagyobb tömegben, zajos abcugolással fogadtak. A csendőrök ismét megkísérelték, hogy megtisztítsák az utcát s a tömeg tényleg a mellékutcaba menekült, de azután újra visszaszállingóztak.

Téglával megrakott szekér haladt ekkor erre-felé. A tömeg artikulátlán ordítással fogadta a szekeret, megrohanták s a szó teljes értelmében darabokra szedték pár pillanat alatt. A téglákat apró darabokra törték a suhancok s azzal hangos abcugolás és tütyülés közben dobálózni kezdtek. *Szecepkovszky Teofil* rendőrhadnagy arra haladó automobilját is megdobálták, de amikor a soffőr revolverrel megfenyegette őket, megijedve dobálták el a tégladarabokat.

Közben a tömegből valaki a kilences számú lovasrendőrt egy tégladarabbal súlyosan megsebesítette. A rendőrt a fején és a combján sértette meg a kődarab, még pedig oly súlyosan, hogy le kellett szállnia lováról. Sebét a Földes-féle gyógyszertárban kötötték be.

Ezután az incidens után a lovasrendőrök erőlyes attakot akartak intézni, de a tömeg hemene-

kült a *Deák Ferenc* utca nyolc számú házba. A ház udvarán építkezés folyik s így a suhancok újra tégladarabokhoz jutottak s a kapu alól való-ságos közáport zúdítottak a lovasrendőrök felé. Ezek be akartak nyomulni az udvarra, mire a tüntetők becsapták az ajtót. Ekkor *Schauer Bernát* rendőrőrmester, a lovasrendőrök vezetője revolverével a kapuba lőtt.

Bent az udvarban ekkoregy tizenhárom-tizen-négy éves inasgyerek, *Kirszky István* elkiáltotta magát:

— Jaj istenem, a fejemben van a golyó!

Az inasgyerek homloka tényleg vérzett, de a hosszas alaku sebből mindjárt konstatálni lehetett, hogy nem golyó sértette meg. A *fiu Braun* Gusztáv asztalos műhelyébe ment be, ahol a sebeit kimosták. Még mindig siránkozott s az udvarban levő boy vállalat alkalmazottai is erősítették, hogy látták, amikor a golyó megsebesítette a fiut. A vastag faajtón tényleg meglátszik *Schauer* őrmester revolvergolyójának nyoma, azonban mindjárt konstatálni lehetett, hogyha ez a kilenc milliméteres golyó találja homlokot a fiut, akkor a seb feltétlenül halálos. Az inasfiu pedig ekkorára már a saját lábain a Földes gyógytárba ment. Itt a gyógytár tulajdonosa, *Hehs Vilmos* újra kimosta a sebet s megállapította, hogy egy éles kődarab érthette a fiut, amely három, négy centiméter hosszú vékony, de meglehetősen mély sebet okozott. Az orvosi vizsgálat megállapította, hogy lőtt sebe van.

A csőcselékét lelketlen izgatók ezalatt azzal uszították fel, hogy a rendőrök egy kis fiut agyonlőttek. A következő percben hatalmas közáport zúdítottak a rendőrök felé s egyik kődarab *Schauer Bertalan* rendőrőrmestert alsó lábszáran, a sipesontnál érte. *Schauer* a nagy fájdalom következtében majdnem eszméletét veszítette. Leszállott a lováról s betámogatták a gyógyszerháza, ahol bekötötték a sebet. *Schauer* sérülése veszedelmes természetű s amint az első felületes vizsgálat megállapította, nincs kizárva az sem, hogy sipesontját törte.

Még egy incidens volt a *Deák Ferenc* utcában. *Vida Vilmos* rendőrfelügyelő megállapította, hogy a *Deák Ferenc* utca nyolc számú ház udvarán *Gruber Imre* nyomdász vezeti a tüntetőket. Emiatt kérdőre vonta, mire *Gruber* gorombán válaszolt s feleselni kezdett. *Vida* be akarta kísértetni a nyomdászt, azonban *Vörös László* dr. lapszerkesztő közbelépésére állott ettől.

A délután folyamán a főutról a mellékut-cákba szorult tömeg közt elvegyűtt söpredék több helyen rombolt és kárt okozott. A *Kölcsy*, *Kazincz* és *Fábián* utcai házak ablakai estek áldozatul a csőcselék fekevesztett vágyainak.

A főuton történt tüntetéshez tartozik, hogy délután két óra tájban a *Weitzer* utca sarkán főtűlő, lármázó és zajongó tömegből valaki egy rendkívül kis kaliberű revolvert a levegőbe tartott csővel elsütött. Több lövést tehetett, mert két golyó a *Deutsch* testvérek első emeleti helyiségének nagy, tükör ablakát betörte. A rendőrség keresi a tettest.

Ugyanebben az időben a *Deák Ferenc* utcában játszódott le egy izléstelen jelenet. Az aradi görög keleti egyház palotájának másodemeleti ablakából leöntötték a csendőrséget. Detektívek ki-nyomozták a tettest és a rendőrség megindította az eljárást.

Az egész nap folyamán mindössze három előállítás történt. *Husz Hubert* 18 éves napszámos a *Fábián* utcában kővel megdobálta a rendőröket. *Keller Imre* péksegéd a Szabadság téren követ hajított a csendőrökre. *Molnár Imre* napszámos ellenszegült a távozásra felszólító parancsnak.

Ünnepi lakoma.

A Tisza-bankett a Fehér Keresztben.

(Folytatás a mellékletből.)

Este 8 órakor a Fehér Kereszt nagytermében csaknem félezer terítékké lakoma volt. A bankett Braun Gusztáv szállótulajdonos kiváló izléséről és pedantériájáról tett tanúságot. Braun különben is a mai napon szállodájában és vendéglőjében történekekkel bebizonyította, hogy a legkiválóbb vendéglősök közé tartozik.

A lakomán az első felköszöntőt Reinhardt Gyula gyáros mondotta Tisza István grófra, aki visszaadta a parlamentárismust és a nemzetet önmagának. Másodiknak Breda Viktor gróf a kormányra és Lukács László miniszterelnökre köszöntött élénk tetszés közt, kihez javaslatára a következő táviratot intézték: „Arad szabad királyi város munkapártja Tisza István gróf önmagáért, szerető ragaszkodásáról és tántoríthatatlan kitarasáról biztosítja. Mindnyájan mélyen átérezzük azon felelősségteljes helyzet súlyát, mely úgy a belpolitikának megoldására váró égető kérdéseit, mint a világpolitikának problémáit illetőleg nagyméltóságodra épen a mostani pillanatban nehezedik. Kérjük a gondviselést, adja meg az ország közvéleményének pártkülönbség nélkül azon hazafias belátást, mely a nagy feladatok közepette nagyméltóságod munkáját megkönnyítheti.”

Ezután Krenner Miklós tanár, a lakomának páronkívüli résztvevője. Aradváros nevében mélyen szántó, gyönyörű pohárköszöntőben a vendégre emelte poharát. Szeretettel üdvözlöm — mondta — a mai napnak általános tisztelettel körüvezett vendégeit, mint oly egyén, aki nem a munkapárt politikáját követi, mintegy dokumentálni kívánván ezzel, hogy a legrettenetesebb politikai ellentétek harcaiban is egymást meg kell becsülnünk. (Zajos tetszés, éljen és taps). Magyarország a paradoxonok hazája de szóló, aki hivatásánál fogva a történet, a régi elmúlt idők útjait járja, úgy érzi, hogy csak látszólagos ellentétek azok, amelyek a magyar politikai pártokat elválasztják, mert a 67-es kiegyezés politikája Magyarországon mindig a bölcsesség, a 48 politikája a szubjektív nemzeti igazság és a felkivánczó és az előre törő néprétegek követelése a jogpolitikáját jeleníti. — Hát oly messze van-e egymástól a bölcsesség, az igazság és a jog? (Élénk tetszés). Becsületes magyar szívével fordul a vendégek felé, akik között olyan előkelő neveket tisztelünk, mint Sándor Jánost, a magyar közigazgatás lelkét, mint Herceg Ferencet, a magyar-iro-művészet kitűnő képviselőjét, mint az ifjabb generáció anyai tagját, akikkel szülő tanulmányaiban is együtt küzdött a jövő eszményeiért, igyekezzenek odahatni, hogy az egymástól eltávolodott táborok találják meg egymást, kössenek békét, hársanak el minden gyűlöletet, töröljék le a lelkek táblájáról mindazt, ami elválaszt és keressek meg mindazt, ami összeköt. (Élénk tetszés és helyeslés). — A bibliai mondás szellemében köszöntöm önöket: „áldott legyen bejöveteletek az országos munka párt szempontjából, legyen áldott kimeneteletek minden magyar ember, a jog, a bölcsesség és igazság szempontjából.”

Tisza István gróf szólalt fel ezután feszült figyelem között és zajos ovációval fogadva a következőket mondotta:

— Tisztelt Uraim! Minden nemzedéknek kötelessége van. (Halljuk! Halljuk!) Az egyik, hogy megbirkózzék a jelen problémáival, a másik, hogy előkészítse a jövőt, mert azokat az előfeltételeket, amelyek az utána következő nemzedék egész életére irányadó befolyást gyakorolnak a jelen nemzedék van hivatva megállapítani. Áll ez tisztelt Uraim, nemcsak gazdasági téren, áll és talán még inkább, mint az anyagi erő gyűjtés terén, szellemi és erkölcsi szempontból, mert hiszen a mai generáció alkotja meg azt a légkört, amelyben eszmél, fejlődik, küzd az utánunk következő nemzedék, ennek a légkörnek tiszta, vagy beszennyezett volta irányadó lesz az utána jövők lelki egészségére. (Ugy van!)

Tisztelt Uraim! Ha ebből a szempontból vizsgálom a kegyeletet, lehetetlen, hogy nagyon sötét aggodalmakat ne nyilvánítsak. Ha meggondolom, hogy az én gyermekeimben az elvesztett nemzeti függetlenség és alkotmányfeletti honfiai bu és majdan a visszanyert alkotmányos sza-

badtság feletti tiszta, nemes öröm dominálta a lelkeket, ha visszagondolok arra, hogy azokban a nagy időkben a mindennapi élet szürke egyhangúságot és kicsinyességet messze felül haladta a nemzeti élet nagy problémái felett való bánkodás és öröm. Ha meggondolom, hogy serdülő ifjúi éveim abba a korba esnek, amidőn a magyar nemzet közéleté talán a legmagasabb nivót érte el, amidőn olyanok vitték megújított tetterővel a magyar nemzeti politikát, akiknek lelkében ott égett még az elvesztett alkotmány feletti fájdalom, akik tudták, hogy mi volt az, tudták, hogy mit nyert vissza a nemzet 1867-ben és megbecsülték ezeket a kincseket és ha akkor azokat a benyomásokat, amelyeket az ifjú lélek abban a korban szerzett, összehasonlítom a mai serdülő fiatalság benyomásaival, lehetetlen nem éreznem azt, hogy a mai nemzedék talán fokozottabb mértékben terheli a felelősség az rt, amit a jövőben kompromittál, mint azért, amit a jelenben elmulaszt. (Ugy van!)

Annak az áldatlan állapotnak, amelyeket már évtizedeken keresztül éreztünk és sanyaltunk, talán kisebb baja volt az, hogy kompromittálta a jelen feladatait, hogy a jelen kötelességeinek teljesítésében megakasztotta, meggyöngyöztette a magyar nemzetet. Az igazi csapás az a mélety volt, amit az utána következő nemzedék ifjú lelkébe becsépegett. (Ugy van.) Ne csodálkozzunk, ha elvesz már az embereknek az intézmények, törvény iránti tisztelete, ha az a nemzedék, a melyet felnőni látunk, tekintélyt nem ösmert. Hisz nem érdemlünk meg, hogy tekintélyt érezen irántunk. (Ugy van.)

Ne csodálkozzunk, hogy a komoly munka, a becsületes, véres verejtékekkel való férfias iparkodás helyét a nyegleség, a külszin, a látszatra való dolgozás, az üres, puffogó lármá foglalja el. (Ugy van.) Hisz mi adtuk ezt a veszedelmes példát nekik és ha jót akarunk és ha teljesíteni akarjuk azt a hivatást, amely a nemzet jövő fejlődése szempontjából vár reánk, úgy vezessük vissza a magyar közéletet a multaknak azon tisztult forrásához, amidőn minden magyar ember lelkének, szívének, férfias akaraterejének legjavát vitte a küzdelemben, amidőn a nemzet legjobbainak igazi nemes versenye volt a magyar közélet. (Élénk éljen és taps.)

— Tisztelt Uraim! Talán különösnek látszik, hogy most a párt harcok legelvadaltabb perceiben ütem meg ezt a hangot, de érzek bátorságot rá, mert arról vagyok meggyőződve, hogy bármiféle fájdalmas lett legyen az az operáció, amelyre szükség volt, hogy helyreállítsuk a nemzeti élet egészét (Élénk felkiáltások: Igaz! Ugy van), bármiféle kellemetlen utóféldalmak mutatkoznak még, bármennyire — pardon a kifejezésért — brutális módon csapjon ma még fel a sértett szenvedély, meg vagyok róla győződve, hogy arra az operációra, a megtisztításnak arra az orvosi műtételére szükség volt, nemcsak a jelen veszélyének elhárítására, de azért is, hogy lehetővé tegyünk újból egy szebb, tisztultabb, nemesebb magyar közéletet. (Igaz! Ugy van! Élénk tetszés, éljen és taps.) És kell, hogy eljőjön ez az idő, mert mindazonban, akik szemben állanak velünk — bármily indulatos térre vitte is el őket most a szenvedély, mindazonban látom és tudom a nemesebb ambíciót, az igazi magyar hazaszeretetet is, kell, hogy ismét eljőjön az az idő, amidőn a magyar közéletben pártkülönbség nélkül a szellemileg, erkölcsileg legerősebbeknek nemes, szellemi, erkölcsi küzdele fogja elfoglalni a tért (tetszés) és el fog jönni az az idő, amidőn azok a férfiak, akik ifjú korukban, a 70 es, 80 as években fényes babérokat szereztek abban a küzdelemben, szereztek saját maguk számára és szereztek dicsőséget és tekintélyt a magyar nemzet számára, amidőn ezek a férfiak visszafognak térni ifjúkoruk szebb tradícióihoz, amidőn ismét elfoglalják szellemi képességükkel foglalni azt a tért, amely őket megilleti és amelyről a technikázás által szorították le magukat és akkor pártkülönbség nélkül halát fogunk adni annak a tisztulási proceszusnak, amely ettől a veszedelmes kórságtól megszabadította a magyar nemzetet (Élénk éljen és taps.) És Uraim arra üritem poharamat és én hiszem, hogy nincs messze az az idő, bármilyen merésznek lássék ez az állítás, én arra üritem poharamat, hogy a mentől közelebbi jövőben minden jóra való magyar ember érvényesüljön, küzdjön egymással, vivja a harcokat a

pártoknak abban a nemes küzdelemben, amely szellemi fegyvereket, a meggyőzés fegyvereit csillogtatja meg és amely a párt harcban vesztes fél nem lehet, csak egy lehet nyertes: a magyar nemzetnek erkölcsi ereje, a magyar nemzetnek politikai sulya, a magyar nemzetnek fájdalom, nagyon is elhomályosított politikai múltósága és dicsfénye. Adja Isten, hogy mielőbb! (Hosszas, élénk tetszés, éljen és taps.)

Szász Károly a munkapárti eszme diadalára emelte poharát. Utána Herczeg Ferenc emelkedett szólásra és a következőket mondotta:

Mélyen tisztelt uraim! Ugy látom, hogy aradi mélyen tisztelt barátaim között az a téves hit van elterjedve, hogy én szónok vagyok. Ennek a hitnek létrejöttében nem működtem közre semmivel, azonban tisztelettel alávetem magamat a többség óhajának. (Halljuk, halljuk!) Mélyen tisztelt uraim! Az eddigi fényes szónoklatok a mai, a mai nap dicsőségéről és a holnapi nap reményeiről szóltak. Méltóztassék megengedni, hogy én, akinek bevallom, némi konzervatív hajlamaim is vannak, a tegnapi beszélesekkel! (Halljuk, halljuk!) Egy igen érdekes, érdekesen jellemző dolog történt tegnap Aradon, mikor a titkos választás lelkes híve a maga személyén próbálta ki a szavazat titkosságának eredményét (derűtség). A titkos választás hívei olybá veszik a polgárságot, mint azt a szegénylős leányzót, aki a nyilvánosság előtt nem igen meri megmondani az igazságot, de négy szem között, sugva megmondja (derűtség.) Mélyen tisztelt uraim! Én nem tudom, hogy Arad város polgársága mit sugott tegnap a fülébe a titkos választáson, nem tudom, mert hiszen titkos volt a választás. De azt hiszem, hogy a polgárság nyilatkozata körülbelül ilyesmit jelenthetett: Arad polgársága annak idején nyitlan állott a becsületes cselekedetek politikája mellé s titokban sem fog a frázisok feltámadása mellé állni. Én mélyen tisztelt uraim szeretném ezért egyenként felköszönteni Arad város minden polgárát. Miután azonban ez hajós volna, engedjék meg, hogy poharamat üritsem egy olyan férfira, aki-ben minden aradi polgár tisztelete, becsülete, szeretete egyesül, értom ezalatt Arad város főispániát, Urbán Ivánt. (Szűnni nem akaró éljen és taps.)

Végül Zrumeszky Béla szolnoki közjegyző mondott tiszteletet.

A banketten jelen voltak: Almásy László, Augya József, Andrics Tivadar, Bethlen Pál gróf, Bödöny József, Burgán Aladár, Bethlen József gróf, Beöthy Pál, Czobor László, Desbordes Ernő, Dobieszky Sándor, Darvay Fülöp, Danyerszky Bogdán, Eketovics János, Ertsey Péter, Eril Janos, Falcione Árpád, Farkas Pál dr., Farkas Zoltán, Ghillány Imre báró, Hajós Ferenc, Haller József gróf, Hegedűs Kálmán, Herczeg Ferenc, Hámory László, Horthy Szabolcs, Janiga János, Jaross Vilmos, Kostyal Miklós, Kállay Tamás, Kubinyi Géza, Laticovics Pál, László Mihály, Lónyay Géza, Madarassy-Beck Gyula báró, Mándy Sámuel, Mayer Ödön, Mihályi Péter, Nagy Sándor, Nemesny Mihály, Nyáry Alfonz báró, Nemess Zsiga, Pál Aladár, Pescha Miklós, Philipp János, Podmaniczky Endre báró, Pirkner János, Radvanszky Antal báró, Rakovszky Iván, Rednik Gábor, Rosenberg Ignác, Rónay Antal, Sándor János, Siegescu József, Sacellary György, Solymossy Lajos báró, Schmidt Károly, Schuller Rezső, Szász Károly, Szinyei-Merse Félix, Szojka Kálmán, Szulovszky Gusztáv, Sztranyovszky Sándor, ifj. Teleky József gróf, Tagányi Sándor, Tóth Ferenc, Telecsky Kristóf, Ugron Zoltán, Vermes Zoltán, Voynits István báró, Voynits Sándor báró, Varga Gábor, Vadász Lipót, Winckler Bertalan, Zákó Milán országgyűlési képviselő, Mikosevits Kanut kir. közjegyző, Berky József (Szolnok), Zrumeszky Béla (Szolnok), Beck Géza, Küry Albert alispán (Szolnok).

Aradról a banketten a következő résztvevőket sikerült följegyezni: Parecz Béla dr., Bing Hugó, Löffler Jakab, Kepes Armin, Krenner Zoltán dr., Herz Andor dr., Varjassy Lajos dr., Simonffy Aladár, Kuttu Alfréd dr., Basch Simon, Basch Endre, Révffy Lajos dr., Almásy T. Pál, Szakács Lajos, Vörös Henrik, Vajda Zeigmond, Éles Béla dr., Éles Géza, Szathmáry Károly, Virágh Lajos, Glück Károly, Reinhardt Kálmán, Krenner Miklós, Deutsch Andor, Mayer Miksa, Tolnai János dr., Tenner József, Steinhardt Mór dr., Robitzek Ágoston, Martens Cézár, Weiss Márkus, Schreiber Vilmos dr., Ha'may Andor, Ring Béla dr., Fényes Dezső, Zerkovitz Rezső, Beliczay Géza, Baghy Béla, Salgó Henrik, Böhm Miklós, Kiss László, Reinhardt László, Katona Béla, Mártonffy Bogdán dr., Örlay György dr., Turi Ignác, Csiky Ödön dr., Markovits Kálmán, Leipniker Andor, Asbóth Béla, Braun Gusztáv, Zimmermann

Károly dr., Elemér Gyula, Sz. Nagy Zoltán, Bedeus Károly báró, Vizer Aladár, Burián János, Reinhardt Gyula, Vajda Iván dr., Adler Andor, Vágvolgyi Lajos dr., Babó Iván, Dálnoki-Nagy Lajos, ifjabb Neuman Adolf, Kintzig János, Andrányi Károly báró, Urbán Péter, Szabó Zoltán, Stauber József, Ottenberg Tivadar, Reiber Emil, Csécsi Imre, Kemény Bertalan, Leopold Zsigmond, Nemess Géza, Pálmai Lajos dr., Somogyi Gyula dr., Herczeg Márton, Seidner Sándor, Funkelstein József, Singer Lajos, Gyulányi Rezső, Szokolczay Lajos, Szathmáry Gyula, Róka József, Szalay Károly, Pfeifer Gyula, Porcia Lajos gróf, Weil József, Urbán Iván, Varjassy Lajos, Breda Viktor gróf, Fábry Sándor dr., Fábrián Lajos dr., Varjassy Árpád, Gúta József, Jancsovics Ferenc, Reusz Sándor, Hehs Vilmos, Földes Béla dr., Zubor Andor, Menczer Jakab, Zucker Ferenc, Jehn Kálmán dr., Mészáros Dániel, Bozók Máttyás dr., Stacho Lajos, Berzsényi Béla, Löwinger Miksa dr., Pellegrini Károly, Földesi Lajos, Gérecz Károly, Dörner János, Dörner Emil, Faragó Gyula, Löwy Jenő, Schaffer Richárd, Lautner Máttyás, Angel István dr., Visy Ferenc, Reinhardt Géza, Szathmáry Király János, Kiss Ferenc, Borlodon György, Pannian György, Hödl Alajos, Kondorosi Kálmán, ifjabb Tenner Lajos, László Sándor, Krisán Sándor, Kara Győző, Steiner Jenő, Bedő Árpád, Montág Sándor, Németh József, Csillag István dr., Csiky Viktor dr., Kabdebó Antal dr., Csukay Gyula, Török Ferenc, Nachtnébel Gyula, Heppes Aladár, Hajós Árpád, Kárpáti János, Vajdits György, Schauer Lajos és még igen sokan.

A bankett után Tisza István és kísérete autóra, kocsibaült és kimentek a pályaudvarra. Az egész utvonalon nem láttak tüntetőket. A külvonlat 11 óra után indult Budapest felé.

Változás a Forgalmi Banknál.

— Leszállított alaptőke. —

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, november 18.

Arad legfiatalabb pénzintézete, a Forgalmi Bank, a rossz pénzügyi viszonyok következtében tranzakciót hajt végre, hogy megjavítsa tüzletmenetét és főállását biztosíthassa. Az igazgatóság szomorúan konstataulta, hogy a bankra súlyos csapásként nehezettek a mostani pénzügyi zavarok és komolyan tenni kell valamit, ha nem akarják megérni az intézet fölszámolását. Érintkezésbe lépett a mostani igazgatóság az újszentannai gazdag Gauthner-családdal, amelynek tekintélyes tagjai többekkel egyetemben hajlandók átvenni az intézet részvényeit. A mostani igazgatóság átadja a részvényeket és az új érdekelttség a mostani egy millió korona alaptőkének kisebb tökével vezetne tovább a bankot. A baj forrása az volt, hogy mintegy háromszázezer korona értékű bejegyzett részvény összeget nem tudtak eddig befizettetni.

Tapolcsányi Kálmán a Forgalmi Bank ügyvezető igazgatója a bank ügyeiről ezeket mondta:

— A Forgalmi Bank igazgatósága tekintettel a rossz pénzügyi viszonyokra és tekintettel továbbá arra is, hogy a részvényesek épen a rossz pénzügyi viszonyok következtében az alaptőke be nem fizetett részének harmadik és negyedik esedékessé vált részletét nem tudták befizetni, elhatározta, hogy a részvénytőkét egymillió koronáról nyolcszázzezer koronára szállítja le. A részvénytőke leszállítást a részvények visszavásárlása útján hajtják végre. A tranzakcióban egy vidéki érdekelttség is részt vesz, s azt hiszem így prosperálni fog az intézet.

— Egyébként tudomásunk szerint a banknál jelentékeny személyi változások is lesznek.

Állami tisztviselők Tisza Istvánnál.

(Hivatalnokok, tanárok és postások)

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, november 18

Délután hat órakor jelentek meg a Fehér Keresztben azok, akik valamely kívánságukat terjesztették Tisza elé, vagy pedig régebbi ügyek iránt érdeklődtek nála.

(A tisztviselők.)

Krenner Miklós dr. tanár az állami tisztviselők aradi körének elnöke vezette az állami tisztviselők küldöttségét és tartalmas beszédben arra kéri Tisza Istvánt, hasson oda, hogy az állami tisztviselők nyugdíj ügyét szabályozó törvényjavaslatot a kormány sürgősen újból tűzze ki a parlament napirendre. A tisztviselők szíjját hallották, hogy jogos igényeiket kielégíteni szándékozó törvényjavaslatot a kormány visszavonta és kétséges, mikor tűzi ismét napirendre. Arra kéri a tisztviselők nevében Tisza Istvánt, hogy a törvényjavaslat tárgyalását szorgalmazza és tegye lehetővé, hogy a törvény mondja ki azt, hogy az 1912. évre is visszaható erővel bírjon.

Tisza válaszában a következőket mondotta:

— Tisztelt Uraim! Én nyílt ajtókat törnek be akkor, amikor az állami tisztviselők nyugdíj ügyét szabályozó törvények napirendre tűzését szorgalmaznam, mert ezt a törvényt nem vonta vissza a kormány, csak a tárgyalását függesztette fel és így könnyű lesz ezt a törvényt ismét tárgyalásra kitűzni. Épen ezért nem akarok olyan kijelentést tenni, amelyből az látszanék, mintha az én érdemem volna a törvénynek a parlament előtt való sürgős tárgyalása. Végül kijelentette, hogy teljes erejéből támogatni fogja az állam munkásságának jogos kívánságát.

(A tanárok.)

Krenner Miklós dr. az aradi tanár-szövetség küldöttségét vezette és arra kérte Tiszát, hogy a most letárgyalandó nyugdíjtörvény tárgyalásánál hasson oda, hogy a tanárok 30 esztendő szolgálati ideje megmaradjon. Vagy ha ez nem lehetséges, legalább azt vigye keresztül a törvény tárgyalásánál, hogy szerzett jogok épségben tartassanak, vagyis a most szolgáló tanárok 30 évi szolgálati ideje megmaradjon. Ámbár Excellenciád már egyizben leszögezte azt az elvet, hogy a 35 évi szolgálatot összeegyeztethetőnek tartja a tanári munkával. Ha azóta nem sikerült meggyőződést szerezni Excellenciádnak arról, hogy ez a tanároknak nézve súlyos, legalább azt kegyeskedjék koncedálni, hogy a most szolgáló tanároknak joguk legyen a 30 évi szolgálathoz. Szerény véleményünk szerint nem egészen helyes az, hogy a tanárok akaratára bizzák, vajon 35, vagy 30 évig akarnak-e szolgálni. Az a törvény — a nyugdíjtörvény — amely az összes állami tisztviselők kívánságait igyekszik kielégíteni — a tanároknak csak újabb terheket akar rakni. A 30 éves szolgálat törvénybeiktatása még Mária Terézia korában történt, azóta csak nehezedett a tanárság munkája. A tanároknak egészen külön munka teljesítményük van; munkájuk felemészti idegzetüket. Ezt az állítást Krenner néhány konkrét adattal bizonyítani is igyekezett és beszédét a következőképen fejezte be: amikor az 1885. évi kiállításán Ő felsége a tanügyi csarnokhoz lépett, ezt a kijelentést tette: úgy látom, a tanárok sokat és lélekkel dolgoztak. Igen — folytatta Krenner, a lélekkel való munka megőrli az embert és épen ezért méltányos, ha a tanárok 30 évi szolgálati ideje megmarad.

Tisza ezt felelte:

— Két oldala van ennek a kérdésnek és sajnos, hiányzik most az idő, hogy ezt a nagyfontosságú kultur-kérdést kellő módon megvilágítani tudnám. Az én véleményem szerint a tanári szolgálat elbírja a 35 esztendő. Lehet, hogy téves ez a fölfogásom, de én nem szoktam tiltakozni a véleményemből és nyíltan kifejezést adok ennek. Mindenesetre magam is szeretném, ha a szerzett jogok érvényesülnének, mert nem óhaja a kormánynak sem, hogy a tanárság lelkében elégedetlenség támadjon. Ami tölem telik, örömmel fogok eleget tenni a tanárok kívánságának.

Tiszát a jelenlévő tanárok megéljenzették.

(A postások.)

Kerényi Kálmán aradi posta segédellenőr vezette ezután a magyar postatávíró és telefon ellenőrök, segédellenőrök, segédtisztok és kezelőnk országos egyesületének négy tagu küldöttségét, mint az egyesület elnöke. Kerényi megköszönte Tiszának az irántuk tanúsított jóindulatu pártfogását és kérte, hogy az egyesületet, amely e hónap 10-én Budapesten alakult meg, részesítse erkölcsi támogatásában.

Tisza rendkívül szívélyesen fogadta a deputációt és a legmesszebbmenő erkölcsi támogatását ígérte. A postások törekvéseit ismeri — mondta — s úgy mint eddig, ezután is támogatja hasznos törekvéseikben.

Most következtek azok — mintegy nyolcvanheten — akik különböző kérésekkel járultak Tisza elé.

Csaknem nyolc óra volt, amikor a tisztelgők és kérők sora elfogyott. Tisza ekkor kíséretével a bankettre ment.

Rablás a város közepén.

— Támadás a Salac-utcában. —

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, november 18.

Vasárnapról hétfőre virradó hajnalban vakmerő rablómerénylet történt a város kellő közepén, a Salac-utcában Tisch Mór dr. főorvos háza előtt. A tettesek a rendőrség foglyai. Két foglalkozás nélküli napszámos előre megbeszélt terv szerint rabló utra indult és minthogy a legelső ember a Salac utcában akadt az útjukba, azt ütötték le és fosztották ki.

Vasárnap reggel három órakor a Széchenyi-utca felől jövet a Batthyányi-utcán át a Salac-utcába tartott Pejő János közműves pallér. A Tisch ház kapuja előtt már elhaladt és nem vette észre, hogy két fiatal ember a Központi szálloda felől közeledik, majd pedig meglapulva egy fal kiszögellés mellé huzódik. Gondtalanul haladt tovább, de még alig tett öt hat lépést, a reá leselkedők előléptek és elállták az útját, majd pedig mikor rájuk szólott, hogy térjenek ki és engedjék tovább, ezek torkon ragadták, fojtogatni kezdték és a földre teperték. Pejő elvesztette eszméletét és a rablók ezt a körülményt arra használták fel, hogy annak minden ékszerét elvegyék. Körülbül háromszáz korona értékű aranyeműt vettek magukhoz a rablók és a Kölcsey-utca irányában távoztak.

A földön fekvő áldozat csakhamar magához tért és segélyért kezdett kiabálni. A Salac utca és Andrássy-tér sarkán álló Must Károly rendőrtizedes meghallotta a kiáltásokat, a kirabolt pallérhoz szaladt. Miután megtudta a történeteket és azt is, hogy a rablók mely irányba futottak, megadta sípjával a vészjelet, hogy a Weitzer János-utcai járőrt figyelmeztesse. Ez meghallotta a jelzést, viszonzta azt és erre megindult két irányból a tettesek kézrekerítése. A rendőrtizedes számítása bevált. A rablók belementek a Weitzer-utcai őrszem karjaiba, aki letartóztatta őket.

Néhány pillanat múlva Szilágyi László dr. ügyeletes rendőrtiszt előtt voltak, ahol bevallották, hogy ők rabolták ki a pallért. A tettesek neve Körössy Ödön 26 éves napszámos és Igrián Demeter napszámos. A rendőrök vészsipjainak hallatára figyelmesekké téve, az ékszerüket utközben elrejtették és a rendőrség még ma sem találta meg. Beismerték azt is, hogy a rablást előre megbeszélt terv szerint követték el. A vasúti állomásra akartak menni, minthogy azonban utközben Pejőval találkoztak, őt rabolták ki.

Tisza István Aradon.

— Saját tudósítónktól. —

Arad város országgyűlési képviselője ma déltől éjjel tizenegy óráig választói körében tartózkodott és beszámolt a közelmúlt bel- és külpolitikai eseményeiről. Alig tartózkodott itt felnapig és mégis föl tudta kelteni nemcsak a város, hanem ugyyszólván az egész ország érdeklődését. Ama kijelentései, amelyeket a külpolitikáról tett, európai érdekességűek, mert a hatalmak tájékozódhatnak róla, hogy a magyar kormányköröknek mi az álláspontja a balkáni kérdéssről és a szomszéd népekről. Akik gyakran hallják Arad képviselőjének beszédeit, azok is azt mondják, hogy mai orációja kimagaslik a legutóbb tartott beszédei közül. Ma a hangja különösen meleg volt és színes. Ez az egy és háromnegyedórás beszéd retorikai szempontból is csodásnak mondható. Tiszát tudvalevően nagy ellentűntetéssel készült fogadni a függetlenségi párt és a szocialista munkásság. Az előbbi távol maradt, az utóbbi azonban, nagyon helyesen — mérsékelt demonstrációval elégedett meg és az apró-cseprő botrányokat az utcai gyerkőcöknek engedték át. Tiszát aradi tartózkodása alatt választóinak tömege kereste föl, kérve, hogy — mint a múltban — ezután is mozgassa elő haladásukat. Tisza lekötélvező előzékenységgel fogadta az eléje járulókat és készséggel ígerte meg támogatását úgy a testületnek, mint a magánosoknak.

A nagyszabású politikai megnyilatkozást este banket követte, amelyen csaknem félezer polgár ünnepelte a legkiválóbb államférfiak egyikét. A lakoma után este Tisza és kísérete külön vonattal hazautaztak. Ekkor már a délben zajongó tömegeknek még a nyomát is elmosta a folyton szakadó eső.

A mai nap eseményeinek képe az itt következő oldalakon látható.

Készülődés.

Az aradi pályaudvar előtti hatalmas, rendezetlen térség tarka képet nyújt. Tizenkét óra van. A pécskai-ut felől harsog a gyárak gőzkürtje és feketéllő embercsoportok verődnek elő a sáros utra. Autók túlkölnnek, kocsik robognak a pályaudvar keramitos előterére, ahol készenlétben áll a rendfenntartók táborkara. Rendet, első sorban a rendet kell biztosítani, mert hiszen ezt a mai napot, ezt a fogadtatást minden turbulens elem, mint békétlenkedő, minden felizgatott, bujogatott ember kész arra kihasználni, hogy kavargást okozzon.

A műhelyekből, gyárakból kiáradó munkások felnőtthet, a komoly, meglelt emberek javarészből békésen ballagnak hazafelé. Reggel ugyan tudomásukra adták, hogy ma „politikai munkaszünetet” rendelt el a szociáldemokrata párt budapesti központja, hogy módot adjon, munkából kiszabadítsa a tüntetésre küldött embereket. De nem minden gyárban szünetelt a munka és ahol szünetelt — mint a waggongyárban — ott is megvárták a délután a munkások. Délben azután hazafelé indultak, de a fiatalok, az izgága természetűek, a suhancok, inasok annál buzgóbban igyekeztek a pályaudvar közelébe jutni. A pécskai-utról a gyorsáru raktárhoz vezető bejárat-

nál, a pécskai-ut szálodák mentén egészen a lóvasúti végállomásig sorakozott, tülekedtek, tolongtak a kíváncsiak és egy páran az épülő pályaudvar rész állványaira, tegla és törmelék dombjaira is átmerészkedtek. A zürzavaros kavargó tömeg azonban hamarosan eltűnt az óriási térről.

Green Nándor rendőrfőkapitány, aki a rendfenntartás óriási munkáját intézte — és mindjárt itt hozzátelhetjük: tökéletesen, mindenre kiterjedő pontossággal hajtotta végre — délből kiadta a rendeletet, hogy a teret meg kell tisztítani a nem odatartozó elemektől. Rendőrök és lovasscsendőrök vonultak erre a kordonnal elzárt ácsorgókhoz és lépésről-lépésre minden zavaró incidens nélkül visszazorították a tömeget az Erzsébet és Gróf Leiningen-utcák sarkáig. Pár pillanat alatt tökéletes rendet teremtettek a rendőrök és azonnal Green főkapitány lovasscsendőrökkel tartotta elzárva a pályaudvarhoz vezető utcákat minden nagyobb csoportosulás elől.

A pályaudvar terét pedig ezalatt teljesen benépesítették a várakozó autók, magánfogatok és bérkocsik. Olyan hatalmas kocsitábor állt a vendégek rendelkezésére, amint világvárosi pályaudvarok előtt látni. A főbejárat elé odagördült sorba a város sötét autója, a Neumanék hatalmas nyitott karosszékűs vörös autójuk, egy garage-autó, a hegyaljai motoros szürke gépjármű és Szatmari Károly városi gépjármű-igazgató kocsija. Magodakünn a rendfenntartás kitűnően szervezett munkája bonyolódott le, benn a pályaudvar perronján egyre sűrűbbek lettek a várakozók, a fogadásra megjelentek sorai. Már jókor délelőtt megjelent a pályaudvaron Pfeiffer Gyula aradi máv. üzletvezető és helyesléssel haligatta meg Szemere Kálmán állomásfőnök jelentését a különvonat érkezéséről és megtették a még szükséges intézkedéseket. A perron üveges tetőzete alatt sűrű fekete tömegben csoportosultak Tisza István gróf fogadtatására az aradi nemzeti munkapárt tagjai és Aradváros vezetőemberei. Urbán Iván főispán, Varjassy Lajos polgármester tanácskoztak a munkapárt elnökségével Neuman Adolffal és Kintzig Jánossal a fogadtatás felől. A gyülekezők sorában sűrűn üdvözölték Pálmai Lajos drt a munkapárt kitűnő titkárát, akinek tegnapi megválasztásához gratuláltak. Érdeklődéssel nézték a Tisza üdvözlésére megjelent pernyárai román polgárokat, akik ünneplő bekecsben, bórszíronyos ködmönben állodagáltak egy csoportban.

A megérkezés.

A rendes déli gyorsvonat beérkezése után izgatottá vált a várakozók hangulata, azonban hamarosan megtudták Szemere állomásfőnöktől, hogy a Tiszát hozó különvonat tíz percet késik. Végre ez a tíz perc is eltelt, a rendes gyorsvonat kirobogott a pályaudvarról és helyébe, a második sínparra besiklott a különvonat, melyet két nagy lokomotív hozott. Mikor a különvonatot jelezték, a várakozók csoportját Stauber József, a fogadást rendező bizottság elnöke az első osztályú váróterem elé gyűjtötte ahol félkörben — jobbról az aradi munkapárt tagjai, balról a pernyárai román küldöttség állottak fel.

A különvonat első üres kocsijai után két

hosszu Pullmann-kocsiban feltűntek a Tiszát kísérő képviselők fejei. Az utolsó előtti kocsiajtájában megjelent Vojnich István báró alakja, az utolsó szalonkocsiban pedig Tisza István gróf. Amint Tiszát a szalonkocsi aajtájában felismerték, harsogó éljenzés, riadó román szet-reaszka! kiáltások fogadták. Tiszán fekete keménykalap, sötétzöldes-szürke télikabát volt. A viharos, lelkesedő, tuláradó éljenriadal, amely hullámaival valósággal összeesapott Tisza körül, s nem szűnt meg mindaddig, amíg Tisza István a szalonkocsiból leszállva a perronra nem érkezett. Amikor pedig itt Aradváros képviselője elé lépett rövid üdvözlő beszéddel Neuman Adolf az aradi nemzeti munkapárt elnöke, a tomboló éljenzés még megsokszorozva az igazi lelkesedés, szeretet és rajongó nagyrabecsülés hangján áradt Tisza István gróf felé. A félkör sorai megbomlottak és az éljenző, kalapot, kendőt lengető tömeg odasietett Tisza mellé. Az érkező Tiszát Neuman Adolf az aradi munkapárt nevében a következő beszéddel üdvözölte:

— Kegyelmes Uram!

Az aradi nemzeti munkapárt képviselőiben jöttünk ide, hogy Nagyméltóságodat és kíséretét érkezésüknek üdvözljük. (Lelkes éljenzés.)

Ünnepnek tekintjük, hogy országos ügyek okozta gondjai közepette időt talált arra, hogy városunkat felkeresse, amely városnak minden polgára bölcsességéből eredő nyilatkozatait a legnagyobb érdeklődéssel várja. Kívánom, érezze magát jól körünkben.

Zugó éljenzés csattant föl az üdvözlő szavak elhangzása után és időbe telt, amíg Tisza István gróf a neki szóló lelkes tüntetés lecsillapodtával így válaszolt:

— Tisztelt Uraim!

Fogadják megjelenésükért s azokért a baráti szavakért, amelyekkel szónokuk ajkáról fogadnak, hálás köszönetemet. Kedves kötelességet teljesítek, amidőn megjelenek önök között beszámolni a közelmúlt eseményeiről. Arad város polgárságának az a ténye, hogy bizalmával megüszelt és képviselőjévé választott, feljogosít arra, hogy ne vendégként jöjjenek körükbe, hogy otthon érezzem magamat, (Lelkes éljenzés. Felkiáltások: Ugy van! Ugy van!) Arad városában. Arra kérem önöket is, hogy ne mint vendéget, de mint Arad város minden törekvésének, minden érdekének, minden közügyének odaadó munkását, mint egyet maguk közül fogadjanak.

Minden képzeletet felülmúló vihara a tapsnak és éljenzésnek fogadta Tisza rövid és szívből jövő melegséggel mondott beszédét. Zugott az éljenzés, harsogtak a lelkesedő hangok, mialatt Tisza kíséretével és a fogadására megjelentekkel az első osztályú váróterem az előcsarnok felé tartott. A pályaudvar előtt a perronról kisietők újból lelkesen tüntettek Tisza mellett. Tisza István gróf Neuman Adolffal és Kintzig Jánossal együtt Neumanék nyitott vörös autójába szállt. Tisza egyenesen kívánta, hogy nyitott kocsin vigyék. Tisza előtt a város autójában Green Nándor főkapitány és Berecz Ferenc rendőrkapitány indultak utnak. Közvetlenül a Tisza István gróftól vivő autó után Urbán Iván főispánt vitte az automobil, majd

pedig Varjassy Lajos polgármester, Pálmai Lajos dr. és Krenner Zoltán dr. következtek a nyomukban száguldó automobil és fogatok sora előtt, amelyek közé öt nagy autóbussz is beékelődött.

A bevonulás.

Ez a hatalmas kocsisor vitte be a városba a fogadásra megjelenteket és a Tiszával érkező *nyolcvanhárom munkapárti képviselőt*. A kocsik sora az előre megállapított útvonalon a nagyváradi úti viaduktot elkerülve, néhány perc alatt berobogott a városba. Az útvonalon kellő rendőri és csendőri készenlét gondoskodott a zavartalan rendről és Greén főkapitány nyugodt öntudattal állapíthatta meg, hogy erélyes és kellő helyen alkalmazott intézkedései nem maradtak foganat nélkül: a bevonulás ideális rendben ment végig. A Béla-tér, amely mindig rendbontók és zavargók tanyája szokott ilyen alkalmaknál lenni, ezúttal csaknem üres volt. Nemcsak hogy tüntetők nem mutatkoztak az útvonal ezen szakaszán, hanem egyes házak ablakaiból és erkélyéről kendőlobogtatással és éljenzéssel fogadták a bevonuló Tiszát.

Tüntetések.

A Béla téren, ahol *Szepekovszky* Teofil rendőrhadnagy parancsnokolt, ugyisintén a Kossuth-szobor környékén, ahol *Hoffmann* György rendőrhadnagy vezette a rendőri és csendőri kirendeltséget, délelőtt fél tizenkettőkor kezdett gyülekezni a kíváncsi közönség. Eleinte csak asszonyok áldogáltak a Hungária kávéház előtt, de aztán a műhelyekből kitóduló munkások és a hivatalokból előretört tisztviselők is megálltak. A Béla-téren némileg veszedelmes volt a helyzet, mert az üzlethelyiségek palota építéséhez fölhalmozott vörös téglák alkalmasnak látszottak arra, hogy a fölízgatott és fölbujtott emberek megdobálják a vendégeket. Erre a területre nyolc lovas csendőrt küldtek, akik a tér közepén táboroztak a gyalogos csendőrökkel egyetemben. Amikor közel volt már a vonat érkezésének ideje, az útvonalra lovagoltak és megakadályozták, hogy bárki is a kövek közelébe jusson. Különben is itt nagyon lanya volt az érdeklődés. A legnagyobb tömeg a Weitzer János és Salac utca sarkán állott, ahol a lovascsendőröknek sok munkát adtak, mert nem fogadták meg azt a tanácsot, hogy ne áldogáljanak a járdán, hanem vonuljanak tovább.

Akik azt hitték, hogy a napok óta folyó izgatató felhívásnak különös eredménye volt, azok nagyon csalódtak. Amikor ugyanis Tisza István autója elhaladt a tömeg mellett, egyetlen abcug se hangzott el. A munkások nem remélték, hogy Tisza nyitott automobilon fog bejönni. Azt gondolták, hogy a fenyegetőzések következtében majd zárt kocsiban jön be. Amikor Tisza már régen a szállásán volt s a vendégek kocsikon berobogtak, a tömeg éretlenebb része dühösen ébredt annak tudatára, hogy a Ház elnökének elmulasztották „dörgő tiltakozásukat” tudomásul adni. Hogy ezt kipótolják, tehát a vendégeken akartak bosszút állani. Ha kocsit láttak a főtéren elrobogni, különösen a Weitzer János-utca sarkán és a Minorita templom előtt álló, jobbára gyerekekből álló had, így zengett kórusban:

— Jogtiprók! Hazaárulók!

A haragnak ez a kifejezése olyan urakat is ért, akiknek semmi közük nem volt a politikához. Gyanútlan utasok, akik az autóbusszon jöttek be, csodálkozva tapasztalták, hogy a suhancok tömege őket is gunyolják. A tüntetést mosolyogva vették tudomásul.

A Minorita templom előtt egy fiatal rendőr hevesen támadt a fűtőlőkre és megakadályozta, hogy egyik oldalról a másikra átmenjenek, nehogy a folyton robogó kocsik és automobilmek elgázoljanak valakit. Ebben a munkájában ennek a

rendőrnek humoros kalandja akadt. Ugyanis a Minorita-templom előtt a járda szélén állott *Vannay* Gyula, Arad város adóügyi tanácsosa. A rendőr rábálintott:

— Menjen haza! Ne tolakodjon itt!

Vannay nevetett azon, hogy a fiatal rendőr nem ismerte föl.

— Ne nevéssen, hanem menjen haza. Ha a gyerekek miatt magát is legázolják a lovascsendőrök, akkor ki lesz oka?

Vannay nevetve mondta:

— Én szeretnék hazamenni, de nem lehet.

Ekkor már a rendőr megfogta a tanácsos kabátját:

— De kérem, — mondta Vannay — én Vannay Gyula városi tanácsos vagyok.

E pillanatban jött oda *Szilágyi* László dr. rendőrfogalmazó, aki megmagyarázta a rendőrnek, hogy a tanácsnok nem tüntető szándékkal jött. Erre aztán a rendőr átengedte Vannayt a kordonon. Ebből aztán az a hír terjedt el, hogy „Vannayt letartóztatták.” Valószínű is, hogy holnap ilyen című cikket is olvashatunk: „Vannay tanácsnok fogságban — letartóztatott tanácsnok.”

Két óra felé a tömeg lassanként oszladozott. Csak a rendetlenkedni szerető suhanc tábor nem engedett. Sipolt, rikoltozott és még a folyton erősödő eső se tudta őket elmozdítani helyükről. Megnyugvással láthatta minden elfogulatlanul gondolkozó szemlélő, hogy *fölött munkás nem vett részt a rendezvényben*, hanem megelégedett a nyugodt tüntető sétával s a más politikai hitet valló államférfiival szemben mérsékletes tüntetést produkált úgy amint az öntudatos munkásokhoz méltó is. A lármázó, fűtőlő és rakétát dobó egyének az éretlen suhanchad soraiból kerültek ki, akik ezt az alkalmat használták föl kedvteléseikhez.

A tüntetés előtt és alatt többször végigkocsizott *Sztrengár-Demján* Száva szocialista vezér, aki úgy látszik élénk részt vett a tüntetés szervezésében. Ugy látszik meg akart róla győződni, hogy az őrszemek pontosan helyezkedtek-e el?

A Fehér Kereszt és környéke.

Déli tizenkét óra. Na most mindjárt elválnak mi lesz ma Aradon, szólal meg a Városi kávéház egy törzsvendége, aki annyira odanőtt az ő megszokott márványasztalához, hogy Tisza bevonulását is csak a kávéház tükör ablaka mögül hajlandó végignézni.

— Miért most válik el? fordulnak feléje kíváncsian a többiek, akik azt hiszik, hogy nyomban valami orakulum fog megszólalni:

— Most jönnek ki a munkások a gyárakból és ha tüntetésre készülnek, akkor negyed óra múlva mozogni se lehet a „rendbontásra készülő elemektől.” Csalódottan vették tudomásul a beavatottat játszó ur okoskodását és otthagyták a bölcsességével együtt.

Jól tették, mert ez a kávéházi törzsvendég épen olyan keveset tudott a Tisza ellen készülő tüntetésről, mint bárki. Senki sem készült, senki sem tervezett.

A Fehér Kereszt előtt azonban már tizenkét óra előtt nagyobb tömeg foglalta el a járdákat. Sajnos, nagyobb részük munkanélküli emberek voltak, akik politizáltak bizony. Ha leírnök, amit az ország munkáját megakasztó magyarországi „bal-kán szövetség”-ről elmondottak — Tóth István állásnélküli volt fatelepi munkás nevezte el így a koalíciót a Deák Ferenc-utca sarkán — akkor elszégyelnék magukat az urak. Erre az időre már a rendőrség is kivonult, hogy az Aradra érkező képviselő szállása körül a rendet biztosítsa. A Szentháromság szobornál egy fél szakasz lovas és gyalogos csendőr posztolt *Bassler* csendőrfőhadnagy parancsnoksága alatt. Egy szakasz rendőr is kivonult ekkorára *Moldován* Ödön rendőrhad-

nagy parancsnokságával, akinek *Grunde* László dr. fogalmazó és *Feneschán* János segédtsízt segédkeztek a rend fenntartásában.

Greén Nándor főkapitány utasításához képest *Moldován* rendőrhadnagy egy negyed egy órakor adta ki a parancsot a kordon felállítására. Elkelt zárni az Atzél Péter-utcát a színház és Reisinger-ház között, a Színházépület és a Glück-féle ideiglenes bolt helyiség között a Petőfi utca bejárata előtti teret, a Deák Ferenc és a Weitzer János utcák torkolatát és végül az Andrássy-teret egész szélességében a Minoriták palotája és az Andrányi ház között.

Ezt az óriási utcaterületet *Moldován* erélylyel, de mindvégig a legmesszebbmenő tapintatossággal tisztántartotta. A kordon részint gyalogos és lovas csendőrök, részint gyalogos és lovas rendőrök alkották. Mindenütt két két őrszem foglalt helyet, akik azt a szigorú utasítást kapták, hogy senkit a kordonon az elzárt tér felé át nem ereszthetnek.

A karhatalom mögött csakhamar fészaporodott a közönség, amely azonban teljesen passzív viselkedett és megnyugvással vette tudomásul a rendőri intézkedéseket.

Dél lévén, a gyárakból, műhelyekből kitóduló munkások is a Fehér Kereszt elé tartottak. A tömegben cirkáló detektívek jelentéseiből megtudta *Moldován*, hogy a tömegek hangulata a legnyugodtabb, sehol provokatív, vagy agresszív törekvéseket nem figyeltek meg.

Azonban igen sok baja volt a rendőrségnek az éretlen gyerkőchaddal, melynek már napokkal ezelőtt fontos szerepet szántak a terroristák, a zavargásokra uszítók. Hallottuk és egész megbízható helyről tudjuk, hogy egyesek *nyolc és tíz év közötti gyermekekkel akarták Tisza István bevonulását megzavartatni*: Ártatlan iskolás gyerekek kezébe akarták a követ adni, hogy olyanok dobják ezt el, akik nem tudják, hogy a kö hol áll meg, nem tudják kit és mit talál meg. A rendőrségnek is tudomására jutott ez az örültséggel határos terv és még ideje korán el tudta fojtani. Azonban ma mégis az utcára szabadult gyerkőchad igen sok munkát adott a rendőrségnek a Fehér Kereszt környékén. Sipokkal a fűtőlőkkel volt felszerelve igen sok inasgyerek és mikor a lovas csendőrök a Weitzer János-utca torkolatából a tömeget beakarták terelni az utcába pokoli lármába törtek ki és még szembe is helyezkedtek a kardott rántott lovasokkal. Azonban ez a helyzet néhány pillanat múlva megváltozott, mert a gyermekeket a felnőtt közönség maga kergette szét és a nyugalom csakhamar helyre állott.

A kordonok átjáróinál ilyen alkalmakkor természetesen nem kerülhetők el a szóváltások, a differenciák, mert a közönség kénytelen a rövidebb de elzárt ut helyett kerülőt tenni. A rendőrtisztek habár szigorral is, de mindig a kellő udvariassággal értették meg a publikummal, hogy ők a kiadott utasításhoz híven csak kötelességüket teljesítik mikor a teret elzárva, a közlekedést azon át eltiltják.

A téren lévő kávéházak előtti járdákat is szabadokká tették. A városi kávéház terraszát előkelő közönség szállotta meg. *Moldován* rendőrhadnagy le akarta onnan parancsolni a nézőket de elállott ettől, mert maga is meggyőződött, hogy ott veszedelmessé válható elemek nincsenek.

Mire a vonat megérkezésének ideje elkövetkezett, a legteljesebb rendben várta a Fehér Kereszt körül elhelyezkedett ezeröt-száz-kétezer főből álló tömeg Tisza Istvánt.

A Fehér Kereszt kapuja előtt egy néhány, még tegnap Aradra érkezett országgyűlési képviselő, köztük *Solymossy* Lajos báró, *Teleszky* Kristóf, továbbá Tisza István gróf nagyváradi barátjai, *Bölköny* József, *Mártonffy* Bogdán dr. valamint

Dessewffy Arisztid, a képviselőház elnöki tanácsosa, Urbán Péter, Czinkay Gula főszolgabíró és mások várták Tisza gróf érkezését. A rendes déli gyorsvonat beérkezése után — az autobus és lóvonat közlekedést is megszüntették a szálloda előtt.

Tizenkét óra negyven percre volt jelezve a annak a különvonatnak érkezése, mellyel Tisza és kísérete volt érkezendő. A vasuti állomásról azt jelezték, hogy a vonat tíz percet késik. Ez a késés azért volt fontos, mert ha egy órára nem érkezik be az állomásról a menet, akkor megnehezül a rendtartás. Egy órákor az iskolák ifjúsága nagyobb csoportjai szelik át az elzárt teret és ez ámbár rövid időre is, de elvonja a rendőrség figyelmét az esetleg időközben megérkezendő vendégek bevonulásáról. A tanuló ifjúság részére megnyitották a kordonokat és ezt az alkalmat arra akarták felhasználni többen a Weitzer János utca sarkán, hogy áttörjék a rendőrök sorfalát. Ebből összecsapás keletkezhetett volna, ha a rendőrsztek elismerésre méltó körültekintéssel nem jelennek meg mindenütt ahol egy-egy veszélyeztetetebb pontot vettek észre.

Egy óra után néhány perccel már messziről hangzó éljen és abcug kiáltások jelezték, hogy Tisza megérkezett és automobilija közeledik a szálloda felé.

A közönség a gyors megérkezésből megtudta, hogy a bevonulás teljes rendben és zavartalanul történt. A tömeg lélekismerője előtt az ezekben az utolsó pillanatokban nem lehetett többé kétséges, hogy Tiszát a lakása előtt óvációkkal fogja fogadni a közönség. A nagy események hatása alól a tömeg nem tudja magát függetleníteni. Minthogy az egész hosszú útvonalon a zavargásnak, rendbontásnak nyoma sem volt, hanem a képviselőt megillető óvációk hangzottak el, a Fehér Kereszt előtt ez csak fokozódott mértékben nyilvánulhatott meg.

Igy is történt. Mikor Tisza István gróf autója a kapu elé robogott egetverő éljenzés fogadta, ami látható hatással volt Tiszára, aki vidáman, türgén szállt ki a gépkocsiból.

Az óváció, az éljenzés teljesen elnyomta azokat az abcug és le vele kiáltásokat, melyekkel a tömegből, de leginkább a Városi Kávéház terraszán elhelyezkedett függetlenségi ifjúság igyekeztek az ünneplést zavarni.

Tisza kezét fogva a szálloda előtt várakozó urakkal, gyorsan az első emeleten levő szobájába vonult. Varjassy Lajos polgármester, Kintzig János, Pálmai Lajos dr. társaságában elbeszélgetett majd pedig áttörtözött az ebédhez.

(Ebéd előtt fogadta a gáji gazdák küldöttségét. Erről a cikk más részén számolunk be.)

A fogadtatás után a Fehér Kereszt téli kertjében körülbelül százharmincan ültek ebédhez. Az előkelő társaság nagy meglepéssel nyilatkozott a szép fogadtatásról, melyben az aradi közönség Tiszát részesítette. Igen meleg elismerés jutott ki Grein Nándor főkapitányának és az egész aradi rendőrségnek, mely mintaszerűen viselkedett és valóban nagyvárosi módon oldotta meg feladatát.

Tisza István beszámolója.

Két óra után gyűlékezett a hallgatóság a Fehér Keresztben. A terem kevésbé három óra előtt megtelt érdeklődőkkel, akik között hölgyek is számosan voltak. Ők a karzatokon helyezkedtek el. A függetlenségi párt tudvalevően fölhevítá tagjait, hogy erőszakkal is hatoljanak be a Fehér Kereszt nagytermébe Tisza meghallgatására.

Azonban a fölhívásnak semmi eredménye se lett, mert a függetlenségi polgárság nem lépett föl terrorisztikus módon, hanem szerényen távol maradt.

A közönség rendben helyezkedett el. A

vendégek a kis emelvény körül elhelyezett székeken foglaltak helyet.

Három órákor Tisza megjelent Neuman Adolf és Kintzig János alelnökök kíséretében. A terembe léptekor percekig éljenzték és a karzaton lévő tapssal válaszoltak a lent elhelyezkedett közönség tapsaira. A zsúfolt teremben lassankint elült a zaj és Kintzig János elmondhatta következő üdvözlő beszédét:

(Kintzig beszéde)

Kegyelmes Uram! Tavaly elhargzott beszámoló beszédében abban a mindnyájunkat megnyugtató erőteljes akkordban csendült ki, hogy a kormány és a munkapárt, amely őt támogatja, a nemzettel szemben vállalt köteleességeit teljesíteni fogja, teljesíteni fogja, ha lehet a béke jegyében, (Lelkes éljenzés), ha nem, a harc árán is. (Ugyvan! Ugyvan! Lelkes éljenzés.)

Rövid időre, a költségvetés megszavazásának idejére helyreállott a parlamenti béke. Utána azonban mindjárt megkezdődött a nemzetmentésnek nehéz munkája a névszerűtlen szavazásokkal, a kuruckodással felfelé, kínálkozással felfelé. Régi szokás. A felfelé való kínálkozásnak képzelt sikerei, Khuen miniszterelnöknek (Lelkes éljenzés) nagy béke szeretete és a munkapártnak végtelenné, kifogyhatatlannak látszó türelme hatalmi mámorba ringatta az ellenzéket, amely hatalmi mámorának végkifejlődéseképpen egy ultimátumot jut atott a kormányhoz és az egyik kisebbségi vezér: mintegy diktátor, kijelentette, hogy vagy az éretik el az országban, amit ők akarnak, vagy nem történik semmi. Ez több volt, mint amennyit egy önérzetes párt, mint amennyit egy önérzetes párt által támogatott, felelősségének és köteleességérzetének teljes tudatában levő kormány elnézhetett Tetteknek kellett következnie, s mi sem volt természetesebb, mint hogy a kormány és az óriási nagy munkapárt bizalommal hozzád, a tettek emberéhez fordult. (Lelkes éljenzés és taps). Te lettél a Háznak elnöke, be következett, mert be kellett következnie június 4-ikének. (Ugyvan! Ugyvan!) Akkor az vártuk, hogy a párt soha oly erős, soha oly egységes, önmagában bizó, erőteljes lelkes nem volt, mint a válságos megpróbáltatások nehéz óráiban és napjaiban. Még pedig azért, mert a párt minden egyes tagjában élt az a meggyőződés, hogy Tisza István mély bölcsességű (Lelkes éljenzés) okos fejében nem születik meg más gondolat és nem fogamzik meg más elhatározás, mint a mely hívta van ezen ország üdvét és javát szolgálni. (Ugyvan! Ugyvan! Lelkes éljenzés). Benned önzetlen, lángoló hazafiságtól áthatott szív dobog, amely elhatározásait tetté tudja varázsolni és nem fog addig nyugodni, míg célját, míg közös célunkat, a munkaképes magyar parlamentet meg nem alkotja (Ugyvan! Ugyvan!) Ebből a meggyőződésből fakadó bizalom környezett és környez ma is a munkapárt tagjaiból és ez a bizalom szerte áradt az országban és el mindenütt a szívekben és lelkekben, ahol csak egy igaz, komoly, hazáját szerető magyar szív él. (Ugyvan! Ugyvan! Lelkes éljenzés). Talán sehol hitebben, igazabban, meggyőződés teljesebben nem él a szívekben, mint itt Aradon, hűségese választóid körében. Azért, amidőn az ő megbízásukból meleg szeretettel és mély és bízommal szívünkkel köszöntlek, felkérlek beszámoló beszéd meg tartására.

Tisza beszél.

Az üdvözlőbeszéd után Tisza István kezdte meg beszámolóját, a jelenlétők feszült érdeklődése közepette:

— Tisztelt Uraim! Egynéhány hét óta az egész művelt világ szeme a mi déli határainkon lejátszódó eseményekre van fordítva. A mindennapi idők szürke egyhangúságát világrendítő események elemi kilövésel váltották fel. Dübörögve száguld végig a világtörténelem kereké keresztül gázolva egyeseken, családokon, néptörzseken, embereken és államokon. Ott a nemzetek nagy erőpróbája, ott a nagy leszámolások ideje, amikor el veszi jutalmát a béke éveiben folytatott előrelátó gondos, szorgalmas, produktív munka és siralmasan lakol az nép, amelyik a béke áldásos esztendejét meddő szóharcban, meddő torzalkodásban fecsérelte el! (Ugy van, ugy van!)

(A balkáni háború és külpolitikánk.)

És tisztelt uraim, ezeknek a drámai eseményeknek mi nem lehetünk részvételek, higgadt szemlélői. Hiszen mindaz, ami ott történik, a legközelebből érint bennünket, hiszen a magyar nemzet jóvoltára a Balkán félszigeten a lefolyt eseményekkel, az ottani alakulásokkal elválaszthatatlan összefüggésben van és nekünk nemcsak a tanulságot kell levonni abból, ami ott történik, mert azt hiszem le kell vonni, de állást kell foglalnunk azokkal az új alakulatokkal szemben is, amelyek az események nyomán ott keletkezöben vannak!

Es itt tisztelt uraim engedjék meg, hogy kivételesen egyszer hivatkozzam magamra, mert hiszen higgyék meg, nem szokásom magamról beszélni, nem tartozom azok közé, akik nevetséges önteltséggel gyönyörködnek saját maguk műveiben, de most talán kötelességem röviden rámutatni, mert ez talán némi súlyt ad igénytelen szavaimnak, hogy amit a Balkán félsziget alakulásáról és amit a magyar nemzetnek ez alakulásokkal szembeni érdekeiről, hivatásáról, kötelességeiről mondtam, az nem új keletű dolog, azt nem most a közel-múlt meglepő eseményei után állítom csak oda, de azok oly igazságok, amelyek össze vannak forrva egész lényemmel, amelyeknek közpályám kezdetétől fogva minden alkalommal, amikor rá került a sor, változhatatlanul adtam kifejezést. (Ugy van, ugy van!) És természetesen is, mert hiszen az igaz magyar politikának alapgondolatai ezek. Annak a magyar nemzeti politikának, amely ugyanakkor jelent meg az európai politika láthatárán is, amikor az 1867-i kiegyezés, hosszú évszázadok után ismét először nyitotta meg a külpolitikai érvényesülés terét a magyar nemzetnek. A magyar nemzet akkori vezetői vitték bele az európai politikai életbe, az európai közéletbe azt az akkor még egészen új gondolatot, amely össze van nőve a magyar nemzet történeti hivatásával és léteérékeivel, hogy nekünk a Balkán félszigetet biztosítanunk kell a Balkán népek számára, hogy nekünk ott más érdekünk nincs, mint az ott lakó összes népek jóléte, az összes ottani népeknek szabad és független fejlődése. Ez volt az alapgondolat, mely nagy magyar államférfiak által irányított politikánkat a legutóbbi évtizedben megalapozta és irányította.

Ennek egy nagyon fontos negatív oldala van. Meg kellett akadályozni azt, hogy a Balkán félszigeten külső befolyások erőszakolják az eseményeket, meg kellett akadályozni azt, hogy ott olyan újabb alakulatok történjenek, amelyek direkt hódítás útján, vagy bizonyos protekturátus, bizonyos hegemonia útján más agresszív irányzatú nagyhatalomnak adják át a tulsúlyt, adják át a politikai vezetést a Balkánra. (Ugy van, ugy van. Helyeslés.) Nekünk tehát ilyen idegen agresszióval szemben védenünk kellett a statusquot, védenünk kellett a török birodalmat. De engedelmet kérek, ez a politika gondolkodó magyar embernél sohasem állhatott a törökországi állapotok változatlan fenntartásának, a török kormányzat mindenkori védelmének álláspontjára. Igenis, mi a természetes fejlődés számára kellett, hogy fenntartsuk az utat. Fenntartsuk az által, hogy a béke áldásait magunk és szomszédaink számára igyekezzünk fenntartani, fenntartsuk az által, hogy időt engedjünk a hetvenes években alakult balkáni keresztény államoknak arra, hogy eljussanak az anyagi, szellemi és erkölcsi erő kifejtésének arra a magas fokára, hogy azután maguk vehessék kezükbe a balkáni kérdés megoldását és ne, mint dróton rángatott protektátjait más nagyhatalmaknak játszanak öntudatlan szerepet ebben a kérdésben. (Helyeslés.)

De amely percben az idők teljessége beállt, amely percben ez a fejlődés megtörtént, amely percben maguk a Balkán népek saját erejükből képeseknek mutatkoztak a Balkán kérdés megoldására, abban a percben nekünk nem csak nem lehet érdekünk az, hogy bármint akadályt gördítsük ennek a természetes fejlődésnek az útjába, ellenkezőleg bármint átmeneti nehézségeket okozna is az, nekünk megnyugvással, nekünk örömmel kell elfogadnunk azt az újabb korszakot, amely a balkáni keresztény népek önerejéből alkotott valódi emancipációjának jegyében született meg.

— Tisztelt Uraim! Nem mondom én azt,

hogy szemet kell hunynunk a momentán helyzet izgalmait, bajait, nehézségeit előtt. Hogy azok minő mértéket mérveket fognak ölteni, hogy azok minő problémák és kötelességek elé fognak állítani bennünket, azt csak az uristen tudja, aki láthat a jövőbe. Mi emberek erre meg nem ítéltjük. De tartom: ha el lehetünk is arra készülvé, hogy lesznek izgalmas momentumok a közel jövőben, semmi ok sincs önuralmunk, önbizalmunk elvesztésére és kivált semmi ok sincs arra, hogy kétségbeessünk a jövő fejlődések előtt. Mert én a magam részéről azt tartom, hogy mentől gyorsabban történik meg a nagy leszámolás, mentől radikálisabban történik meg az és mennél inkább spontán, a balkáni keresztény népek saját erő kifejtése folytán annál jobb ránk nézve és annál hamarabb fog beállni az a természetes fejlődés, amelyben azután az összes balkán népek mi bennünk fogják látni az ő legbiztosabb, legerősebb támaszukat, legbiztosabb szövetségüket, mi bennünk azért, mert a mi létérdekeink az övéikkel teljesen azonosak. (Ugy van, ugy van!)

Ebben a tekintetben ne vezessen félre bennünket az az egy s más kellemetlenebb jelenség, az az egy s más disszonánsabb hang, amivel találkozunk. A Balkán-szövetséget létrehozta a közös ellenség nyomása, a közös ellenség elleni közös cél megteremtette a mostani nagy horderejű politikai és katonai akcióra az összes keresztény Balkán-népek szolidaritását. De amely percben megszűnt a közös ellenség nyomása, ki fog fejlődni az az önálló, függetlenségi vágy minden egyes Balkán néptörzsben, amely általában ezeket a népeket, de különösen a Balkánon lakó néptörzsöket jellemzi. Öntudatos, változatos, tarka, gazdag élet fog ott kifejlődni tele surlódással, tele erőpróbákkal, tele mérközésekkel, amelyek között az a nagyhatalom, amely csak egy érdeket ismer, tudniillik a Balkán népek függetlensége fenntartásának érdekét, mindig meg fogja találni a támogatást, mindig meg fogja találni a szövetségeket, mindig erősebb lesz a Balkánon minden egyes nagyhatalomnál.

Ehhez csak időre van szükség és az idő mellett két dologra. Az egyik az, hogy céljaink tisztaságát illetőleg soha semmi kételetet támadni ne engedjünk. Hogy soha semmiféle kalandos terjeszkedési, vagy hódítási politikának még csak látszatát se engedjük fennforogni. Hogy tehát megszerezze, megtartsuk a Balkán népek bizalmát a mi tiszta céljainkat illetőleg. A másik pedig az, hogy erősebbnek bizonyuljunk. Hogy olyan katonai szervezettel álljunk Európának ezen az exponált helyén (Ugy van, ugy van!) amely azután a Balkán népekben nemcsak a jóakaratainkba vetetthet, de az erőnkbe vetett hitet is fenntartsa. (Ugy van! Helyes és taps!)

És tisztelt uraim, ezt a két törekvést kell, követnünk ma is, hogy szerencsésen evezünk keresztül a mai átmeneti időszak forrongásain és nehézségein. Ezekkel szemben különben is egy türelemre van szükségünk, hiszen ne csodálkozzunk rajta, természetesnek kell találnunk, hogy ha azokban a népekben, akik előtt most egy pár hétnek hősiess küzdelme várattal talán legvérmesebb reményeiket felülhaladó újabb horizontokat nyit, ha azokban a népekben talán kissé türelmetlenül, talán kissé — nem szeretnék erős kifejezést használni — talán kissé a kellő szerénység rovására is nyilvánul olykor a nemzeti nagyravágyás. Én azt hiszem, a nagyobbaknak, az erősebbeknek kell ilyen modor kérdésében türelmesebbeknek mutatkozni. (Ugy van, ugy van!) De azután abban a tekintetben nem szabad a kételetet fennforogni hagyni, hogy amint mi teljes odaadással, teljes rokonszenvvel, minden hátsó gondolat nélkül támogatjuk a Balkán népeket a maguk független fejlődésének jogosult törekvéseiben, éppen olyan határozott és kérielhetetlen vétőt fognak mondani minden olyan törekvéssel szemben, amelyek a mi monarchiánk biztonságát, a mi monarchiánknak jogos érdekszféráját érintik. (Ugy van, ugy van! Taps.)

És tisztelt uraim, ha ebből a szempontból vizsgáljuk a kérdést és vizsgálom azokat a jelenségeket, amelyek külpolitikánkra nézve már konstatálhatók, mindenekelőtt megelégedéssel jelzem azt, hogy a viszonyok és a változott helyzet teljesen helyes mérlegelésével helyezkedett a mi külügyi vezetőségünk arra az álláspontra, amelyet a változott helyzet

ugyanazon változatlanul nagy céljaink elérése szempontjából elibünk tűz. Megelégedéssel konstatálható, hogy sem a külügyi politikában e politika intézőinek nyilatkozataiban, se másutt, más tényezők, egyes pártok nyilatkozataiban semmi nyoma sem látszik annak, minthogyha akár a monarchia másik államában, akár különösen Magyarországon is bárki a török uralom mesterséges fenntartását óhajtáná. Az emberi részvét megköveteli a maga jogait. Gyengédtelesség és lelkiileg durva eljárás volna ezt a részvétet a nehéz helyzetbe jutott török birodalomtól és török néptől elvitatni. De azután mesterségesen fenntartani egy olyan kormányzatot, amely a nagy erőpróbát nem tudta kiállni, amelyik a nemzeti erők nagy mérközésénél gyengének mutatkozott, ez nemcsak ellentétben állana érdekeinkkel, de ellentétben állana a magyar nemzetnek azzal a nagy tradíciójával is, amelyik szerint magánál és másnál mindig igyekezett a szabadság, a nemzeti függetlenség ügyével azonosítani magát. (Ugy van, ugy van!) A másik, amit megelégedéssel konstatálunk, hogy külpolitikánk nem kéri a monarchia érdekének védelmét semmiféle mesterséges korlátok felállításával. Tudjuk, a berlini szerződés egyik legfontosabb alkotása egy ilyen mesterséges korlát felállítása volt. Kelet-Ruméliának Bulgáriától való elválasztása. Néhány esztendő megmutatta, hogy az emberi bölcsesség ilyen termékei mit érnek. Az élő viszonyok erősebbek a legerősebb embernél is, erősebbek a legnagyobb hatalom katonai erejénél. (Ugy van, ugy van!) Azokat az élő viszonyokat ilyen mechanikus korlátok spanyolcsizmái közé szorítani nem egyeb, mint évekig tartó nehézség, évek múlva biztos rghátrálás előidézése és az érdekelt népek ellenszenvének hosszú időre való meggyökereztetése.

Helyes tehát, ha a mi külpolitikánk nem keres sem a szandzsákban, sem másféle ilyen mesterséges korlátokat, hanem az erők egyensúlyának arra az egyedül helyes alapjára helyezkedik, amely nem külső, gépies egyenlőségben, nem a statisztikai erőviszonyok egyenlőségében, de az életviszonyok és az állami keretek közötti benső összhangban keresi az érvényesülést, amely igyekszik minden népfaj számára megtalálni az érvényesülés módját, amely igyekszik az egyes államalakulatoknak megadni a geográfiai és ethnográfiai alapon a helyes kereteket.

(Szövetségünk Romániával).

És ép ebből a szempontból a legnagyobb mértékben helyeselem kell annak a tisztultabb, helyesebb államférfiúi belátásnak megnyilatkozását, hogy a mi külügyi politikánk két irányban igyekszik a maga befolyását érvényesíteni. Az egyik az, hogy tört igyekszik nyitni Románia megfelelő érdekei kielégítésének is, s a másik az, hogy az albán nép jogosult érdekeit veszi gondozás alá. (Ugy van! Ugy van!)

Tisztelt Barátaim! Én, mint magyar ember magyar szempontból nem ismerem szerencsétlenebb, rövidlátóbb felfogást, mint a mely ellenszenvet mutatott a független Románia jogosult törekvéseivel szemben. (Ugyvan! Ugyvan!) Hiszen tisztelt uraim azzal az óriási néparadattal szemben, a mely kelet felől elöntéssel fenyegeti Európát, ezzel szemben Közép-Európán végig egy nagy vérvonal húzódik, a keleti tengeről a fekete tengerig egy nagy vérvonal, amelynek zömét a germán faj, a német nemzet adja meg, de amelynek geográfiai és ethnográfiai és nemzeti szempontból természetes kiegészítő részei és természetes szövetségesei a magyar és román népfaj. (Ugyvan!) Ez a két népfaj az, amely a szlávok áradatába be van építve. (Ugyvan! Helyeslés).

És itt fájdalom igaz, ebben a tekintetben nem először és félek tőle, nem utoljára hangzik az én ajkaimról is a szemrehányás: fájdalom, igaz, nagyon sokan vannak román polgártársaink között, akik ma még elvakultan hunynak szemet ez előtt a történelmi igazság előtt. Nagyon sokan vannak, akiknek magatartása ezzel a belső érdekharmóniával, amely ott van a dolgok mélyén, ellentétben állanak. De ez ne ingasson meg bennünket abban a törekvésben, hogy úgy, amint az utolsó években az európai béke, az európai nyugodt fejlődés nagy előnyére megtörtént, tartsuk fenn erősen és változatlanul azt a szövetséges viszonyt, amely a független Romániát monarchiánkhöz csatolja. (Ugyvan) és

adjunk becsületes támaszt a független Románia minden törekvéseinek. (Élénk helyeslés.) Ezzel biztosítjuk magunknak annak a nagy stratégiai felállításnak a Kárpátok délkeleti glaciánján lévő szélső jobbszárnyát és biztosítjuk magunknak annak az erős, életképes népfajnak rokonszenvét és szövetségét, amellyel surlódásunk lehet, amellyel mérközünk kell talán még egy, vagy más ponton, de amellyel egyetértésre vagyunk utalva, ha a szláv tengerben meg akarunk állani. (Ugy van).

(Az albán kérdés.)

És ép annyira helyesnek kell találnom t. Uraim azt is, hogy külpolitikánk gondja alá veszi az albán nép jogos érdekeit. Ez az a pont, ahol talán leginkább fordulhat komoly surlódás elő, ahol komolyabb ütközésbe jöhetünk Szerbia törekvéseivel és ez az a pont, ahol legnagyobb sajnálatomra nem nyilatkozik meg a magyar közvélemény azzal a teljes egyhangúsággal, amelyre ép a magyar nemzet érdekében a magyar nemzeti politika reputációjának érdekében is annyira szükség van. (Ugy van, ugy van.)

Hallottunk olyan meggondolatlan kijelentéseket olyan ajkáról, akikről fájdalmasan lepott meg a dolog: hogy mi osztrák kereskedelmi érdekekért nem nyújthatunk segédkezet más szabad nemzetek békóba verésére. Hát én tudom azt, nem annyira saját tapasztalatomból, mert amennyire rajtam áll, mindaddig igyekszem uralmat adni a hideg megfontolásnak a szónoki lendület felett (Tetszés), de tudom azt, fájdalom, más igen fényes és igen fényes és igen szomorú példákból, hogy milyen meggondolatlan kijelentésekre ragadhat el fényes szónoki tehetséggel bíró férfiak éppen a szónoki hevület. (Ugy van!) De mégis ilyen kijelentést tenni az sdott viszonyok között azokkal a törekvésekkel szemben, amelyek Szerbia részéről ebben a tekintetben mutatkoznak, ennyire szemben állani tényekkel, a valóságokkal, ennyire hóna alá nyulni olyan törekvéseknek, a magyar közvéleményt megtéveszthető helytelen ürügyek alatt, amely törekvések végeredményükben a magyar nemzet jogosult nemzeti egysége ellen is irányulnak (Ugy van!), engedelmet kérek, ez nagyobb meggondoltság, mint amint a legszenvvedélyesebb párt-harcok között is a legnagyobb szónoki hevület is feljogosíthatna valakit. (Ugy van, tetszés és taps.)

Arról nem akarok most beszélni, hogy mennyiben jogosult az a szemrehányás Ausztriával szemben éppen a koalíciós kormány volt tagjai részéről, hogy utját állják a magyar termények kivitelének a magyar direkt vasúti csatlakozásoknak. Csak egész röviden konstatálhatom, hogy meg volt az az egység Ausztria és Magyarország között, amely biztosította az olcsó transzito tarifákat a magyar kivitel számára Ausztrián keresztül (Ugy van!), meg volt, és felrugta ezt az egységet és feláldozta a magyar nemzet életbevágó érdekeit a koalíciós-kormány azért, hogy a „szerződés” szó lyukas mogyoróját hozza a nemzetnek. (Ugy van! Zajos éljenek, helyeslés és taps.)

Hát amíg lesznek vad, vagy félvad népek, akik az élet igazi javait fényes üveggyöngyökhöz odaadják, mindaddig lesznek kereskedők, akik fényes üveggyöngyökkel fognak fizetni. (Derűtlenség, taps.) És ne az osztrákokat szidják azért, hogy ha ebben a kérdésben a magyar nemzet egyszer már biztosított jogait újból elvesztette (Ugy van). De hát nézzük meg, Szerbiával szemben hogy áll a kérdés. Hát akarja valaki Szerbiának közgazdasági fejlődését korlátkba szorítani? (Felkiáltások: Senki!) Hát akarja valaki nehezíteni azt, hogy Szerbia a mostani berendezkedések mellett biztosítsa magának az olcsó, egyenes, kiviteli utakat a tenger felé? Bizonyára senkisé. Politikai szempontok azok, amelyek itt dominálnak, és ott se Szerbiának jogosult politikai szempontjai, mert azokat a mi monarchiánk minden illetékes ténylezője csak rokonszenvvel fogja fogadni; de igenis arról van szó, hogy Szerbia hatalmi ábrándjai oly terrenumra is átcsapjanak, ahol bocsánatot kérek, természetes keresni valója nincs. (Ugy van.) Hogy meghódítson függetlenségre vágyó, büszke, önérzetes, derék idegen népeket és azoknak szolgálatba hajtásával hatalmi pozíciót szerezzen magának az Adrián. Hát t. Uraim, lehet erre a törekvésre azt mon-

dani, hogy itt Magyarországot szabad nemzetek ellen ostromlók érdekből akarják harcba vinni? Hát akkor, ha mi az albánok jogosult törekvései mellett állást foglalunk, ha mi azt kívánjuk, hogy az albánoktól lakott országrészekben az albán nép uralkodjék szabadon és függetlenül, hát akkor nem a mi legnemesebb, legszentebb tradícióinkhoz ragaszkodunk-e, (Ugy van) és akkor ezen törekvés nem érdemli-e meg minden magyar embernek odaadó támogatását, elsősorban azoknak a magyar embereknek, akiknek minden harmadik szava a nemzeti ügy, s a szabadságért való hevülés? (Ugy van, éljenzés).

(Az ellenzék Bécsben).

T. Uraim! Csodálatos és elszomorító, hogy épen azok, akiknek elhitte lassacskán a magyar közvélemény — s talán némely része még ma sem ábrándult ki egészen abból a hitéből, hogy a magyar nemzeti idealizmusnak ők az igazi képviselői, ép azok szállítják le minden olyan ténykedésükkel a magyar nemzet színvonalát ilyenképen, arról a szerepről, amely megilletné a magyar nemzetet, a 67-es kiegyezés alapján, épen azok kezéből éri — bocsánat a kemény kifejezésért — a szégyen és a blamázs a magyar nemzetet minden lépten-nyomon. (Ugy van).

Hiszen, Uraim, nézzük csak meg, hogy az annexió kérdését hogyan kezelik? (Halljuk, halljuk.) Helyes volt-e az annexió, vagy nem, ezt a kérdést meg kellett fontolnia annak a kormánynak, amely 1908-ban felelősség mellett vitte az ország ügyeit. Ha helyes volt, támogatnia kellett, bele kellett mennie, s védenie kellett az ügyet nyílt sisakkal. Ha nem volt helyes, állását kötve hozzá, le kellett volna vonni a konzekvenciát. (Ugy van, ugy van.) Ez nem joga volt: kötelessége. Mert Magyarország nem tartomány, mely tétlenül szemlélheti, hogy a birodalmi politikát más nagyobb hatalmasságok hogyan csinálják: Magyarország egyenjogú faktora, paritásos faktora ennek a monarchiának. (Élénk éljenzés.) és önérvényes magyar embernek arcába kergeti a vért, hogy akad magyar kormány, amely hajlandó magát ilyen tartományi színvonalra lesüllyeszteni. (Ugy van.) Hát uraim, nincs miért szégyelnie magukat ezeknek az uraknak, hogy az annexiót helyeselték. Jól tették, az adott viszonyok között szükség volt rá. Mutatják a mostani törökországi események, hogy szemben az akkori török forradalmi törekvésekkel nemzetközi definitívumot is kellett Bosznia és Hercegovinában is teremteni. (Ugy van.) Igaz, jól tették, de amiben nincs igazuk, amivel talán nagyobbat vétenek a magyar nemzet reputációjára, színvonalára és hatalmi szférájára ellen, mint bármikor botor politikával tettek volna. (Ugy van!) ez a bujkálás a felelősség alól, ez, amikorra azt akarják odaállítani, hogy ők belenyugodtak ez eseményekbe, talán bizonyos borralalót is kértek a magyar nemzet számára, de tulajdonképpen olyan valamibe mentek más központi faktorok járszalagján, amiért a felelősséget nem merik nyíltan elvállalni. (Ugy van.)

Magyarországon, fájdalom, erős belpolitikai harc dúl és azok, akik ebben a harcban a magyar közvéleményt a maguk részére meghódítani nem tudták, akik átmennek bécsi lapokba, hogy beáruljanak bennünket az ottani magasabb körök előtt, hogy elsirják bajukat, hogy elmondják, hogy ez a nagyhatalmi állás rovására van és kérdezve kérdezzék — nem tudom kitől, — hogy meddig fogják ezt tární? (Derültség. Felkiáltások: Gyálasat.)

És engedjék meg nekem, hogy ne maradjak soká ennél a híres bécsi kirándulásnál. T. Uraim. Magyar ember sokszor volt már Bécsben. A magyar nemzet is küldött már küldötteket Bécsbe nagyon különböző viszonyok között, de ilyen kirándulást Bécsbe nem csináltak. (Ugy van! Helyeslés és taps.) A magyar nemzet sokszor lépett már Európa aeropágya elé, sokszor vitte a maga ügyét az egész művelt emberiség elé és tudta ezt tenni oly módonban, amely rokonszenvet keltsen és imponáljon. De ez a kirándulás, ez a bécsi szereplés — én csak egy dolgot kívánok: hogy igyekezzünk mi is mentől előbb elfelejteni azt a szégyent, amelyet ez minden magyar emberre hoz. (Ugy van, éljenzés.) És egy dologért adok hálát, hogy hála istennek, kevésbé foglalkoznak velünk a külföldön, hogysem ezt a nyo-

moruságos incidenst kellő módon észrevették és kinasználták volna.

(A „baba-parlament.”)

T. Uraim! Ma midőn itt közvetlen érdekelte határainkon legmélyebbre vágó, nemzeti érdekeinket legközvetlenebbül érintő világese-mények drámai fordulatai játszódnak le, most ugyanezek az urak azt hiszik, hogy azzal fogják a magyar nemzet nimbuszát, a magyar nemzet politikai hitelét és tekintélyét emelni, hogy mindenféle gyerekes ürügyek alatt félrehúzódva a képviselőháztól baba-parlamenteket rendeznek. (Hosszas zajos derűtség, tetszés és taps.) Ezek az előadások azután egész politikai bölcsességük, amennyiben eltér a többségtől, abban a támogatásban kulminál, amivel Szerbiának bátorságát növelni, Szerbiának szarvait megnövelni, Szerbiának akcióját felbátorítani igyekeznek. (Felkiáltások: Gyálasat. Ez a hazaárulás.)

Egy fényugár esett csak bele a sivár látványba. Egy férfi akadt közöttük, akinek politikai belátása ezt a játékot még se tudta bevenni. (Ugy van. Egy hang: Eljen Andrássy Gyula!) Gróf Andrássy Gyula felemelte ez ellen a frivol játék ellen a maga tiltakozó szavát. (Halljuk, halljuk.) Higgyék meg nekem Uraim, a belső öröm és meglegedés hangján konstátalom ezt, mert higgyék el nekem, én sohasem tudnám úgy gyűlölni politikai ellenfeleimet, hogy azon ne éreznék mély szomorúságot, hogy ennyire mélyen sülyednek, mint azok az urak, és ne örülnek annak, ha politikai ellenfeleim magaviselete is a magyar nemzetnek fényét, tekintélyét ez politikai nimbuszát emeli. (Igaz, ugy van.) Egy fényugár ez, az első fényugár, az ellenzék viselkedésében hosszabb idő óta. De vajon nem kellene-e, hogy ezt kövesse a második? Vajjon, ha külpolitikai helyzetünk ilyen helyes következtetésekre juttatja az ellenzéknek kétségtelesen legerősebb agyvelővel, legtöbb politikai belátással bíró férfiat, hát vajjon, kérdem, nem kellene-e tovább menni egy lépéssel és nem kellene-e éppen ezért a külügyi helyzetért is abbahagyni azt a játékot, amelyet belügyi összes viszonyaink összezavarása terén követnek. (Ugy van.) Hiszen kell-e nagyobb igazolása mindannak, ami történt, mint a mostani balkáni események. (Ugy van.) Hátha nyugtalanodott valakinek a lelkiismerete, hogy valóban szükség volt-e rendkívüli eszközzel is keresztülvinni a nemzet biztonsága szempontjából a véderőreformot, az most bizonyára szintén elismeri, hogy feltétlenül szükséges volt. (Frénkúti kitérő lelkes éljenzés és taps.)

(A véderőreform igazolása.)

Akik helyesen ítéltek meg Magyarországot, akik mindig mondták, a béke idejében, hogy most kell megerősíteni a haderőt, mert bármely percben jöhetnek meglepetések; mondtuk 1903-ban, mondtuk 1910-ben, itt ezen a helyen mondtam 1911-ben. (Ugy van.) Rámutatva arra, hogy a hamu alatt lappangó tűznek fel-fel villan egy-egy szikrája, s bármely pillanatban felfordulhat a helyzet a Balkánon. (Ugy van.) Hát akkor ezt sokan nem hitték nekünk, de az azóta lefolyt események, a megtörtént nagy változások utólagos megvilágításánál lehet-e valakinek azt mondani, hogy valóban nem volt életbevágó nagy érdeke a magyar nemzetnek megadni a katonai biztonságának, megadni a katonai készenlétnek legelemibb feltételeit? (Ugy van.) És pedig két dolgot gondoljon meg kiki magának, t. Uraim. Hol állnánk ma, ha ez a létszámfelemlés csak három négy évvel ezelőtti megtörtént volna? (Ugy van.) hogyha annak összes katonai konzekvenciái már megérettén rendelkezésünkre állnának. (Ugy van! Éljenzés.) S a másik kérdés: hol állnánk ma, ha még most is a technikai obstrukció fertőjébe volnánk sülyeszelve? (Ugy van, ugy van! Lelekes taps.)

(A házszabály reform.)

T. Uraim! Ha szükség volt erre a katonai készenlétre, szüksége volt és szüksége van a magyar nemzetnek a politikai készenlétre is, szüksége van arra, hogy a nemzeti akarat emancipáltassék a névszerű szavazások nyüge alól. (Ugy van, ugy van.) hogy a magyar nemzet a maga bizalmának letéteményesei útján megvalósíthassa, élő valóságra válthassa fel a magyar nemzeti politikát. (Ugy van.) S

mentől bizonytalanabb a helyzet ott és mentől inkább van szükség itt életképes, erőteljes magyar állami akcióra, annál inkább szükséges megmentése a parlamentárizmusnak, konszolidálása a többségi uralomnak, hogy itt élő valósággá válhassék megint a nemzeti önkormányzat s a többségi hatalommal együttjáró többségi felelősség. (Ugy van.)

T. Uraim! Nem az ellenzék mostani vezéreinek mult, hogy ezt nekünk kell újból biztosítani. Ok meg akarták csinálni, tisztán saját pártjuknak jelentéktelenebb tagjai gyakoroltak rájuk olyan nyomást, amely miatt 1908-ban ideiglenesen kellett az állandónak kontemplált házszabályreformot átváltoztatni. Ha ők a maguk eszméit vihették volna keresztül, ha ők keresztülvihették volna azt a házszabályreformot, amelyben Andrássy Gyulától Justh Gyuláig az akkori többségnek minden vezetője megegyezett, akkor nekünk semmi dolgunk se lett volna a házszabályreformmal. (Ugy van.) Hiszen, hogy nekünk ezt a feladatot sokkal súlyosabb viszonyok között újra meg kellett oldanunk, ez csak azért volt, mert a koalíció vezérével saját jobb belátásukat pártjuk jelentéktelenebb tagjai nyomásának kellett, hogy feláldozzák. (Ugy van.)

T. Uraim! Igazán higgyék meg nekem, a szégyenkezés bizonyos érzésével fogok ezeknek a mi mizerábilis civakodásainknak taglalásához most, amikor itt folynak körülöttünk ezek a világrondító események. De hiába, kénytelen vagyok vele, mert hiszen a kérdést vitássá teszi ma is még és így bármily röviden, bármily kivonatos formában, kell, hogy a dologgal én is foglalkozzam. (Halljuk, halljuk.)

Szemben mindazzal, amit nap-nap után hangoztatnak és hallanak, engedjék meg, hogy én egészen röviden fixirozzam a tényállást a kardinális fontosságú kérdésekre nézve. Amint visszatérek majd arra, hogy reményen felüli sikerrel tettem legutóbbi képviselőházi felszólalásomban ugyanazt a kérdést intézem az ellenzék vezetőihez. Ha ők komolyan meg akarják győzni a közvéleményt, ezeket a kérdéseket vegyék bonckés alá, válaszoljanak nekem, cáfolják meg a következő állításaimat. (Halljuk, halljuk.)

Először is igaz-e, hogy a legutóbbi század parlamenti történetében fellépett az obstrukció mindenütt az egész világon, s igaz-e, hogy mint árnyék az utast, úgy követte az obstrukciót mindenütt az egész világon a házszabály-szigorítás. (Ugy van.)

Másodszor igaz-e, hogy a legtöbb külföldi államban az ellenszegülő obstrukció kisebbség letörésével kellett a parlament rendjét és munkaképességét biztosítani, új házszabályt életbe léptetni. (Ugy van.)

Harmadszor igaz-e, hogy mindenütt, ahol nagyobb mérvű botrányok, engedetlenség, a parlament működését megakasztó renitencia mutatkozott, karhatalmat alkalmaztak a parlamentben? (Ugy van.) Igaz-e, hogy karhatalmat vittek be ismételtén az angol parlamentbe; igaz-e, hogy karhatalmat vittek be a francia parlamentbe; hogy karhatalommal kellett rendet csinálni a porosz képviselőházban? (Ugy van.) és igaz-e, vagy nem, hogy ép ezekben a régi alkotmányos multtal bíró szabad nemzetekben az egész közvélemény elítélte — nem a karhatalmat, hanem a botránycsinálókat. (Igaz, ugy van! Élénk éljenzés, helyeslés, taps.)

Menjünk tovább. Igaz-e, hogy Magyarország egész közéletének huszonkét évtizeden keresztül folyton súlyosbodó és erősödő rákfenéje volt az obstrukció, amelynek hatalomra kapása a magyar parlamentarizmus sülyedésével és ami ezzel egyértelmű, a magyar nemzeti élet összezsugorodásával, a magyar nemzet politikai hatalmának, tekintélyének, befolyásának csorbitásával járt. (Ugy van!) És igaz-e, hogy a mostani ellenzék vezérei, amely percben kormányra jutottak, szintén szemben találtak magukat egy csak törpe kisebbségnek hasonló törekvéseivel és azonnal felvették a harcot ezzel az obstrukcióval, azonnal a legdrasztikusabb eszközökkel igyekeztek őket megbabolázni. (Ugy van!) És igaz-e, hogy ők is a házszabályreformokat nem párközi egyezés után, — ezt a naiv tantételt ők csak a gyengébbek számára, aminőknek minket tartanak, találták ki. (Derültség!) saját maguknak sohasem jutott eszébe — nem párközi egyezségek után, hanem az ő kisebbségük

obstrukciónak megfélemtetés kiméletlen és erőszakos letörésével akarták keresztülvinni. (Ugy van!) És igaz-e, hogy aránylag nem is olyan nagyon súlyos vétségek miatt a képviselőház két tagját kizárára ítélték? Nagyon helyesen. (Ugy van!) Joguk is volt hozzá, csak az nem helyes, ami azután történt. (Derűtség!) Igaz-e, hogy az erre vonatkozó elnöki rendeletet írásban kiadták és annak végrehajtására azon egyszerű okból nem került csak a sor, mert a két kitiltott képviselő meghajolt a Ház határozata előtt. Ha azonban az a két kitiltott képviselő úgy viselte volna magát akkor, mint a kitiltottak most, éppúgy jártak volna akkor, mint jártak a kitiltottak most. (Élénk helyeslés!)

((Junius negyediké eseményei.))

De hát most térjünk át saját eljárásunkra is és kérдем tovább: Igaz-e, hogy akkor, amidőn a mostani képviselőház kitiltott olyanokat, akik súlyosan vétettek a Ház méltósága ellen, s akik megakadályozták a Ház munkálkodását; igaz-e, hogy ugyanazon 255. §. alapján ugyanugy járt el, mint a koalíciós többség annak idején az ő általa kitiltottak ellen? (Ugy van és igaz-e, hogy ezekkel szemben teljesen a koalíciós precedens alkalmazásával járt el az elnökség, amidőn őket karhatalommal tartotta távol az ülésektől. (Felkiáltások: nagyon helyesen). És végül igaz-e, hogy azt az egy szabálytalan szavazást, amely 1912. június 4-én (Éljénzés) a véderőtörvényt a képviselőházon keresztülvitte és amely szabálytalan szavazás nélkül még ma is, ha egyáltalán volna még magyar parlament, ott ülnekn abban a siralmas pocsolyában, hogy ezt a szabálytalan szavazást a magyar képviselőház teljesen szabályszerű határozatával a megválasztott képviselők abszolút többségének határozatával utólag szentesítette. (Ugy van. Helyeslés.)

Álljunk meg ennél a fontos kérdésnél egy pillanatig. (Halljuk, halljuk!) Ebben a kérdésben, mint már jeleztem, nem várt sikert értem el gróf Andrássy Gyulához intézett felszólítással, mert ő csakugyan válasza mellátta ezt a felszólítást. Andrássy Gyula gróf azt mondja: Ha a Ház utólag szentesítette volna Tisza tényét, a felmentést én is megadnám neki. Tehát abban egyetértünk, hogy ha utólagos szentesítés történt, akkor minden rendben van, akkor Andrássy Gyula gróf is megadja a felmentést. De itt következik az eltérés fel fogásunk között. Az ő nézete szerint tudniillik ez nem történt meg, „mert az a Ház, amelyre ő — t. i. én, — hivatkozott, nem volt teljes, az ellenzék tetemes része ki volt belőle zárva és az a Ház a karhatalom jelenlétében tanácskozott.” (Felkiáltások: Éljen Tisza! Taps.) Tehát két kifogása van gróf Andrássy Gyulának. Talán végezzünk először a másodikkal, azzal, hogy karhatalom jelenlétében tanácskoztunk. Hát először ez így talán nem egészen precíz kifejezés. Karhatalom volt a képviselőház közelében, mialatt a Ház tanácskozott, de benn a Házban csak akkor volt, amidőn onnan el kellett távolítani olyanokat, akiknek viselkedése lehetetlenné tett volna minden tanácskozást. (Ugy van.) De bárhogyan álljon ez a dolog, én nem tudom, igazán a mai világ csundálatos termékenységével termi meg a legkülönlegesebb politikai teóriákat, de én igazán nem tudom, honnan veszi gróf Andrássy Gyula azt a közjogi elvet, hogy nem tanácskozhatik egy Ház, hogyha karhatalmat vesz igénybe. Azt igenis hallottam, hogy ha egy képviselőház ellen alkalmaznak karhatalmat, hogy ez lehetetlené teszi a tanácskozást, de tudommal azok, akik férfiasan teljesítik kötelességüket, akkor is megpróbálnak tanácskozni, legfeljebb azután a karhatalom megakadályozza őket benne. De hogy egy karhatalom, amelyet a törvény felhatalmazása alapján saját jogkörében a szuverén Ház rendjének választott öre rendel ki a Ház helyzetének védelmére, rendel ki a Ház rendjének, csendjének megóvása, a Ház helyzetének védelmére, hogy egy ilyen karhatalom, amely éppen erejét növeli a Háznak, amely éppen foghatatlanná teszi minden erőszakot a képviselőházat. (Ugy van), mert az azután mind egy, hogy képviselők, vagy nem képviselők követi el, de a legvégzetesebb aki a magyar képviselőházat a működésében meggátolná. (Ugy van.) Tehát mondom, az a karhatalom, amelyet a Ház védelmére a házelnök rendel oda, amely a Ház elnökének utasításait hajtja végre és a

Ház elnökének engedelmeskedik, ez az, amire nézve a Ház elnöke magának a Háznak tartozik számfelelősséggel, hogy az, annak a képviselőháznak lehetetlenné tenné a tanácskozásait: ilyen csodabogarat, bocsánatot kérek, de sehol másutt a világon nem fogunk találni. (Igaz, ugy van).

(A koalíciós példák.)

A másik kérdés, hogy nem volt teljes a képviselőház, mert abból egyes tagok kizáratlak. Azt mondja gróf Andrássy Gyula, hogy az ellenzék tetemes része kizáratott. De hát azt hiszem, itt nem a számon fordul meg a kérdés. A kérdés az, hogy határozatképes-e a Ház akkor, ha egyes tagjai kizáratlak: igen, vagy nem. En azt hiszem, ezt a kérdést a 255. §. világosan eldönti, mikor kizárási jogot ad a Háznak, amely kizárási jog alkalmazása termézetesen nem vonhatja maga után a Ház határozatképességének megszűnését. De itt ismét szerencsés helyzetben vagyok, ismét precedensekre hivatkozhatom. Igenis, ott volt a koalíciós eset. A koalíció kizárt egyes képviselőket a Házból, ezek nem jöhettek be a Házba; vajon nem volt akkor tanácskozásképes, nem volt határozatképes a képviselőház? És az tökéletesen mindegy, hogy kettőről, vagy tízről, vagy ötvenről, vagy százról van szó; a kérdés csak az, hogy a Ház határozatképes marad-e, igen, vagy nem, ha egyes szabályszerűen kizárt tagjai az ülésben nem vehetnek részt. És itt Uraim, mellekesen sub rosa még egy más kis közbevetett kérdést is el kell gróf Andrássy Gyulával intéznem, aki tudniillik ugyanebben a nyilatkozatában azt mondja: „Egyáltalán furcsa, hogy ámbár csekély véleményem van — t. i. én, — a koalícióról, mégis mindig büszkén emlegeti, hogy valóban azonoságot és közösséget vél találni a maga cselekedetei és a koalíció tette között! „Hát bocsánatot kérek, ezt a büszkeséget sohasem fogja bennem Andrássy Gyula gróf megtalálni. (Derűtség és éljénzés.)

Én nemcsak most utólag, amikor már sokkal könnyebb dolog, de azoknak az igazán sötét időknek legsötétebb epocháiban is igyekeztem a magam elfogulatlanságát megőrizni. Annak idején hallottam is elismerő kifejezéseket ebben a tekintetben koalíciós oldalról is. Igyekeztem rajta, hogy a hazafiúi gond, amely az események szomorú fejlődésének láttára emésztett, ne zavarja meg nyugodt ítélőképességemet. Igyekeztem a koalíciónak jó és rossz cselekedeteit lehető elfogulatlansággal mérlegelni. De engedjenek meg, arra nagyon jól emlékszem, s bizonyára lesznek jóbarátaim között mások is, akik emlékeznek, én abban az időben teljes rezignációval türtem mindenféle, személyemet érintő kritikát; csak egy fjt, hogy azt mondták, hogy a koalíció is ugyanazt csinálta, amit én. (Hosszas derűtség, élénk éljénzés és taps.)

Mert engedelmeket kérek, hiszen vannak talán itt jelen, akiknek ezt mondtam nem egyszer, mindig abban a meggyőződésben voltam, hogy az, amit mi csináltunk és hálá Istennek, megint újra csinálhatunk, az a becsületes, igazi Deák-párti magyar nemzeti politika (Ugy van), az amely szembeszáll a tetszetős jelszavakkal lefelé és eredményeket igyekszik kivívni a magyar nemzet reális érdekei szerint az egész vonalon. Pedig amit a képviselő urak csináltak, az bocsánatot kérek, a fonákjára fordított Deák párti politika volt, amely kacérokodott minden tetszetős jelszóval lefelé, de éppen ezért kénytelen volt feláldozni a magyar nemzetnek élő, éle bevágó érdekeit. (Ugy van, hosszantartó éljénzés és taps.)

Mi csináltuk a kiegyezési politikát nyíltan, becsületesen és sikerral, ők akarták volna csinálni a kiegyezési politikát, de mert csak huzug jelszavak alatt csinálhatták, szégyenről-szégyenre, botlásról botlásra, bukásról-bukásra és kárrol-kárra vitték a nemzetet. (Igaz, ugy van.) És hozzáteszem, ebben sem akarok az igazságon túlmenni, nem is a személyekben, — ezt sem először mondom most, — hanem az ő szerencsétlen szituációjukban keresem ennek az okát és ebben felelőssé főleg azért teszem őket, hogy nem volt elég erkölcsi bátorságuk ebből a lehetetlen szituációból kimenni és széttepní az illúzióknak azt a fátyolát, amelyet ráborítottak a nemzet szeméire. (Ugy van, tetszés és éljénzés.)

Hát kérem, így állunk a koalícióhoz való hasonlatosságra való büszkeséggel. De azért egy nagy érdemét mindig elismertem a koalí-

ciónak, elismerem ma is azt az érdemét, hogy sokkal erősebben kezelte a fegyelmet a Házban, sokkal jobban örködött a Ház munkaképessége fölött, mint ahogy a megeőző többségek tették. (Ugy van. Derűtség.) És ebben szelencsége is volt, mert kedvezőbb parlamenti viszonyok közé jutott, de tagadhatatlan — és ebből én semmit sem akarok levonni, — hogy példát statuált előttünk abban a tekintetben, hogy hogyan kell elbánni rakoncátlanokodó kisebbségekkel. (Derűtség.) És t. Uraim, ha én a koalíciónak erre az érdemére hiva közöm, hogy én a koalíciós elnökség és többség eljárását emlegetem, ezt nem azért teszem, hogy büszkélkedjem vele, nem is azért teszem, hogy a magam álláspontját erősítem, mert hozzáteszem, amit teszek, épen úgy tettem volna akkor is, ha a koalíciós precedensek segítségemre nem jöttek volna. De teszem és tettem azon képviselő urak szempontjából, akiknek mostani egész viselkedése homlokegyenest ellenkezik mindazzal, amit akkor, mikor hatalmon voltak, hirdettek és cselekedtek. (Ugy van.) Nem a magam álláspontját teszem könnyebbé, erre nincs szükségem, de hogy kimutassam az ő álláspontjuk teljes tarthatatlanságát, azért kötelességem arra hivatkozni és kötelességem rámutatni a nemzet közvéleménye előtt, hogy nincs a politikai következtetlenségnek, nincs a politikai lelkiismeretlenségnek cinikusabb megnyilvánulása, mint az, ahogy ezek az urak most, mikor ék vannak kisebbségben, meghazudtolnak mindent és ellentétbe jönnek mindennel, amit a parlamenti rend szempontjából cselekedtek akkor, amikor az ő kormányzati érdekükről volt szó. (Ugy van.)

(A karhatalom és a Ház rendje.)

— Hát t. Uraim, vegyük fel fejtegetésem fonalát, hiszen remélem, igen hamar eljutok a végére. (Halljuk, halljuk.) Azt az egy szabálytalan határozatot, amivel a Ház a véderőtörvényt megszavazta, a Ház utólag helybenhagyta, szentesítette. Ennek az utólagos határozatnak érvényét nem tangálhatja az, hogy némely botránycsinálók ellen karhatalomhoz kellett folyamodni és nem tangálhatja az, hogy egyes képviselők ki voltak zárva a képviselőházból. Annál kevésbé tangálhatja és hogyha nem jogilag, de politikailag döntő súllyal esik a mérlegbe, hogy amint már az imént jeleztem, az összes megválasztott képviselők abszolút többsége szinkcionálta a szabálytalanul hozott házhatározatot. (Ugy van, helyeslés.)

Hát kérdem én, ha így áll a helyzet, hogy az a törvény, átment a főrendiház s a királyi szentesítés retortáján, ha minden illetékes közjogi faktora a magyar alkotmánynak egyetértőleg fentartja azt a törvényt, életbelépteti, hataiyban tartja, és fenntartja mindazt is, ami azóta történt és alkottatott, hát engedelmeket kérek, honnan veszi a képviselőház kisebbsége azt a jogot, hogy vétőt kiáltson a többségi akarat elé, hogy megállítsa a magyar törvényhozás gépezetét, hogy daco'jon a törvényhozás összes jogos faktorainak akaratával? (Ugy van, ugy van, tetszés.)

(Önmagáról és Lukácsról.)

Hiszem Uraim, ilyen teóriák sehol nem láttak még világot, sehol a világon nem akadt még kisebbség, amely egyszerűen egész cinikusan azt mondja, hogy semmiféle jogszabályt nem respektál, ami neki nem tetszik, s megakarja vásároltatni az ő tetszését oly feltételekkel, amelyek teljesítése ismét feje tetejére állítaná az egész parlamentárizmust, ismét lerombolná mindazt, amit férfias kemény munkával a nemzet számára alkottunk. (Éljénzés és helyeslés.)

Személyi kérdéseket állítanak ezek az urak előtérbe. Hát kérem, az egyik személyi kérdésről ne beszéljünk, az én csekély személyem kérdéséről. (Percekig tartó lelkes éljénzés és taps.) Az magától értetődik, hogy ez a személyi kérdés nem létezik. Csak az egyszer vállalt feladatot teljesítésével hagyhatom el helyemet. Nem valamilyen egyéni nagylelkűskedés ez, ellenkezőleg, a legridegebb egyéni önzés is indít arra, hogy erről a helyről távozzam, amint emelt fővel, tisztességgel teljesített munka után elmehetek. (Hosszantartó éljénzés és taps.) Higgyék meg, akkor, amidőn azt a férfit, aki ebben a kérdésben velem együtt oly nagy mértékben vette ki részét, személyének, egész politikai reputációjának kockára vitelével, a munkából és az áldo-

zaból, amidőn Lukács Lászlót (*Hosszas élénk élelmezés és taps*) igaztalan, helytelen vádakkal illetik azért és mintegy szembeállítják én velem azért, mert a személyi kérdés ő rá nézve más-ként áll, mint én rá nézve, higgyék el, hogy ez csak egy vágyat kelthet bennem: ott maradni mindaddig azon a helyen, amíg Lukács László miniszterelnök ott marad. (*Lelkes élelmezés.*)

De ezeket a kérdéseket egyáltalán nem ilyen kicsinyes személyi momentumok szerint kell kezelni. (*Ugy van!*) A szituációban rejlik az, hogy az elnöktől helyes és tapintatos dolog, hogy elmegy, amint misszióját valóban befejezi. Mert rendkívüli körülmények voltak azok, amik az utolsó hónapok alatt lefolytak. A Ház rendjének helyreállításáról, biztosításáról, megvédéséről volt szó, oly akcióról, amelyben a dolog természeténél fogva az elnökre esett a kötelességnek, a felelősségnek, tehát az iniciatívának is jelentékeny része. (*Ugy van!*) Az elnöknek tehát ebből a küzdelemből ki kellett egyéntleg venni a részét, jobban, mint ahogy rendes körülmények között, egyéb viszonyok között tanácsos a pártok fölött álló elnöknek a küzdelmekben részt venni. Természetes tehát, hogy amint normális viszonyok állnak be, helyes és célszerű, ha más olyan férfiú ül az elnöki székbe, akinek elnöklése nem függ össze a közelmúlttal ezekkel a nézetem szerint szükséges, hazafias, — nem mondhatok rá mást, — diesteljes emlékeivel. (*Lelkes élelmezés és taps!*)

(A kisebbségi diktatura.)

Nos, de hát ha így áll a dolog az elnökre nézve, egészen másképp áll a miniszterelnökre nézve. Mert amint az elnökre nézve beállhat az a pillanat, hogy másnak adja át a helyét, úgy a miniszterelnökre nézve az egész intézmény csődjét jelentené, ha ő a kisebbség hatalmi szavára helyét elhagyná. (*Ugy van*)

Itt ismét sajtóságos közjogi különlegességgel találkozunk. A parlamentárismus üdvös működésének első feltétele, ugymond Andrássy Gyula gróf, hogy a kisebbség a többség vezérével tárgyalhasson, érintkezhesék szegyen és megalázás nélkül, hogy a többség vezérének személye ne legyen, természetesen politikai magaviselete folytán, az egész ellenzék gyűlöletének a tárgya. Andrássy Gyula gróf szerint tehát, ha az ellenzéknek tetszik, a többség vezéré az ő politikai viselkedése miatt meggyűlölni, akkor ennek természetes következménye, hogy a miniszterelnök menjen el és adja át helyét más, nyájásabb, kedvesebb, (*Derűtség*) a kisebbség előtt népszerűbb alaknak. Hát kérem, lehet-e ezt mosolygás nélkül vegighallgatni? (*Derűtség.*) Hát nem volna ez a kisebbség diktálásának, a kisebbség hatalmaskodásának egyik legoperettszerűbb megjelenése, amikor egyenesen a kisebbség jelölne ki a a többség számára, legalább is nagyon messze-mező szezlektió által a miniszterelnökjelölteket és amikor előre lehetetlenné tenné magát a politikai érvényesülés terén a többségnek az a vezetőtagja, vagy a kormánynak az a tagja, akit balszerencseje olyan szerephez juttat, hogy a kisebbség rokonszenvét nem sikerül magának megszereznie. (*Derűtség.*)

Ha mulatni akarnék ezen a kérdésen, azt mondanám: hát jó! Belemenne-e a kisebbség abba, hogy a többség jelölje ki, hogy ki legyen a kisebbség vezére? (*Ugy van! Derűtség.*) Elfogadná-e, ha mi mondanók azt, hogy: mi meggyűlöljük X. vagy Y. urat politikai viselkedése miatt, mi nem tudunk vele érintkezni, szíveskedjenek nekünk kedvesebb urat küldeni!? (*Derűtség és tetszés.*)

De hát, uraim, hagyjuk ezt a viccelődést. A dolog lényege abban áll, hogy a politika nem francia négyes, amelyben mindenki kedve szerint vizaviz keresketne magának. (*Nagy derűtség, hosszu tetszés és taps.*) A politikában mindenkinek kötelessége azzal venni fel a harcot, azzal venni fel a küzdelmet, akit az ellenpárt állít a maga sorainak élére. Azután, hiába, nem válogathatunk. Talán én is jobb szeretnék más kisebbségi vezérekkel tárgyalni. (*Derűtség.*) De hát, engedjenek meg nekem a képviselő urak, ez lehetetlen. Mindegyiküknek kötelességünk a magunk elvei mellett küzdeni, (*Ugy van*), kötelességünk a magunk jogaival élni, a magunk hivatását teljesíteni és a közéletben azt a részt, amelyet az alkotmány többségnek és kisebbségnek kijelölt, egyaránt híven betölteni tekintet nélkül arra, hogy

szeretjük-e vizavinkat, vagy nem (*Derűtség és helyeslés.*)

És azután a másik feltétel: azt mondják, addig nem lesz béke, amíg el nem fogadjuk a választójogi javaslatot. (*Halljuk, halljuk!*) Hát tisztelt uraim pár szót — nem sokat, de pár szót — fogok a választójogról is mondani beszédem befejezése előtt. (*Halljuk, halljuk!*) most nem megyek be a dolog érdemébe, hanem tisztán ebből a szempontból, a többségi uralom szempontjából kérdezem: hát lehet-e egyáltalán egy oly kisebbséggel beszélni, amely most azt mondja, hogy normális parlamenti állapotokba csak akkor megy bele, ha egy megalkotandó törvényre nézve a többség a kisebbség álláspontját foglalja el? Hiszen akkor csakugyan abszolút hiábavaló Magyarországon nemzeti akaratról, parlamentáriszmusról beszélni, akkor igazán kár erőlködniök és vergődniök azoknak, akik többségben vannak, akkor a legegyszerűbb dolog, ha a kisebbségnek minden parancsát egyszerűen vakon, szolgálailag, alázatosan végrehajtjuk. (*Ugy van!*)

(A parlamentárismus megóvása.)

Hát tisztelt uraim, én azt hiszem, minden komoly magyar embernek kellene a mai állapotok megszüntetését óhajtania; minden komoly magyar embernek örülnie kellene azon, hogy az ellenzék elfoglalja ismét azt a helyet, amelyet az ország érdekében kötelessége elfoglalni és ha ebben a tekintetben bármilyen előzékenységgel, bármilyen méltányossággal megkönyihetjük a helyzetet számára, ha ezt előmozdithatjuk: én itélném el legerősebben azt az embert, aki ezt meg nem tenné; de engedelmet kérek, az első dolog az, hogy az ellenzék fogadja el a parlamentárismus alapelveit, a parlamentárismus természetes törvényét és személyi és tárgyi kérdésekben hajoljon meg a többség akarata előtt. Mindaddig, amíg ezt meg nem teszi, mindaddig, amíg ilyen követelésekkel áll elő, amelyek nemcsak a többségnek jogos önértékét sérti, amelyek teljesítése nemcsak a többséget szegyenitené meg és degradálná tehetetlen és megvetésre méltó állásba, de amelyek teljesítése magát az országot újhol megfosztaná a parlamentárismus, a többségi uralom áldásaitól, de mondom, ezekkel a követelésekkel szemben önértékes ember és olyan ember, aki ezt a küzdelmet nem szeszélyből, hanem a nemzet iránt érzett komoly felelősségérzetből vette fel, addig minden ilyen kísérletet a limine kell, hogy visszautasítsak. (*Ugy van, helyeslés*) és addig tisztelt uraim, azt hiszem, a többségnek nyugodtan mennie kell a maga útján.

Én rá, mint a Ház elnökére természetesen az első sorban, mondhatnám majdnem kizárólag, azok a kérdések tartoznak, amelyek a Ház rendjével és munkaképességével függnek össze.

Meg kell alkotnunk azt a törvényt, amely feltétlen bizonyossággal, részletesen precizirozza a karhatalom kérdését. Nem azért, mintha bármely irányban aggályaink lehetnének eddigi eljárásunk jogossága felett. Eddigi eljárásunk feltételül megfelelt a nemzeti önkormányzat nagy alapelveinek, megfelel törvényeink szellemének, megfelel az 1848. IV. t.c.-be foglalt törvényes felhatalmazásnak. (*Ugy van.*) De amint egyszer a kérdés ilyen gyakran felmerült, aktuális kérdéssé vált és amint egyszer akadtak olyanok, akik kétségbe vonták álláspontunk helyességét, akik igyekeztek kontroverzenek feltüntetni ezt a kérdést, akkor igenis kötelességünk megszüntetni minden további kontroverzia lehetőségét, kötelességünk olyan kétségtelen, törvényes, tételes, részletes jog-alapot állítani oda, amely azután a további jogi vitákat ezen a téren lehetetlenné teszi. (*Ugy van.*)

És meg kell alkotnunk a képviselőház házszabályait. (*Ugy van!*) Meg kell alkotnunk, szerkesztés, végleges, olyan munkálathat, amely nem megy túl ezen a határon, ameddig elkerülhetetlenül mennünk kell, ha a magyar parlament munkaképességét biztosítani akarjuk, de addig a határig elmegy és a közelmúlt szegyenletes eseményeinek ismétlődését lehetetlenné teszi. (*Ugy van!*)

A házszabályreform tartalmára nézve igazán mélyreható, kardinális, elvi eltérés alig lehet komolyan gondolkodó magyar emberek között. Én meg vagyok róla győződve, hogy az ellenzék minden olyan tényezője is el akar menni addig a határig, ameddig elismerni feltétlenül szükséges, de kijelenthetem azt is, azt hiszem ismerem a többség tagjainak hangulatát, hogy a többségben sincsen senki, aki túl akarna menni a korlátokon és

aki békóba akarná verni a szabad megvitatás jogát.

(Az ellenzék sztrájkja.)

Ilyen viszonyok között tehát semmi komoly ok sincs arra, hogy az ellenzék továbbra is kivonja magát a parlamenti munka teljesítésének kötelessége alól. Mit akar ezzel az ellenzék elérni?

Rendzavarásokkal fenyegetőzik. Hát hiszen, uraim, bizonyos ideig ennek lehetett hatása. Én tudom, néha megamban mosolyogtam is ezen, hogy sokan egészen naivan meg voltak róla győződve az ellenzék vezető férfiai közül, hogy ki-mozdul sarkaiából a világ, hogy összedül minden, ha ők szembe szállanak azzal, amit ők erőszaknak neveznek. Nos, ezt a próbát már megtették, ezen már túl vagyunk. Nem csoda, de a világ nem dült össze; legfeljebb egyes oly uraknak, akiknek, úgy látszik, erre volt némi szükségük gyakorlati oktatást adtak a jogegyenlőségről. (*Élénk tetszés, derűtség és taps.*)

Ezzel a fenyegetéssel tehát, úgy látszik, ezt ők maguk is jónak látják már elhallgatni. De ha nem hallgatnának is el, bizonyára nem fognak az ötödik, hatodik, vagy tizedik alkalommal az eddiginél fényesebb eredményt elérni.

Ha pedig sztrájkolnak a képviselő urak, hát ezt tegyék meg, ezzel megtagadják saját kötelességük teljesítését, de bennünket nem akadályozhatnak meg saját kötelességeink teljesítésében; mert hiszen mi nem kérdezzük azt, hogy ők mit csinálnak, nekünk nemcsak jogaink vannak, de a nemzet iránt vállalt obligónk, a nemzettel szemben fennálló felelősségünk is független attól, hogy ők szívesek-e részt venni a munkában. Mi örülnünk, ha részt vesznek benne, mi sajnáljuk, ha nem vesznek részt, de amit egy más alkalommal forradalmi színezetű mondott egy nagy magyar ember a főrendiházzal szemben, azt mi a jogrend álláspontjáról mondhatjuk el a magyar kisebbséggel szemben, hogy: „*Veletek ha lehet, nélkül-letek, sőt ellenetek, ha kell!*” (*Élénk tetszés és taps.*)

És, tisztelt uraim, ugyanez a kötelesség vár reánk abban a tekintetben is, hogy vigyük tovább az ország ügyeit, biztosítsuk a magyar nemzet minden jogos érdekének állandó gondozását és valósítsuk meg azt a nagy reformot, amelyet a nemzet nagy érdekeinek kozkázatása nélkül tovább nem halaszthatunk: értem a választói reformot. (*Halljuk halljuk!*)

(A választójogi reformja.)

Nem tudom, tisztelt uraim, félek tőle, hogy nem fogom az önök érdeklődését kielégíthetni, legalább a mai napon még nem. De én azt hiszem, igen nagy hiba volna ennek a kérdésnek a részleteivel foglalkozni most, midőn, gondolom, csak kevés hét választ el a konkrét javaslat előterjesztésétől. (*Élénk helyeslés.*) Azt hiszem, ildom-talan, tapintatlan, célszerűtlen dolog volna most, midőn küszöbön áll a konkrét javaslat beterveztése, magának a reformúnak részleteivel foglalkozni. (*Ugy van!*) Én csak egy pár főbb vonásban óhajtanám jelezni ezen álláspontomat. (*Halljuk!*)

Az egyik az, hogy ma is visszhangzik az ország az általános szavazati jog és a reakció jel-szavaitól. Mert hiszen még ezelőtt pár hónappal egészen mások is, akik most szintén részeseek a vádak hangoztatásában, hogy mindenki, aki a bevett hivatalos igazságot nem hirdeti, reakciónak lett kikiáltva. Szemben ezekkel a jelzavakkal, én egészen szárazon és ridegen konstátálok két dolgot: az egyik az, hogy Magyarországon senki sem akar általános szavazati jogot és a másik az, hogy senki sem akar reakciót.

Általános szavazati jogot nem akar Magyarországon már számottevő politikai tényező senki. Ma már az egész egyesült ellenzék egy állásponton van, amely a mi számításunk szerint ugyan több választót hoz ki, de az ő állításuk szerint 2.400.000 választót eredményez. Gondolom, abban is egyetértene, hogy hajlandók a kapacitáció előtt ezen számról leszállani, ha be tudjuk bizonyítani, hogy az ő törvényjavaslatuk ezt messze túlhaladja. Tehát két millió négyszázezer választó az egyesült ellenzék posztulatuma; huszonnégyedik életévét betöltött magyar férfi lakos pedig van négy millió háromszázezer. Hatvan százaléka sem az összes lakosnak tehát az a 2.400.000.

A szavak türelmesek; mindent el lehet mindennek nevezni, de az is ellentétben áll a té-

nyekkel, ha ezt általános szavazati jognak nevezzük. (Ugy van!)

Viszont azok is, akik sokak tartják ezt, akikben komoly, hazafiúi aggályok támadnak abban a tekintetben, hogy ilyen nagy tömegeknek a politikai élet sáncaiba egyszerre való bebecsátása a nemzetnek szentebb érdekein meghosszúlhatja magát — nem megyek bele a kérdésbe, majd meg fogjuk mutatni a konkrét javaslat kapcsán — de, mondom, akiknek ezek az aggályai megvannak, azok is, mi is nagymértű kiterjesztését óhajtjuk a választói jognak, úgy, hogy nemcsak hátralepésre, de stagnációra sem gondol senki, de igenis azok is, akik az óvatosak, akik, hogy úgy mondjam, a konzervatívabb irányt követjük, azok is kívánják a választói jognak oly kiterjesztését, amely egyszerre beeresse az ipari munkásoknak szavazatát (Élénk helyeslés!) és egyidejűleg beeresse a magyar társadalomnak még százazatokra menő szintén becses más tényezőit és egyúttal a szellemi cenzusban megnyissa azt a kaput, amelyen át automatikus szervek fejlődés útján évről-évre tudatos szervezkedéssel eljuthatunk a magyar demokráciának kiépülő büszke várához. (Élénk tetszés és helyeslés)

Tisztelt uraim! Ennek a kérdésnek a részleteit meg fogjuk vitathatni a törvényjavaslat előterjesztése után. Én örömmel készséggel vállalkozom e vitára mindenkivel szemben, aki komoly érvek harcát viszi a küzdelemben. De engedelmet kérek, azoknak az uraknak, akik ebben a kérdésben valóban átérzik a nemzet legfontosabb létérdekei szempontjából a reánk háruló felelősséget, azoknak az uraknak ebben a kérdésben több lelkiismeretességgel, több alaposággal, több körültekintéssel kell eljárniuk, mint aminőt mély sajnálatomra az ellenzék vezetőitől a közelmúltban láttunk. Mert, engedelmet kérek, ha valaki a legutóbbi néhány esztendő alatt úgy jár el, hogy hazaárulónak bélyegzi a Fehérvári kormányt, azért, mert 2.600.000 választót akar adni az országnak és azután, amikor kormányra jut és kénytelen ezt a 2.600.000 numerust honorálni, azt 1.300.000 plurális szavazattal mérsékli, mert másként nem tartaná veszély nélkül áthidalhatónak a dolgot; ha ugyanazok még alig pár hónappal ezelőtt azokban a vitákban, amelyek januárban és februárban kifejlődtek, a képviselőházban még legmesszebbmenő aggályokat hangsúlyozták a Justh párt választójogi programjával szemben, ha konstataják, amint egyik vezető egyéniségük januárban konstataja, hogy ők Justh Gyulával sohasem fogják magukat megérteni, mert mind a ketten becsületes emberek (Derűltetés) ha még februárban a Kossuth párt részéről Apponyi Albert gróf legmesszebbmenő aggályait jelzi ezzel a programmal szemben és akkor most egyszerre egy csapásra mindezek az urak megható egyetértésben találkoznak egy hasból vett számmal: a 2.400.000 körül és azt mondják, hogy nem államférfi az, aki a mai világban alább adja két millió négyszázezernél: engedelmet kérek, az államférfiúi belátásának és az államférfiúi lelkiismeretességnek ebbe az iskolájába nem fogok elmenni soha. (Élénk helyeslés, éljen és taps.)

(A teljesített ígért.)

Tisztelt uraim! Ezelőtt alig több, mint egy évvel jelentem meg utoljára választóim körében egy olyan pillanathban, amidőn a nemzet már türelmetlenül viselte a mind károsabbá váló obstrukciót, amidőn sokan azt hitték, hogy a lehető legrövidebb idő alatt kitör az obstrukció elleni élet halál küzdelem. és én akkor azt mondtam önöknek, hogy minden lehetőséget szívesen elkövetek a harc elkerülésére, de kérve kérem a kisebbséget, gondolja meg ő is, hogy mit veszíthet a magyar nemzet egy ilyen élet halál harc után. Gondolja meg, hogy mi kárt okoz az obstrukció és nyújtson módot az ügy békés elintézésére, mert ha nem, akkor, amint akkor mondtam, a tizenkettedik órában vagyunk, a harc tovább nem lesz elodázható és ha az kitör, ügyem igazságába és a sikerbe vetett reménnyel, erőm végző megfeszítésével fogom e küzdelmet felvenni. (Helyeslés).

Tisztelt uraim! Attól fogva még nyolc hosszú hónap telt el. Talán nem végez senki sem felesleges munkát ha saját emlékeztetőbe felidézi ennek a nyolc hónapnak siralmas képét: hogy kezdett repedezni minden, hogy mutatta a magyar politikai pozíció meggyengülését, természetesen, érthető meggyengülését az obstrukcióval mutatkozó tehetetlenség folytán egész közéletünk. Minő aggodalmakat tápláltak akkor azok is, akiket azóta

szerencsétlen felfogások az obstrukció támogatóinak táborába hajtottak. A hazafiúi figyelmeztetésnek, a hazafiúi aggodalomnak, a hazafiúi gondnak minő órá, intő, figyelmeztető szava nyilvánult Andrássy Gyula és Apponyi Albert grófok beszédeiben. Még szeptember végén azzal végzi az obstrukció káros voltát ostorozó beszédét Apponyi Albert, hogy őt az a felfogás, amely a valódi ellenzéki hivatást az obstrukcióban keresi, kétségbeesíti, mert ez alkotmányunknak teljes csődbejutását jelenti. S még akkor azzal végzi be beszédét: az isten szent szerelméért, gondoljunk arra, mi lesz belőlünk, mi vár nemzetünkre, mi vár hazánkra és eszméink iránt teljesítjük kötelességünket úgy, hogy a hazának vele ne ártsunk.

Azóta még teltek el hónapok, a tavasznak keserves és siralmas hónapjai. És mindezek a gondok, mindezek az aggodalmak nem fokozódtak e az akkor lezajlott események között? És ezeket mindenki látta, ezt minden magyar ember belátta, csak az a kis csoport nem, amely akkor még egyedül folytatta az obstrukciót. (Igaz, úgy van!)

A harc nem volt tovább elkerülhető. A többség a hibáig elment a békétüres legvégső határáig. (Ugy van!) A cselekvés órája ütött és a cselekvésben engemet ért az a megtisztelő szerep (Küzdő lelkes éljen), hogy a képviselőház elnöki székében nekem kellett vezetni ezt a küzdelmet.

Tisztelt uraim! A küzdelmet megküzdtük, a csatát megnyertük, a magyar parlament rendje és munkaképessége helyreállt, az alkotás tere nyitva áll a magyar nemzet előtt és én most eljövő ide, felemlít fővel jelentem az uraknak, hogy ígéretemet teljesítettem. Várom ítéletüket. (Percekig tartó, megmegújuló, szünni nem akaró élénk taps és helyeslés, éljen.)

(Köszönet a beszámolóért.)

Az ünneplés csillapultával Kintzig János a következő beszédet mondta:

— Kegyelmes Uram! Arad városának, de bizvást mondhatom, az országnak minden dolgozni tudó, akaró és szerető polgára mélyszégyes fájdalommal látta azt, hogy alkotmányos életünknek az a szerve, amelynek kötelessége az ő munkájával a mi munkánkat még eredményesebbé tenni, az ország törvényhozásának tisztelt háza, parlamenti fenyegetések csínytevésének színhelyévé lett. Az első erős rendszabály, amely vissza akarta a parlamentet ismét adni önmagának, arra vezetett, hogy sippal, dobbal, trombitával jöttek be ezek az urak és az alkotmány védelmének hamis cégére alatt ottan rendbontásban, zajongásban törtek ki. Lelekes mélyszégyes felháborodásával tiltakozunk ez ellen. (Öseinkől örökölt magyar alkotmányunkat, amelyet annyi szenvedés, életük és vérük által küzdötték, vittak ki és tartottak meg, szívós, kitartó munkával lehet táglani, lehet erőssé tenni és ha azt veszély fenyegetné, karddal kezünkben, vérünk hullásával megmenteni, de sippal, dobbal, trombitával verebét sem lehet fogni. Mélyszégyes megdöbbenéssel látjuk, hogy az ellenzék vezetői, akik még csak nem is olyan régen a nemzet vezéreinek büszke címével ruházták fel magukat, most, hogy lángba és vérbe borult Balkán tett tanúságot arról, hogy milyen szükséges volt, hogy megadjuk az országnak mindazokat a katonai feltételeket amelyek a létbiztonságát nyújtják és amikor a törököknek szomorú példája mutatja, hogy hova vezet a demoralizáció, hova vezet a tekintélyeknek aláesése és hova vezet, ha üres jelszavak után indulva átláptálunk intézményeket, amelyekre a nemzet még nem érett meg, most sem tudnak egyebet tenni, mint éppen az ellenkezőjét hirdetni mindannak, amit azelőtt hirdettek és mindazokat az elveket feladni, amelyeknek eddig harcosai voltak. Még nem is olyan régen, Kristóffy politikáját, mint nemzetmegrontó politikát hirdették és most mindannyian ennek a politikának lettek szószólói. Ezt csak a pár-szenvedélyek által sugalt gyűlölet okozza, amely felett elmened felelősséget és kötelességérzetet tette kötelességgé. Az elveknek állandó forrágában, a gyűlölet eme jelenségei között te állasz szilárdan, az egyszer jónak és helyesnek felismert elveik mellett és felelősség és kötelességérzettel teljes tudatában méssz az egyszer helyesnek felismert uton, amelynek célja a hatalmas, a nagy, az erős, az egységes Magyarország, amelyben

öröm élni és amelyért ha kell, érdemes meghalni.

Ezen az egyenes uton követünk mi téged kitarítással, lelkesedéssel, bizalommal. Mai beszámolóbeszédében rámutattál egyes feladatokra, amelyeknek elvégzése ehhez a szent célhoz közelebb fog vinni. Az, hogy te mutattál ezekre a feladatokra, biztosíték és megnyugvás, hogy ezek a feladatok el fognak végezteni és jól fognak elvégezteni. Ezért megnyugvással fogadd nemcsak Arad város munkapártjának, akinek nevében beszélek, hanem minden igaz magyar ember nevében, akinek nevében szólnom jogot ad lelkem mélyszégyes meggyőződése, hálás bizalmát! (Felkiáltások: Éljen Tisza! Zajos éljenzés!)

A küldöttségek.

Tisza István beszéde elmondása után Urbán Iván társaságában a főispán lakására ment, ahol háromnegyed hat óráig maradt. Közben a Fehér Kereszt második emeletén a gróf lakása körül az érdeklődők sokasága tolongott. Küldöttségek és magánosok, akik Tisza elé kíváncsiak. Hat órákor megjelent a gróf, Urbán főispán társaságában és kezdetét vette a népvándorlás: urhölgyek, szmokingos urak és egyszerű földművesek vártak arra, amikor Tisza szobájába juthatnak.

De a küldöttségek sora nem is ekkor kezdődött, hanem már délután fél kettőkor.

(A gáji románok.)

Délután fél kettő után, mielőtt még ebédhezült volna, Tisza István gróf az arad gáji polgárok ezertagu küldöttségét fogadta a Fehér Kereszt szálloda kistermében. A küldöttséget Nemess Zsigmond dr. országgyűlési képviselő vezette, aki tolmácsolta a gájaiak kérését: akik még júliusban kérvényt adtak be a földmívelésügyi miniszterhez a csálai erdőből ezerkészsáz holdnak részüire eladása és szántóföldékké parcellázása céljából. Most azért járultak nagy küldöttségükkel Tisza elé, hogy Aradváros országgyűlési képviselőjének támogatását, közbenjárását kérjék ebben az ügyben. Nemess Zsigmond dr. üdvözlő beszéde után a küldöttség egyik tagja, Pécskán Demeter gáji földmívelőgazda lépett elő. A cifra bőrködmönös jökepi gáji ember keresetlen szavakkal üdvözölte Tisza István grófot és amikor támogatását kérte a gájaiak kérvénye számára, egyúttal arról is biztosította Tiszát, hogy mindannyian hívei tántoríthatatlanul annak a politikának, amelyet Tisza vall.

A küldöttség tagjai lelkesen megéljeneztek a beszédet és Tisza István grófot, aki így válaszolt: — Kedves barátaim! Igazán sajnálom, hogy nem tudok olyan nyelven, amelyen önök valamennyien megértenének. Sok dolgom és elfoglaltságom közepette nem értem rá románul is megtanulni, de teljes megnyugvással bízom rá mondanivalóim tolmácsolását az önök vezetőjére Nemess Zsigmond dr. képviselő urra. Ami az önök kérvényét illeti kedves barátaim, magam is láttam ezt a kérvényt a földmívelési minisztériumban és azt előre mondhatom, hogy az ilyen kérelem elintézése nem megy máról holnapra és bizonyos nehézségekbe is ütközik. Azonban én hiszem, hogy az önök különleges érdekeit méltányolni fogjak és a magam részéről kész vagyok megtenni, ami tőlem telik, hogy önöknek régi és méltányos kívánsága kielégülést találjon.

Riadó éljenzéssel fogadták Tisza szavait a gáji polgárok, Tisza pedig barátságos kezzelintéssel vett búcsút a nagyszámu küldöttség vezetőitől.

(A kamara küldöttsége.)

Délután Ottenberg Tivadar vezette az aradi kamara küldöttségét, amely memorandumot nyújtott át Tisza Istvánnak a Maros hajózhatóvá tétele érdekében. A memorandumot a Maros mentén lévő összes érdekelt kamarák készítettek, de az aradi kamarát bízták meg, hogy Tisza István utján terjesszék be a képviselőházhoz. Ottenberg rövid, tartalmas beszéde után Tisza kijelentette, hogy készséggel tesz eleget a kamarák kérésének, mert őt magát is rendkívül érdekli ez a kérdés.

(Az állami alkalmazottak küldöttségéről a fölapon külön cikkben írunk.)

(A bankettől, az állami tisztviselőkről és véres zavargásról szóló tudósításunkat a fölapon találja az olvasó.)

Török és szerb győzelmei.

— Ötvenezer hadi fogoly.

Saját tudósítónktól.

Arad, november 18.

A török hadsereg az utolsó védelmi vonalon végre mégis győzelmesen tudja megállni a helyét a támadó-bolgárokkal szemben és egyelőre megakasztotta Csataldzsa és Chademkői között a bolgárok előrenyomulását. Hogy meddig tart ennek a török sikernek a hatása, arról nem lehet beszélni, mert a török hadsereget minden ellenség-nél rémesebb támadó pusztítja: a kolera. A koleraának pedig erősebb seregek is meghódoltak már, mint Nazim pasáé.

Mai értesüléseink ezek:

Győzelem a csataldzsai vonalon.

Konstantinápoly, november 18. Csataldzsa és Derkosz mellett szombaton csata folyt egész nap késő estig. Szombaton reggel kezdődött gyalogos és tüzértámadással. A Mezudie, Barbarossza és Azari Tevfik török cirkálóhajók péntek reggel óta nagy sikerrel bombázták a bolgár hadállásokat Derrész és Karaburnu felől. A nagy sikerben az orosz-lánrészt a Mezudtét illeti meg. A török csapatok győzelmes támadásukkal negyvenkét bolgár ágyut elvettek.

Konstantinápoly, november 18. Az a hír van elterjedve, hogy a Mezudie kazánrobbanás vagy egy bolgár gránát lecsapása következtében elmerült.

Konstantinápoly, november 18. Az Alemdar külön kiadásban jelenti: Csataldzsa mellett a bolgár jobbszárny teljesen megsemmisült és maradványai nyolcezerhatszáz hadifogoly és negyvenkét ágyú visszahagyásával kénytelen volt hadállását megváltoztatni. A flotta rendkívül nagy szolgálatokat tett. A szultán a trónörökösével első kamarása által tudatta a nagy török győzelem-hírét. A törökök az északi szárnyon, ahol a hadihajók támogatják őket, elfoglalták az ellenséges sáncokat. A törökök itt is tizenhét ágyut vettek el a bolgároktól. A bolgárok ötszáz halottat és hatszáz sebesültet hagytak ezen a harctéren, akiket a törökök Szan Stefanon át Izmidbe szállítottak. A foglyok között derkoszi lovaskatonák is vannak. Négy bolgár zászlóalj teljesen megsemmisült.

Konstantinápoly, november 18. Nazim basa főparancsnok ezt jelenti a kormányának: Hadseregünk tizennégy órai rendkívül elkeseredett harc után egészen Kavaklig nyomult előre. Az ellenség nagy vereséget szenvedett. Sok ezer halottat és sebesültet vettünk el ezenkívül három zászlóalja a tisztekkel együtt fogságba esett. A török katonák a császári fermán meghallgatása után orosz-lánok módjára harcoltak. Remélem, hogy diadalmasan tudom folytatni a hadjáratot még mielőtt a szerb hadsereg megérkezik.

Konstantinápoly, november 18. A Csataldzsa körül folyó harcokról eddig hivatalos közlést nem hoztak nyilvánosságra. A török estilapok jelentik, hogy a bolgárok jobb és bal szárnya vereséget szenvedett és a törökök előrenyomulnak. Egy bolgár hadosztály körül van zarva. A török csapatok több ágyut zsákmányoltak és 8600 bolgár elfogtak, kiknek nagy része este érkezik ide. A flotta megsemmisítette a bolgár-municiók készleteket.

Konstantinápoly, november 18. A lapok a drinápolyi helyőrség győzelmes kirohanásáról adnak hírt.

Konstantinápoly: Ma már még Párában is hallani távoli ágyudőrejt. Azt hiszik, hogy Hademkiőn innen ütközet tart. A követek a diplomáciai kar doyenjénél, Pallavicini osztrák magyar nagykövetnél gyűltek össze, hogy tárgyaljanak a helyzetről tekintettel a bolgárok bevonulására.

Konstantinápoly: Öt óra délutánig a Pera melletti magaslatokon Hademkiő és Derkos irányából ágyudőrejt volt hallható. Az ágyuharc reggel hat óra óta tart. Percenként husz lövést lehet összeszámolni. Számos török menekült családjával táboroz kocsikkal és háziállatokkal a perai magaslatok környékén.

Elfogták Zekki pasa fővezért.

— Monasztir a szerbeké. —

Konstantinápoly, november 18. A lapok különkiadásban jelentik, hogy a törökök Szerfidget visszahódították.

Rjeka, november 18. Az éj folyamán a földiszállásra érkezett hivatalos jelentések szerint Martinovics tábornok csapatai szombaton este megszállták San Giovanni di Medua kikötőjét.

Belgrád, november 18. Két napi harc után tegnap sikerült a szerb csapatoknak a Monasztir előtti, legfontosabb pontokat megszállni. A törökök a város felé vonulnak vissza, melyet a szerbek rövid időn belül elfoglalnak.

Belgrád: A szerb sereg végre elfoglalta Monasztirt és ötvenezer török katonát foglyul ejtett. A foglyok között van Zekki pasa fővezér egész vezérkarával.

London, november 18. A Reuter ügynökség jelenti Konstantinápolyból: A kolera borzasztó csapással kezd válni a háborúnd. A hatóságok képtelenek szembeszállni a vészszel. Háromezer beteget vasuton Szan-Stefanóba vittek, ahol huszonnégy órát éltlen-szomjan töltöttek a vasuti kocsi-ban. A négy kezelő orvos kijelenti, hogy nem tud 3000 beteget ellátni és nem tesz semmit. A vonatokat vissza kellett volna szállítani, de a vasuti tisztviselők és Pallavicini őrgrof osztrák és magyar nagykövet közbelépésére elhelyezték és ápolásba vették őket. Borzasztó dolgokat mesélnek arról, mi mindent kell a betegeknek szenvedniök a kórházakban, főleg a török orvosok és ápolók érzéketlensége miatt.

IRODALOM ÉS MŰVESZET.

Heti műsor:

Kedd: *Mella Mars* és *Laszky Béla* nagy hangversenye új műsorral és *Mézeshelek* után, operette.

Szerda: *Cigányszeretem*, ope ette.

Csütörtök: *Saphó*, szimf.

Péntek: *Abrahám a menyországbán*, operette.

Szombat: *Abrahám a menyországbán*, operette.

Vasárnap: Délután: *A szép gárdista*, operette. Este: *Limonádé ezredes*, operette.

* Filharmoniai hangverseny. A filharmonikusok vasárnap este tartották az idei első hangversenyüket. A rossz idők dacára a Fehér Kereszt terme majdnem egészen megtelt előkelő közönséggel, ami nemcsak azt bizonyítja, hogy a szórakozásra mindig van pénzük az embereknek, hanem a mellett is, hogy a komoly zene kedvelőinek tábora is egyre nő. De meg is érdemelte a nagy látogatottságot a vasárnapi hangverseny műsora. Az est hőse Mooshammer Román operai hárfás, a bayreuthi Wagner-ciklusok régi szólistája volt. Nem első ízben hallottuk őt a reméljük nem is utóljára. A mint boszorkányos ügyességgel végigcsuszna ujjai a hurokon, a sphaerák zenéjét véljük fülünkben csengeni. Már nem is játék az, amit Mooshammer produkál, hanem varázslat. Avagy inkább játszik, de hallgatóival, kikből annyi tapsot és tetszészajt vált ki, amennyit akar. Teljesen egyedül adta elő Pariah-Alvars virtuóz Oberonfantáziáját, de még 3 darabot kellett ráadásul adnia, u. m. Hasselmans Nocturne-jét és „Gitana” caprice-át valamint közben Bach Bourrée-ját a H moll hegedűszonátából saját átírásában. Az egyet zenekara is derakas munkát végzett. Weber Oberonnyitánya a zenei analfabétának is csak tetszhetik, Bethoven ifjúkori jénai szimfóniáját a mester iránti kegyeleten kívül is meg lehetett hallgatni, sőt tán ép egyszerű, világos, konstrukciója tette érthetővé, de legtöbb tapsot mé-

gis a bájos Adagio tétel kapta. Már kevésbé helyeseltük Liszt Ideálok c. darabját a műsoron. Hisz a darab magában véve igen érdekes, de a filharmonikusoknak túl nehéz. Zellner Sándor karnagynak, ki az egész műsort szokott rutinizott művészetével betanította és dirigálta, minden energiáját össze kellett szednie, hogy a folyton változó ritmusok tömkelegében az ensemblt együtt tartsa. Azért nem is volt baj, hogy a partitúrában is koncedált ugrással a különben érdekes Beschäftigung című részt kihagyták. Minden esetre szép a nemes ambíció, mely a nehézségektől sem riad vissza s a közönség méltányolta is úgy a karmester, mint a zenekar fáradozásait.

* Mela Mars a színházban. A bécsiek világhírű dízője Mela Mars nem ismeretlen az aradi közönség előtt. Tavaly nyáron egy kabarében vendégszerepelt férjével Laszky Bélával, a hírneves komponistával együtt. Ma este a színházban látunk viszont és hallottuk jobbra már ismert számaint, melyeket azzal a tökélytel interpretál, mellynél nincs fokozás. Pár strofás szonokban egész tragédiák élednek meg Mela Mars előadásában. Egész a szívünkhöz férkőzik ez a trükkök nélkül, de mélyeséges érzéssel inkább beszélő, mint éneklő művész. Meg hát álmodozása ringat, aztán megkacagtat és egészen elbájol. Igen nagy sikere volt a zongorakiséretet ellátó Laszkyval együtt. H. G.

* A tábornok gyermekei. (Asta Nielsen az Urániában.) Hiabavaló kürtölnei bármelyik mozi-művésznőt is, mikor Asta Nielsen a publikum elé lép, máris nyert ügye van. Nincs neki számottevő riválisa, annyira egyedülálló az ő sajátos művésze, mely egy világot hódított már meg. Legújabb kreációját a tábornok gyermekeiben élvezük. Micsoda varázslatos erő lakozik ebben a művésznőben, azt képtelenek vagyunk szavakban visszaadni. Üde fiatalasága, univerzális izlése, nagy beszédes szemei, vagy arcának tökéletes mimikája e az, ami rabul ejti az embert, nem tudjuk, a tény az, hogy rajongói vannak ennek a művésznőnek, akik csodálattal gyönyörködnek minden alakításában. Amiben most láthatjuk az Urániában, az föltűnő minden eddig. Még kedden van alkalmunk a közönségnek Asta Nielsen megnézni a legragyogóbb kiállítású darabban az Urániában. 177

* Amerikai műsor az Apolló-színházban. Saharet, az ausztráliai táncfenomén szerdán kezdi meg eseményszámba menő vendégszereplését az aradi Apolló színházban s így a színház igazgatósága kénytelen volt holnapra egynapos műsort összeállítani. Ha a keddi műsor csak egy napig kerül vetítésre, azért elsőrangú képekből áll. Az amerikai képek dominálják a programot, amelynek két csodás amerikai dráma, a „Kaland” és a „Beduinok fogságában” című képek a fénypontjai. Mind a két dráma kifejezője az amerikai filmgyártás bravurjának. Különösen az utóbbi kép fog nagy tetszést aratni izgalmas cselekményével és egzotikus levegőjével. A humoros képek nagyobb része szintén Amerika egészséges ötleteit hozzák elénk. Így minden tekintetben élvezetes szórakozásban lesz része holnap az Apolló-színház közönségének. 177

* Saharet aradi vendégszereplése. (Nagy estély az Apolló-színházban.) Ünnepi estélye lesz az aradi Apolló-színháznak szerdán, amikor Saharetet, az ausztráliai tánckirálynő kezdi meg rövid vendégszereplését a Boszorkánytánc című látványos mozdramában. A táncfenomén iránt bizonyára rendkívül nagy érdeklődés fog mutatkozni Arad művelt közönsége között.

* 60 kötet könyv 1 kor. 40 fill.-ért, 180 hangjegy 2 kor. 40 fill.-ért kaphatók kölcsönzésre Kerpel Izsó kölcsönzőintézetében, Aradon.

* E hét újdonságai: Molnár Ferenc: A farkas, Condillac: Értekezés az érzetéről ford. Jancsóvits Ferenc. Kaphatók: Kerpel Izsónál.

AZ ARADI KÖZLÖNY telefonszámai:

Szerkesztőség (éjjel-nappal)	— 357
Szerkesztőség (csak éjjel használható mellékállomás)	— — — — — 151
Kiadóhivatal és hirdetés osztály	— — — — — 151
Nyomda	— — — — — 151

A hármas szövetség Szerbia ellen.

(Súlyosbodott a helyzet. Bulgária és a szerbek).

Távirati tudósítás.

Arad, november 18.

Belgrád: Az albán-kérdés ma új stádiumba jutott, amennyiben Ausztria-Magyarországot eddig csak Olaszország támogatta, azonban mostan *Németország* is bejelentette hivatalosan a szerb kormánytól, hogy Ausztria-Magyarország és Olaszország követelését teljes mértékben támogatja, így tehát Szerbia a hármas monarchiával találja magát szemben.

Bécs: Kiamil pasa a Balkán államokhoz fordult, akiknek az általános keleti szövetség eszméjét vetette fel, amelyben Törökország is részt venne. A Balkán államok ezek szerint minden elfoglalt területet birtokukba vennének.

Páris: Amilyen optimisztikusan ítélték meg itteni politikai tényezők a nemzetközi helyzetet, annyira nem kedvező a felfogás, amióta Szerbia visszautasít minden közeledést. Tudni vélik, hogy Szerbia nem éri be egy adriai kikötővel, hanem azt kívánják, hogy Montenegróval együtt rendelkezessenek San Giovanni di Medua, Durazzo és Alessio felett. Szerbia épügy, mint Montenegró ellenzik, hogy Albánia független fejedelemség legyen és nem hajlandó abba beleegyezni, hogy az európai Törökországban levő vasutvonalak kiépítésének, mint ahogy Ausztria-Magyarország kívánta. Ma sokkal súlyosabb a helyzet, mint volt Danew budapesti útja előtt.

Két konstantinápolyi orosz nagykövet úgy nyilatkozott a helyzetről, hogy ezidő szerint beszélni sem lehet arról, hogy valamely hatalom közvetítőként lépjen fel Törökország és a szövetséges Balkán államok között, mert a hadviselő felek nem kívánnak intervenciót, a nagyhatalmak pedig nem akarnak kérészetlenül feltolakodni. Miután a porta közvetlen tárgyalásokat kezdett ellenségeivel, valószínű, hogy létre jön a fegyverszünet és annak nyomában a békekötés. A háború fejleményei halomra döntötték az európai diplomácia egész gondolatmenetét. Az a terv, hogy az európai államok interveniálni fognak, már a múlté és a nagyhatalmak között teljesen egyet értenek abban, hogy szabad kezet engednek a hadviselő feleknek. A Balkán szövetség gazdasági téren minden engedményre hajlandó az osztrák-magyar monarchia irányában, hogy az ügyet békésen simítsák el és azután az osztrák-magyar monarchia őszintén kijelentse, hogy területi gyarapodásra nem gondol, akkor reméli, hogy baj nélkül fog elmúlni a konfliktus. Az európai államok szempontjából a háborúnak az az eredménye lesz, hogy örökre megszűnik az európai protektorátus a Balkán államok fölött. Ezentúl függetlenül fogják intézni sorsukat és ez egyben azt is jelenti, hogy Európa békeje hosszú időre biztosítva lesz.

Szofia: (Hivatalos jelentés) Szerbia követelését illetőleg a bolgár kormány arra az álláspontra helyezkedik, hogy minden lehető elfog követni szövetségeseinek érdekében és arra is vállalkozik, hogy az osztrák magyar monarchia és Szerbia között közvetítsen diplomáciai úton. Azonban a diplomáciai támogatáson túl nem hajlandó menni Bulgária és ha esetleg konfliktusra kerül a sor Ausztria-Magyarország és Szerbia között, abban aktív részt nem vesz és fegyveres segítségre sem hajlandó.

Belgrád: A kormány még nem döntött azon a terjesztés tárgyában, amelyet Ugron osztrák-magyar követ az adriai kikötő miatt tett. Csak ha a király visszatér Belgrádba, akkor lesz döntés.

HIREK.

A király érdeklődik.

— A delegációs ebéd. —

Saját tudósítónk telefonjelentése.

Budapest, november 18.

Ma este folyt le a királyi várban a delegációs ebéd, amelyen a felség színtő szokatlan élénkséggel és jó kedvvel beszélgetett el a képviselőkkel. A delegációnak minden egyes tagja megjelent az ebéden, amely után a felség leg többjét megszólításával tüntette ki.

Először a delegáció elnökehez, gróf Zichy Ágostonhoz képest a király, majd Láng Lajos bárót, a delegáció alelnökét szólította meg. Mindkettővel a delegációs tárgyalásokról folytatott beszélgetést és örömeinek adott kifejezést azok gyors elintézésére felött. Utánuk Bogdanovics Lucian görög keleti szerb patriarkát szólította meg a király a görög keleti szerb egyház ügyeiről és a budai püspökség betöltéséről érdeklődött. Lukács Györgyhez kérdést intézett a tuberkulózis elleni harc mai állapotáról hazánkban. A király az ismerés hangján nyilatkozott arra vonatkozólag, hogy a József főherceg szanatórium egyesület Debrecenben ismét egy új intézetet állít fel, amely Augustia főhercegnő nevét fogja viselni. Megjegyezte a király, hogy tudja, hogy a regruták között sok a tuberkulotikus beteg és serkentette Lukácsot, hogy küzdelmét folytassa.

Miklós Ödönnél az iránt érdeklődött a király, hogy milyen híreket hozott Rómából. A képviselő azt válaszolta, hogy nagyon kellemes benyomást tett az olasz királyra a felség hozzá intézett sürgönye, ugyszintén Berchtold gróf látogatása.

Hegedűs Lorántnak elmondotta a felség, hogy már Hegedűs atyja is a hadügyi albizottságnak volt a referense. Örömet fejezte ki a magyar delegáció gyors munkája felett. Montbach Imrénél az erdélyi viszonyok felől érdeklődött a király. Szülő Gézától pedig megkerdezte, hogy milyen benyomást tett rá wien-neustadti repülése.

— Ferenc Ferdinánd a német császárnál. Ferenc Ferdinánd királyi herceg november 22-én délelőtt tizenegyedfél órakor érkezik meg Berlinbe az anhalti pályaudvaron, ahol diszszázad fog állni és nagy hivatalos fogadás lesz. A császár a királyi herceget a pályaudvaron fogja üdvözölni és onnan a királyi kastélyba kíséri, ahol viláreggeli lesz. A császár a trónörökösrel a délután folyamán Springebé megy, ahol másnap udvari vadászat lesz. Erre a vadászatra nagyon sokan hivatalosak, a többi közt *Belhmann-Holweg* birodalmi kancellár, *Moltke* gróf vezérkari főnök, *Szögyén* gróf nagykövet és mások. (Bécsi értesítésünk szerint Ferenc Ferdinánd kir. herceg már ma este utazik Berlinbe.)

— A hercegprimás lemondása körül. Papi forrásból jelentik: Vaszary Kolos hercegprimás lemondásával kapcsolatosan különféle helytelen magyarázatok és kombinációk láttak napvilágot különösen a sajtóban, melyek az egyház jog szempontjából sehogysem állják meg a helyüket. Így például arról is irtak a lapok, hogy a hercegprimás csak az egyházmegye kormányzatáról mondott le, nem pedig az érseki méltóságáról és a javadalomról. Ez esetben az egyház jog szerint csak apostoli adminisztrátort nevezhetne ki a Szentszék az ügyek vezetésére. Ez nem igaz. Vaszary Kolos, bár megtartja úgy a bibornoki méltóságot, mint az érseki címet, az érseki méltóságról és a javadalomról is lemondott és csak a budavári régi primási palota használatát és megfelelő évi jövedelmet kötött ki magának. Ezek szerint tehát még újév előtt új hercegprimás kinevezése várható és minden alapot nélkülöz az a hír is, mintha a kormány hosszabb interregnumot tervezne.

— Härtl alezredest nyugdíjazták. Élénk emlékeztetben van a *Boroevics-Härtl* ügy, amely a botránykrónikát nevezetes fejezetekkel gazdagította. Härtl Lujzát csak a múlt héten ítélték munkácson háromszáz korona birságra, amiért Boroevics hadtestparancsnokot arcúltította. Ez az ítélet siettetette az apa nyugdíjaztatását. A hivatalos lap vasárnapi száma ugyanis a katonai nyugdíjazások sorában ezt a nyugdíjazást is közli.

Härtl Adolf 65. sz. gyalogezredbeli alezredes a saját kérelmére megejtett felülvizsgálat eredményéhez képest mint rokkant mindenféle népfelkelői szolgálatra is alkalmatlan.

Az alezredes és családja azzal a tervvel foglalkozik, hogy munkácsi házukat eladják és Békéscsabára költöznek, ahol a sokat hanyatott házaspár végre törvény szerint is egybekelhet és gyermekeiknek is megadhatják az eddig nélkülözött családi nevet.

— Védekezzünk a terjedő kolera ellen. A hanyatló török hatalom felkelmetes segítőcsapatot kapott Ázsiából. A vén földrés, a hol valaha az európai törökök bölcsője ringott, szorongatott gyermekeinek védelmére csatasorba állította a kolérát, mely a hadviselő felek mindenikénél százsámra szedi naponta áldozatát. A Balkán-félsziget mostani benuult vasuti forgalmánál a télelmes ragadós betegség talán nem jelent közvetlen veszedelemet a környező országok lakosságára nézve. De ijesztővé lesz a helyzet főképen Magyarországra nézve akkor, ha majd földüti a betegség a fejét a velünk határos területeken is: Szerbiában és az Al Duna vonalán. Jó lenne, ha az állam illetékes közegészségügyi hatósága már most óvintézkedést tenne az ázsiai veszedelem ellen, nehogy a betegség váratlanul sújtsa le a mi népünkre is.

— A megmérgezett misebor. *Mahnics* Antal dr. veghiai püspök, aki a múlt héten majdnem áldozatává esett egy gyilkos merényletnek, tegnap tért vissza Fiumen keresztül a jalbachi püspöki konferenciáról. A püspök a bormérgezési ügyről a következőket mondotta:

— A misékhez szükséges miseborról évek óta öreg, hűséges komoranyikom gondoskodik. Kipróbált, becsületes ember, aki minden gyanúsításon felül áll. A karunkas napot megelőző estén is ő szerezte be a bort és ő vitte a székesegyház sekrestyéjébe. Én a mise reggelén gyengekedtem, meghagytam tehát a titkaromnak, *Palcics József* dr. szinodális examinátornak, hogy helyettesítse őt olvassa az első misét. Alig kezdett azonban bele az áldozásba és alig ivott egy kortyot a kehelyből, amikor heves görcsök léptek meg. Fájdalmi miatt kénytelen volt a misét az ilyen rendkívüli esetekre előírt egyházi szabályok szerint röviden befejezni, mire az oltár előtt összeesett. Félig-öntudatlan állapotban vittek be a sekrestyébe, ahol az orvos konstataulta a mérgezést és ellenmérget adott be. Állapota még mind eddig nem javult. Az eset engem is egészen lejutott és *Karl* Andras és *Flapp* Janos püspöktársaim, akikkel a konferenciáról Triestig együtt utaztam, alig akartak hazaengedni.

— Én magam nem hiszem még mindig, hogy gyilkos merénylet történt, mert hiszen akkor a tetteának álkulccsal kellett volna a székesegyházba bejutnia és az ampolnában lévő bort megmérgeznie. Az eset nagyon rejtélyes és csak a kémiai vizsgálat fog rá világosságot deríteni.

— Okos rendelet a vasuti balesetek ügyében. Berlinből jelentik: Igen helyes és okos rendeletet adott ki a minap a porosz-hesseni államvasutak igazgatósága. Arra utasítja ugyanis az igazgatóság a vasut személyzetét, hogy a vasuti szerencsétlenségekről azonnal értesítse a napilapokat és a könyvatos újságokat, hogy belőlük mindenki azonnal tájékozódást szerezzen az esetleges szerencsétlenségekről és ne történjék meg az, hogy a publikum a hivatalos titkolózás és az elmentmondó hírlapi közlések miatt napokig rettegésben éljen.

— Tiltakozás a háború ellen. Szabadkáról jelentik: Már két ízben tiltotta meg az itteni szociáldemokratáknak a főkapitány, hogy a háború ellen tiltakozó gyűlést tartsanak. A bejelentést mind a két esetben azzal a megokolással utasította vissza, hogy a monarchia passzív álláspontot foglal el a háborúval szemben, a gyűlésnek tehát nincs semmi értelme. Most azután a szociáldemokrata párt fővárosi lapokat mellékel annak igazolására, hogy csakugyan történtek nálunk is egynémely katonai intézkedések a háborúval kapcsolatosan. Erre Szalay Mátyás rendőrfőkapitány tudomásul vette a bejelentést és a népgyűlést vasárnap délelőtt nagyszámu közönség előtt meg is tartották. Kondor Bernát budapesti kiküldött magyarországi és Ványi András bonyóvac beszállás után határozati javaslatban tiltakoztak a háború ellen. — Ugyanígy tiltakozó gyűlés volt az ország minden részében.

— Eljegyzés. Mittler Gyula nagykereskedő Szabadkáról eljegyezte Kohn Elza urileányt Kohn Samu tekintélyes kereskedő leányát Aradon. (Mindkét külön értesítés helyett.)

Korányi Barna dr. az aradvármegyei közkórház orvosa eljegyezte özv. szombatsági Sármezey Ákosné leányát, Micikét.

— Szerencsétlenség fegyverpróba közben. Geigler Henrik vaskereskedésében töltényt akart vásárolni Kriszán Mojsze erdőőr. Amint a töltényt a fegyverben kipróbálták, egyszerre elsült a revolver és az üzletben foglalatostkodó Márk Dezső kereskedő inast mellben találta. A súlyosan sebesült fiút az aradi közkórházba szállították.

— Ismét az autbuszdíj-emelés. A következő sorok közlésére kért föl bennünket az autbuszbojktott vezetősége: Szathmáry Károly, az autbuszüzem igazgatója az „Arad és Vidéke” vasárnapi számában egy olyan trükkel akarja az autbusz bérlet tisztviselői és gyári alkalmazottak bojkottra szánt nagy tömegét félrevezetni, mely fényesen bevilágít az autbuszvezetőség kalkulációjába. Ugyanis előre sejt — és jól sejt — az igazgató ur, hogy azon esetre, ha a bérlet tényleg beváltják bojkott tervüket, úgy Aradváros autbusz vállalatának pénztárcájának bevételei rovatában havonta néhány ezer koronával kevesebb lesz kimutatva, mint a tizenkét fillér és hat koronás viteldíjak mellett volt. Ezért azt közölte, hogy a gyárak vezetőségeivel érintkezésbe lépett és mindenütt megígérték, hogy a régi és új bérletjegyek közötti árkülömbözetet, mely havonta négy koronát tesz ki, megtérítik az alkalmazottaknak. Jó volna! De nem így van ám. Hanem az automobilgyár — saját üzleti érdekében — megígérte alkalmazottainak a különbözet megfizetését. Nagyon helyesen gondolván a gyár igazgatója, hogy miért rövidítsék az automobilgyár alkalmazottai is a város autbuszjévedelmezőségét. Hiszen akkor más városokat csak elidegenít az aradi autbuszüzem és még csak gondolni sem fognak autbusz járatokra. A textilgyár — lévén ott három autbusz bérletéről szó — az igazgató ur telefon felhívására ígéretet, de nem határozott választ adott. Ellenben a többi, nagyszámu tisztviselőikkel bíró gyárakban szó sem esett erről. Kérjük tehát bérlet társainkat ne üljenek fel semmiféle híreknek. A sajtó eddig is tapasztalt előzetekénységéből módunkban áll mindenkit tájékoztatni ezen ügy mikénti állásáról. A városi közgyűlés határozata belügyminiszteri felelősség alatt áll. Mi pedig tartunk ki és a viteldíjemelés napjától igenis bojkottáljuk az autbuszt. Hogy ez mennyire káros lesz az autbuszvállalatnak, kelletlen sejteti az üzemigazgató fennebb leírt eljárása. A városi tanácshoz benyújtott felelősség közgyűlés előtti idő rövidsége miatt csak száz bérlet írhatta alá, de a bojkottban valamennyien részt fogunk venni. A közgyűlésen azt hangoztatták, hogy a tisztviselők ugyanis csak egy hónapig képesek kitartani az autbuszok bojkottját. Mutassuk meg, hogy mennyire tévedtek a torony alatt. Ne hagyjuk e drágaságban amugy is nehéz megélhetésünkben magunkat anyagilag károsítani. Közös érdekünkben közös cél elérésére, ha összetartunk feltétlenül meg lesz az eredmény!

— Ujjonnan átalakított és megnagyobbított ékszerüzletemet ajánlom a nagyközönség szíves figyelmébe, hol elsőrendű ékszerek nagy választékban legelőnyösebben kaphatók. Ékszerkészítéseket és javításokat legszakszerűbben elvállalok. Waldmann I. Szabadság-ter 15. 5761

— Modern ékszerek, műtővös tárgyak nász, alkalmi ajándék, dísz tárgyak, evő és ivókészletek ezüstből, világhírű gyártmányú órák szolid árban beszerezhetők Igaz Sándor elsőrangú ékszerész Arad, Andrassy-ter, Minorita-palota. Telefon 321.

— Szomorú vég. Makórol jelentik: Néhány évvel ezelőtt még egyik legtekintélyesebb polgára volt Battonyának Nagy Imre. Háza, nagy kiterjedésű szántóföldjei voltak és az ő tekintélyes anyagi hozzájárulásával történt a községi szegényménház létesítése is. Fordult azonban a kocka és Nagy Imre helytelen spekuláció miatt teljesen tönkrement. Az egykor dúsgazdag ember három év óta napszámból tengette életét, sőt bánatában inni is kezdett. E télen már annyira megöregedett, hogy dolgozni sem igen tudott és a nyomornak nézett elébe. Önerzetes ember volt, koldulni restelt, megjelent tehát a községhezán és kérte a menházba való felvételét. Kérésének készségesen tettek eleget és az öreg ember összeszedvén holmiját, elindult a várostól kapott irással a menházba. A menház kapujában percekig álldogált, ugylátszik a jobb időkre gondolt, mert amikor megfogta a kapu kilincset és az egyik lábával átlépte a küszöböt, szívszélhűdést kapott és holtan esett össze. Az eset nagy részvétet keltett.

— Orvosi körökből. Zimmermann Károly dr., Aradvármegyei közkórházának igazgató sebesz főorvosa lakását Perényi utca 7. szám alá (Sárosi utca sarok) helyezte át és itt heteköznapokon 2-3 óra között rendel. Telefonszáma 957.

— Brüll Nővérek francia és angol divattermék Batthyány-utca 17. szám alatt megnyitott. Elsőrangú izlés és szabás. 7377

— Papírfeldolgozó vállalat Ingusz I. és Fia Arad (vár) cs. és kir. katonai fegyház a géperőre berendezett nagybani kalap-, csomagoló-, koszoru és cukorka-dobozok gyártását megkezdte. Kérjük előforduló szükségletnél ajánlataikat kérni.

— Kotányi féle paprika, kávé, tea felülmulthatatlan. Egyedüli elárúsító Robitsek József, József főherceg-ut 3.

— Üzlet áthelyezés miatt rendkívüli lezártított árak Hegedűs Gyula cégnél Arad, Andrassy-ter 15.

— Tisztelettel értesitem a n. é. hölgyközönséget, hogy bevásárlási utamból megjöttem és magammal hoztam a legújabb és legszebb párisi és bécsi évi és téli modell újdonságokat. Üzletem régi jó hírneve garanciát nyújt a hölgyeknek, hogy olcsó árai mellett senki sem versenyezhet velem. Grünblatt Antonia női kalap divatterme Szabadság-ter 11. 1756

— Uri hölgyközönséget értesitem, hogy női divattermet Rákóczi utca 7. sz. alá helyeztem, ahol módomban áll tisztelt megrendelőim igényeit minden fennakadás nélkül leggyorsabban kielégíteni. Tisztelettel Huppert Henrik női szabó. 7450

— A legmegbízhatóbbak a Messenger-tyok. Telefon 816.

TÖRVÉNYKEZÉS

§ A megsértett bíró. Néhány héttel ezelőtt egy új épületben lévő lakás megnézése alkalmával Éberlein Gyula építőmester megsértette Jakó Sándor törvényszéki bírót. A mai járásbíróági tárgyaláson Éberleint, aki ingerültségével védekezett, 80 korona pénzbüntetésre ítélték becsület-sértés miatt. Az elítélt feleltette.

§ Fölmentés. Hónapok előtt megírtuk, hogy nyáron a Gyórokon özv. S. V. né ott nyaraló aradi idős ember aszany szobájába éjnek idején behatolt két aradi kocsis és az idős aszanyt megátámadták. Az aradi törvényszéknél miyo beszámítás alá eső deliktum miatt folyt eljárás a két kocsis ellen, azonban a ma megtartott zárt tárgyaláson bizonyítékok hiánya miatt Hotorán Viktor dr. védelme után felmentették a két kocsiat.

§ Kiegyeztek. Szabadkáról jelentik: Fernbach Károlynak képviselővé választása után Teleszky János pénzügyminiszter kortesei beszüntették a választási költségek kifizetését és a korcsmárosoknak százával maradtak meg a beváltatlan ebéd és vacsorautalványok. A megszorult korcsmárosok helyzetét élelmiesen használta fel Bergel Leó zentai kereskedő, aki olcsón összevásárolta a kifizetetlen utalványokat és több ezer korona erejéig rendes pört indított a zentai munkapártiak egyik legvagyonosabbja, Hevér Péter földbirtokos ellen. A pör egészen a legutóbbi napokig folyt a szabadkai törvényszéken, most azonban a felek kiegyeztek és a meg egyezés vége az, hogy Bergel megkapta a közel 6000 koronás követelés legnagyobb részét.

§ Gyanus bukás. Sátorajauhelyről jelentik: Ifj. Schwarz Sámuel rófia és divattermeskedő alig pár hónappal ezelőtt nyitott üzletet Sátorajauhelyen, néhány hét előtt azonban beszüntette fizetéseit. A bécsi hitelezői védegyelet Székely Albert dr. ügyvéd útján csődöt kört a kereskedő ellen. egyben bűnvádi feljelentést is adott be hitelezői csalás és csalárd bukás miatt. A csődöt az itteni törvényszék el is rendelte és most a büntetőügyi eljárás is megindult.

VIDÉK.

Orvosválasztás Borosjenőn. A szeptember 5 én megtartott borosjenői orvosválasztást, mely alkalommal általános szótöbbséggel Felter Ignác dr. választották meg Borosjenőn, felelősség folytán a megyegyűlés megsemmisítette. Az orvosi állásra az új választást november hó 15 én tartották meg, Boros Géza főszolgabíró elnöklése alatt. A gyűlés megnyitása után elnök tudatta a jelenlevőkkel, hogy a fenti ok miatt új választás vált szükségessé és a hirdetett pályázat folytán a következők pályáztak: Felter Ignác dr., borosjenői h. orvos, Palágyi Jenő dr., aradvármegyei kórházmá-sod orvos, Lengyel Dezső dr., csermői körorvos, Klein Sámuel dr. algyógyi körorvos és Sbarcea Szilárd dr. marosvásárhelyi cs. és kir. ezredorvos. Valamennyi pályázó jelöltetett, a megírt szavazás alkalmával azonban csak ketten kaptak szavazatot és pedig: Felter Ignác dr. 26, Sbarcea Szilárd dr. 5 szavazatot. Így általános szótöbbséggel ismét Felter Ignác dr. választották Borosjenő község orvosává.

KÖZGAZDASÁG ÉS KÖZLEKEDÉS.

Budapesti áru- és értéktőzsde.

Tévirati tudósítás.

Budapest, november 18

Készáru.

Kínálai vételkedv korlátolt, 18 ezer mm. 5 fill. magasabb.

Határidő.

	Déli zárlat	3 órai zárlat
Buza 1913. áprilisi	11.93—11.94	11.96—11.97
Rozs 1913. áprilisi	0.50—10.51	10.52—10.53
Tengeri 1913. májusi	7.87—7.88	7.89—7.90
Ért. 1913. áprilisi	10.85—10.86	10.88—10.89
Az árak 50 különként számítva.		

Budapesti értéktőzsde (nov. 18.)

Magyar hitel	—	—	—	—	800.—
Osztrák hitel	—	—	—	—	609.50
4% koronajáradék	—	—	—	—	84.60
Osztr.-magy.-államvasuti	—	—	—	—	668.50
Jelzálogbank	—	—	—	—	422.—
Lezámitolóbank	—	—	—	—	515.—
Házai Bank	—	—	—	—	288.—
Magyar Bank	—	—	—	—	550.—
Keresk. Bank	—	—	—	—	8730.—
Rimamurányi	—	—	—	—	709.—
Salgótarjáni	—	—	—	—	773.—
Közüti Vasut	—	—	—	—	680.—
Városi Villamos	—	—	—	—	373.—

Bécsi értéktőzsde (nov. 18.)

Osztrák hitel	—	—	—	—	611.—
Magyar hitel	—	—	—	—	803.20
Osztrák-magyar államv.	—	—	—	—	658.5
Déli vasut	—	—	—	—	104.20

NEUMANN M.

uri szabó

es. és kir. udvari és kamara szolgáltató

férfi-, fiu- és leánykarukra telve

ARAD.

5111

Elősmert legjobb minőségű áruk
Külön osztály mértékszerű megrendelésekre.

A Temesvári Lloydársulat terménycsarnokának hivatalos árjegyzése. (Árak 100 kilogrammonként korona értékben.) 912. nov. 18. Buza 75 kilogrammos 20.20—20.30, 76 kilogrammos 20.40—20.50, 77 kilogrammos 20.50—20.60, 78 kilogrammos 20.60—20.70. Rozs (prima) 18.50—18.55, (közép) 18.00—18.10 Arpa (erősző) 19.90—20.20, (takarmány) 18.50—18.60, Zab (prima) 20.05—20.15, közép) 19.25—19.35. Tengeri régi, (magyar) 19.70—19.80, új 11.20—11.30, (román) régi 20.20—20.30, új 11.20—11.30, Burgonya 100 kgr. (fehér) 5.60—5.70, (rózsza) 6.30—6.40.

Felelős szerkesztő:

Bolgár Lajos.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Kedd, 1912. november hó 19-én:

C) Bérletszünet.

C) Bérletszünet.

Mella Mars és Laszky Béla nagy hangversenye

Műsor:

1. Á la Violette	Bruant
2. Hotel bleue (A kék rózsza szálloda)	Grünbaum
3. Die Königstochter (A királyleány)	Bothe
4. Heidenkmal (Heine emlék)	Beda
5. Die csárda (A csárda)	Falkner
6. Das Lied von der Leda (Leda dala)	B. Grünwald
7. Barbara Trichi (engl.)	Written
8. Der umgekippte Fiaker (A felborult fiaker)	A. O. Weber

Mézes hetek után.

Francia vigjáték 1 felvonásban.

SZEMÉLYEK:

A férj	Keszler Ede	A feleség	Kápolnay J.
1. Das Hellerlein (A fillérke)	Leo Heller		
2. Ampezzottal	Beda		
3. Astetischer Tee (A tea)	Heine		
4. Rouge et Noir	Eriedel		
5. Chopin	Homunkulus		
6. Der Der Doppelknopf (A kettős gomb)	Leipziger		

Valamennyi dallam Laszky Bédától. Zongorán kíséri a szerző.

Kezdete este 8 órakor.

URÁNIA

Mozgófénykép színház.

(Báró Simonyi-utca 1. szám, Szabadság-tér mellett.)

Ma vasárnap, 1912. november 17-én:

1. Az elcserejt vőlegény. Humoros. — 2. St. Claude és vidéke. Természet után. — 3. A tábornok gyermekei. Színmű három felvonásban.

Előadások délután 1/6 órától kezdve esti fél 12 óráig
A hölgyek kéretnek a nézőtérben kalap nélkül megjelenni. — Minden előadáson katonazenekar játszik
Helyárak: I. hely 1 kor., II. hely 80 fill., III. hely 60 fill., IV. hely 40 fill., V. hely 20 fill.

APOLLO SZÍNHÁZ

az Andrassy-téri új Lloyd-palotában.

Uránia Magyar Tudományos Színház aradi színpadi

Ma vasárnap, 1912. november 17-én:

1. A skorpió. Természetutáni felvétel. — 2. Betty mint kormányos. Amerikai életkép. — 3. Kalandor. Amerikai dráma. — 4. A kövér szerelmes. Amerikai humoreszk. — 5. Károlyka álma. Kacagató amerikai vigjáték. — 6. Beduinok fogságában. Dráma az amerikai vadak között. — 7. Kunigunda esernyője. Kacagató.

Az előadások kezdete délután 1/6 órától folytatódva 11-ig tartanak. — Helyárak: Páholy, ülésenként 1 kor., zártszék 1 kor., I-6 hely 80 fill., II-ik

hely 60 fillér, III-ik hely 40 fillér, IV-ik hely 20 fill., — Gyermekek a IV. hely kivételével a felét fizetik. Műsort ingyen kapni a jegyszedőknél. — Saját zenekar. — Ruhatár. — Buffet.

NYILTTÉR.*

A TENGHER AJÁNDÉKÁNAK

lehetne a csukamájolajat nevezni. Hogy ez azonban kellően kihasználható legyen, először bizonyos kezelés alá kell venni. A csukamájolajat is meg kell fosztani a Scott féle eljárás által hátrányaitól, amilyen a nehéz emészthetőség, a kellemetlen szag, a rossz íz, hogy ezáltal élvezhetőbbé, könnyen szedhetővé és ízletesebbé legyen. Az így nyert Scott féle csukamájolaj Emulsióban a közönséges csukamájolaj minden előnye fokozott mértékben megvan, étvágygerjesztő hatással bír, rendkívül tápláló és élvezhető még kényes inynek és gyomornak is. A

SCOTT féle EMULSIÓ

rendszeres használatánál gyakran rövid idő alatt észlelhető az általános erőgyarapodás. Aki ezt akarja elérni, az határozza el magát és tartson kurát a SCOTT féle Emulsióval! minél előbb, annál jobb.

Egy eredeti üveg ára 2 korona 50 fillér. Minden gyógyszárban kapható. Ha ezen lapra hivatkozva 50 fillér értékű bélyeget küld, Scott és Bowne G.m.b.H. címére Wien, VII., akkor egy gyógyszár utján próbadozatot küldnek.

Tekintetes

Dr. Magyar Sámuel

orvos urnak

Helyben.

Nem mulaszthatjuk el hálás köszönetünket ez uton kifejezni Dr. Magyar Sámuel orvos urnak azon fáradságot nem kimélő, önfeláldozó és gondos kezelésért, melyben tifusz-beteg leányunkat részesítette, őt e súlyos betegségből kigyógyította és az életnek megmentette.

Fogadja az orvos ur ez uton ugy a magam, mint családom nevében is fáradságos munkájáért hálás köszönetünket.

Arad, 1912. november hó 18-án.

Tanasszku István
és családja.

7758

Cipő különlegességek

Iványi Menyhért

Aradon, Forray-utca

Eredeti amer. férfi vagy női fekete vagy barna	13 K.
Antilop divat magas cipő	14 K.
Eredeti angol kalapok nagy választék Gyukits kalap	10 K.
Női vagy férfi sevrő cipő	9 K.

3451

TEA
RUM

ATLANTIKA

ARAD,
Andrássy-tér 20.

Alkalmi cipő
kedvelt facon
minden
szinben
kapható

Kutányi J. Arad,
Vörösmarty-u. 1. Telefon 335.

Tanfai
lámpa

Legtartósabb huzott drótszálas lámpa.
Magyar
SIEMENS-SCHUCKERT-MŰVEK
Budapest, VI., Teréz-körút 36.

ÓRIÁSI

választékot talál mindenfajta FÉRFI-, FIU- és GYERMEK-RUHÁKBAN, ugyisint CIPŐ-, KALAP- és uri divateikkekben

Korányinál

a Szabadság-téren, 5441

Kiemelt rovatban minden sz. egy-
meri beiktatásának ára 4 fillér,
vastagabb betűkkel 8 fill.

APRÓ HIRDETÉSEK.

Kiadóhivatal: József tőh. ut. 22.
Kiadóhivatali telefon: 181. sz.
Szerkesztőség: 357. sz.

Apró hirdetések felvételének a kiadóhivatalban, vidékről az apró hirdetések posta útjánvalon küldendők — a mellékletben a szöveg elír — vagy levélhídegyekben. Tudakozódással a hirdetés szövege mindenkor közölendő. Levélbeli megkötésekkel a jelzés leveleket kivéve) felvilágosításul szolgál a kiadóhivatal, az esetben, választásból egy esetleg. Az apróhirdetések díja a szöveg számú szerinti számított. Minden sz. 4 fillér, vastagabb betűkkel 8 fillér. A legkisebb hirdetés 60 fillér. A vastagabb betűkkel kívánt szöveg a kiadóhivatalban előzetesen meg kell jelölni. Az apró hirdetések előre fizetendők. A hirdetés a kiadóhivatalban díjazással megtervezett HIRDETÉSEK ESTE FÉL 6 ÓRAIG VÉTELYEK FEL.

Ajánlatokhoz,

melyeket valamely jellege alatt küldenek a kiadóhivatalba, ne tessék eredeti okiratokat mellékelni, mert ártottuk semmiféle felelősséget nem vállalunk. Azokat az ajánlatokat, melyeket az apróhirdetés megjelenésétől számított 4 héten belül elmozdítottuk el nem visz, a kiadóhivatal megsemmisíti.

LEVELEZÉS.

Szép fogakat

apertu kell. Legajánlatosabb Vojtek és Weiss Dentolin fogorvosa. I-5251

Fekete, karsu,

kedvesnek mondott urinő, feltétlen ur! ember barátságát keresi, kívül esti szabad idejét kellemesen eltölthetné. Leveleket kér "Fekete 22." jelígre a kiadóba. 6072

Gummi cikkek

egfinomabb minőségben Vojtek és Weissnál. I-5251

VÉTEL ÉS ELADÁS.

A nagyérdemű

vidéki és helybeli közönségnek ajánljuk az Aradi Cipészek Termelő szövetkezetének saját készítményű férfi, női és gyermekcipőit, amely olcsó áron beszerezhető. Ugyasint mértékutáni rendelések elfogadtatnak. Elismert legjobb anyag: alakját nem veszti. Szabadság-tér 14., a „Piros csizmához.” 6591

Eladó

villany szelelő motor; kávéház és vendéglőnek, féderes és homok-hordó kocsi, zsirtartányok, káposztáshordók, vasgát, sparthert, csiszoló és kártoló gép, mészáros mérleg, vasbutorok, pénzszekevények, sodrony betétek, gyermekágyak, tanoncvaságyak, diák ágyak, diványok és matraccok, rézágak, mozdók éjjeli szekrények, konyha edények, mozdó készletek stb. ki-árusítatnak. Garai vasbutor üzletében Karolina-utca sarkán. 6199

Valódi Kölni vizek

ruha, haj, fog, és parketta befék, ugyasint francia gumi különlegeségek kaphatók jól és olcsón Róna Jenő cégnél, Andrassy tér 18. sz. Telefon 233. sz. 3291

Háztulajdonosoknak

nélkülözhetlen lakói nyilvántartására egy házbérfőkönyv és lakbérkönyvecske, melyek Pichler Sándor könyv és papirkereskedésében kaphatók. Szabadság-tér 1. Telefon 808. 5811

ALKALMAZÁST NYER.

Gabonatüzetemben

keresek fiatal hivatalnokot, ki e szakmát érti. Ugysintén 3-4 középiskolát végzett gyakornokot. Weisz Adolf, Ujarad. 7441

Egy ügyes ráfős segéd,

ki a román nyelvet is bírja, alkalmazást nyer Eichner László cégnél Világos. 7539

Egy helyi ügynök

jutalékra felvétetik. Cím a kiadóhivatalba. 7546

Két tanuló

felvétetik Kalász János nagy bőrtüzetében Ujaradon, Rákóczi u. 22. Ingyen ellátás ellenében. 7541

Ügynököket

magas jutalékkal felvesz Váson- és Kelengye cikkek Áruháza Arad, Kossuth- és Batthányi-utca sarak. 7525

4 szobás lakás

fürdőszobával, Hassinger-utca 5. sz. alatt azonnal kiadó. 7500

Egy 2 középiskolát

végzett, 14 évet betöltött ügyes fiu nyomdász-tanulónak felvétetik.

ALKALMAZÁST KERES.

Állást keres

egy gazda, ki 4-500 katasztrális hold mellett intéző nélkül gazdálkodni tud. Cím a kiadóba. 7538

KIADÓ LAKÁS.

Karolina-u. 8. sz.

alatt 4 szobás lakás azonnal kiadó. Bővebbet ugyanott. 7256

Egy

különbejáratu utcai butorozott 2 ablakos szoba, azonnal kiadó. Eötvös-utca 1. szám. 7545

Petőfi-utca 10. szám

III. em. alatt kiadó két szép világos és modernszoba azonnal. Ugyanott egy szép utcai szoba konyhával. Bővebbet ugyanott. 6400

Gargon lakás

Széchenyi-utca 11., II. em., (Szántay-ház), mely áll 1 utcai szoba és fülkéből, fürdőszobából, jövő hó 15-étől kiadó. Megtekinthető naponta délelőtt 8-10-ig. 7524

Kopott parket

tükörfényes lesz, ha azt Vojtek és Weiss parket-pastájával dörzsölli fel. I-5251

KÜLÖNFÉLE.

Elsőrangú

helybeli kávéház ruhatára kiadó. Tudakozódhatni: Hal-tér 7., az udvarban. 7503

Költözködők figyelmébe

ajánlják magukat villanszerelésre a legjutányosabban Ascher Ferenc és Társa villanszerelők Deák Ferenc-utca 30. sz. alatt. 4121

1 koronásért

bárki is olyan színűre festi haját a mily színűre akarja. A Margit hajfestő ha tisztán használják fekete-re fest, ha egy rész vízzel keverik barnára, ha két rész vízzel világos barnára, ha három négy rész vízzel keverik szőkere fest. A szín állandó felismerhetetlen lemoshatlan. Gutori Földes Kelemen gyógyszerháza Aradon. 1224

Krausz Paulin

színházépület, első aradi 112000 kötetből álló kölcsönkönyvtárába magyar, német, francia és angol ujdonságok nagy számban beérkeztek. Ugyanitt minden folyóirat, divatlap bérletben és egyenként kapható. Telefonszám 511. 4541

Diamant Jenő

Weitzer- és Kazinczy-utca sarkán (Polgári Iskolával szemben) épület és díszmű bádigos munkákat legjutányosabban készít ugy helyben, mint vidéken. 8951

Fűtési idény közeledtével

a Herkules fűrészfűtő vállalat irodája, Kossuth-utca 9. sz. ajánla nagy-közönségnek I. rendű aprított tűzifát 100 kilónként 2 kor. 70 fillérért hazaszállítva, ugyasintén egész, esetleg fél waggon rakomány cser-, buk- és gyertyánfát karte-len kívüli legolcsóbb árban befutvarozva fűrészelve és hasítva. Motoros fűrészgépeink is házhoz rendelhetők. Felvilágosítást készséggel nyújtunk telefonon is 658. sz. 5451

India fogcsappék

a legmakacsabb fogfájást azonnal megszüntetik, ára 70 fillér. Főraktár Gutori Földes Kelemen gyógyszerháza és vegyészeti laboratoriuma Aradon. 1224

Posta-

csomag feladási

és

utalványkönyvek

egész vászonkötésben, arany címnyomással kaphatók 1 korona 50 fillérért az

Aradi Nyomda R. T.

nyomdájában József főherceg-ut 22. sz.

Porosz kocka

D16

Házi és ipari célra

I. rendű szász

Köszén

Koksz

Bükk-faszén

Aprított tűzifa

8487

pontos súlyban házhoz szállítva ajánl

ALTMANN EDE

szénraktár

Wesselényi- és Kiss Ernő-utca sarak.

Telefon 46.

APRÓ HIRDETÉSEK

folytatás.

INGATLAN.**Legelősr 28.**

Kasza-utca sarokház 284 □-öl telekkel, előnyös feltételekkel, szabad kézből eladó. — Értekezni: Herkules Motorfűrés Vállalatnál, Kossuth-utca 9. 7447

ÜZLETEK.**Egy 16 menetelű**

szatócs üzlet azonnal eladó. Bővebbet Ferenc-tér, Karolina-utca 1. szám, az új polgári iskola mellett. 7325

Egy 16 forgalmu

kosztház más vállalat miatt szolid és előnyös feltételek mellett azonnal átvehető. Bővebbet a kiadóhivatalban. 7501

Diamant Ferencz

villamos világítás, telefon-csengő berendező, osillár- és izzótestek raktára 3161

Deák Ferenc-u. 7.
Telefon 595. szám.

ÉRTESÍTÉS!

Van szerencsém a nagyérdemű hölgyközönséget tisztelettel értesíteni, hogy külföldi tanulmányutamból visszatérve női divat és confectio műtermemben a munkálatot ismét megkezdtem.

Műtermemben a legelegánsabb kivitelű angol costümök, séta-, házi öltözékek, menyasszonyi, bál-, örömanya és gyászruhák, továbbá különlegességi színházi blousok, köppenye és estélyi öltözékek pontosan, a megrendeléshez híven és időre elkészíttetnek.

Egyben értesítem a nagyérdemű hölgyközönséget arról is, hogy a legizlésebb külföldi divatlapjaim a megrendelő közönségnek rendelkezésére áll és hogy sürgős esetekben bármilyen kivitelű ruhát 3 nap alatt elkészítek.

Végül pedig arról is értesítem a nagyérdemű hölgyközönséget, hogy műtermemben a varrás és szabásmunkát bárki is 3 hónap alatt elsajátíthatja, amelyért járó honorárium kölcsönös megállapodás tárgyát képezi.

Kiváló tisztelettel:

4548

Erdélyi Andorné

női divat és confectio műterme

Aradon, Rákóczi-utca 4. szám.

Nagymennyiségű**maculatura****jutányosan eladó.**

Bér-autok
Taxameteres
Telefonszám
816

2881

Szolgálat: reggel fél 6 órától éjjel 12 óráig.

Garage: Deák Ferenc-utca 8. sz.

Zálogház-

ból vétetnek arany-, ezüst- és ékszertárgyak

Farkas Streicher J.

Arad, Tökölly-ter 1. sz. 3331

Alkalmi vételek és eladása

finom 14 karatos arany-ékszer és pontosan kipróbált zseb- és fali órákban.

Aki olcsón és szolid árut akar venni, úgy saját érdeke az, ha

ZINNER VILMOS

mű-órás és ékszerésznél

ARAD, Forray-utca,

(gróf Hunyadi-palota) vásárol.

Óra és ékszer-javítások 2 évi jótállás mellett.

Tört aranyat- és drága-köveket a legmagasabb árrban megveszem, vagy becserélem új ékszerekre. 5707

RADÓ GYULA

NOI FELÖLTŐ ÁRUHÁZÁBAN

ARAD.

ŐSZI ÉS TÉLI ÚJDONSÁGOK

TELJES VÁLASZTÉKBAN MEGÉRKEZTEK. U. M.

Angol raglanok,
Női divat felöltők,
Plüsch kabátok,
Broccát felöltők,
Színházi kabátok,
Angol bundák,

Szörme felöltők,
Leánykabátok,
Gyermekefelöltők,
Angol kosztümök,
Divat bluzok,
Pongyolák, Divat aljak.

Gyászruhák és gyászbluzok
Szabott árak!

Telefon 238.